MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

NEIMANTĖ NICIENĖ
MEDIACIJOS MAGISTRO IŠTĘSTINIŲ STUDIJŲ PROGRAMA

MEDIACIJOS TAIKYMAS SMURTINIO POBŪDŽIO KONFLIKTUOSE

(Application of Mediation in Violent Conflicts)

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Doc. dr.
Rokas Uscila

Vilnius, 2021

TURINYS

ĮVADAS 3
1. MEDIACIJOS SMURTINIŲ KONFLIKTŲ SAMPRATA 9
1.1. Mediacijos smurtinių konfliktų bruožai 9
1.2. Mediacijos doktrinos santykis su smurtu 14
2. MEDIACIJOS SMURTINIŲ KONFLIKTŲ UŽSIENIO ŠALIŲ TAIKYMO PRAKTIKA 21
2.1. Austrija 21
2.2. Vokietija 24
2.3. Suomija 27
3. MEDIACIJOS PROCESO YPATUMAI SPRENDŽIANT SMURTINIUS KONFLIKTUS 30
3.1. Mediatoriaus specializacija 30
3.2.Ginčo šalių tinkamumas mediacijai 35
3.3 Mediacijos proceso saugumo priemonės 37
3.3.1. Priešmediaciniai sutikimai 38
3.3.2. Smurto patikros protokolai 41
3.3.3. Ko-mediacija 43
3.3.4. Tiesioginė ir šaudyklinė (netiesioginė) mediacija 45
4. MEDIACIJOS TAIKYMO SMURTINIO POBŪDŽIO KONFLIKTUOSE TYRIMAS 47
4.1. Tyrimo metodologija 47
4.2. Kokybinio tyrimo rezultatai 48
IŠVADOS 66
PASIŪLYMAI 69
LITERATŪRA 71
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 78
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 80
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 82
PRIEDAI 84
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 88

ĮVADAS

Baigiamojo darbo tyrimo problema ir aktualumas.

Konfliktai tai neišvengiama mūsų kiekvieno gyvenimo dalis. Pasaulyje kasdien susiduriama su įvairaus pobūdžio konfliktais. Svarbiausia tinkamai juos išspręsti, priimti tinkamus sprendimus, kurie padėtų atkurti gerus šalių santykius, išsaugoti abipusę pagarbą bei sustabdyti neigiamas emocijos vienas kito atžvilgiu. Turbūt vienas iš sudėtingiausių ir visuomenei jautriausių konflikto pobūdžių tai būtent smurtiniai konfliktai. Tokio pobūdžio konfliktai yra itin jautrūs ir visame pasaulyje viena iš sudėtingiausių vyraujančių socialinių problemų. Smurtiniai konfliktai gali vyrauti šeimoje, darbe, ugdymo įstaigose, kaimynystėje ar kitoje bendruomenės dalyje. Tokie konfliktai išsiskiria savo sudėtingumu, emocijų gausa, įvairiomis baimėmis, tam tikra rizika, padaryta žala ir padariniais. Smurtinių konfliktų aukoms padaroma emocinė ir materialinė žala, aukos patiria neigiamus išgyvenimus bei jaučia baimę dėl pasikartojančios viktimizacijos.

Daugiau nei prieš 30 metų Europoje pradėtas taikyti vienas iš atkuriamojo teisingumo modelių, tai aukos ir nusikaltėlio mediacija (angl. Victim – Offender Mediation). Mediacija baudžiamojoje justicijoje apibrėžiama kaip savanoriškumo bei konfidencialumo principais pagrįstas tarpininkavimo procesas, kurio metu tarpininkas (mediatorius) padeda dviem arba daugiau šalių išnagrinėti probleminę situaciją, sužinoti atsakymus į iškilusius klausimus, išspręsti konfliktą bei priimti konstruktyvų sprendimą.[1] Pasak R. Uscilos naudojantis šiuo mediacijos institutu aukai ir nusikaltėliui suteikiama galimybė susitikti „akis į akį“, aptarti nusikaltimą, gauti atsakymus į jiems iškilusius klausimus, atskleisti jausmus, ir kiek tai įmanoma, siekti priimti bendrą sprendimą. Aukai ir nusikaltėliui suteikiama galimybė nustatyti abiem šalims priimtiną planą nusikaltimo padariniams pašalinti, t. y. kompensuoti moralinę, materialinę bei kitokio pobūdžio dėl nusikaltimo padarytą žalą. Taip pat įgyvendinamas atkuriamasis procesas, kurio metu auka ir nusikaltėlis, padedami mediatoriaus, sprendžia konfliktą.[2]

Mediacijos institutas, kaip alternatyvi ginčo procedūra, taikoma įvairiose socialinio gyvenimo srityse. Tačiau mediacijos programų įgyvendinimas baudžiamojoje justicijoje, ypač kai tai susiję ne su baudžiamaisiais nusižengimais, o su nusikaltimais, turi savo specifiką.[3] Šiandien visuomenėje kyla įvairių diskusijų dėl mediacijos taikymo specializuotuose srityse, šiuo konkrečiu atveju smurtinio pobūdžių konfliktų atvejais. Kaltininko ir aukos mediacijos tinkamumas sunkių ir smurtinių nusikaltimų bylose yra nuolat svarstomas ir diskutuotinas

[1] Rokas Uscila, „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai“, *Jurisprundencija* 20, 12 (2001): 75.
[2] *Ibid*
[3] *Ibid*

klausimas daugelyje valstybių, kur baudžiamosiose bylose taikoma mediacija. Kritikai mano, kad šie nusikaltimai yra pernelyg sudėtingi ir žiaurūs, pasekmės pernelyg rimtos ir skaudžios, kad jų atžvilgiu galėtų būti taikomos atkuriamojo teisingumo priemonės: viešasis interesas liktų neapgintas, nusikaltimo auka patirtų pakartotinę viktimizaciją. Net ir mediacijos taikymo sunkių smurtinių nusikaltimų atvejais šalininkai pripažįsta, kad mediacija nėra tinkama kai kurių ar net daugumos tokių bylu atveju, tačiau pabrėžia, jog ypač atidžiai vykdant atranką, dalyvaujant specialiai parengtiems mediatoriams, mediacija kai kuriose šiose jautriose bylose yra galima.[4] R. Uscilos teigimu šiuo klausimu nėra vienareikšmės nuomonės, mat mediacijos taikymas smurtinių nusikaltimų atvejais turi padidintą riziką dėl nukentėjusiojo antrinės ar net pakartotinės viktimizacijos, todėl tokiu atveju taikoma speciali mediacijos vykdymo forma bei reikalaujama saugumą užtikrinanti taktika.[5] Europos nusikaltimų prevencijos tinklo rekomendacijose (angl. Europen Crime Prevention Network) pabrėžiama, kad mediacija smurtinių nusikaltimų atvejais galima, tačiau būtinas mediatoriaus specialus pasirengimas, jo specializacija dirbant smurtinių nusikaltimų srityje, būtina užtikrinti išankstinę (priešmediacinę) situacijos ir galimų rizikų analizę, taikyti specialias apklausas, surinkti papildomą informaciją, užtikrinamas sąmoningas aukos sutikimas dalyvauti mediacijoje, o taip pat ir teisė pasitraukti iš mediacijos.[6]

Aktualu apžvelgti smurtinių nusikaltimų statistiką, vyraujančią mūsų šalyje, kuri rodo, jog 2020 metais Lietuvoje užregistruoti 58 553 smurto artimoje aplinkoje atvejai, tai 5478 atvejų daugiau negu 2019 metais.[7] Apžvelgiant kitų smurtinių nusikaltimų statistinius rodiklius, nesusijusius su smurtu artimoje aplinkoje, matyti, jog 2020 metais Lietuvoje užregistruota 110 nužudymo atvejų, 132 sunkūs sveikatos sutrikdymo atvejai, 72 iššaginimo atvejai, 90 seksualinio prievartavimo atvejų.[8] Visų, šių išvardintų smurtinių nusikaltimų rodikliai mažesni lyginant su 2019 metų rodikliais, tačiau kaip matyti iš pateiktų statistinių duomenų smurtinių nusikaltimų paplitimas Lietuvoje pakankamai didžiulis ir smurtiniai nusikaltimai Lietuvoje iš ties egzistuoja. Taip pat svarbu paminėti, jog nuo 2020 metų sausio 1 d. Lietuvoje buvo pradėta taikyti privalomoji teisminė mediacija šeimos ginčuose, kurie yra spręstini ginčo teisena (pavyzdžiui: santuokos nutraukimas dėl vieno iš sutuoktinių kaltės, ginčai, susiję su nepilnamečių vaikų išlaikymu, jų gyvenamosios vietos nustatymo ar bendravimo tvarkos su skyrium gyvenančiu

[4] Ilona Michailovič ir kt., *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje: monografija* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014), 106.
[5] Rokas Uscila, „Mediacijos taikymas baudžiamojoje justicijoje," *Kriminalistika ir ekspertologija: mokslas, studijos, praktika. I dalis* (2017), 228.
[6] *Ibid*, 229.
[7] Lietuvos statistikos departamentas, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/, (žiūrėta 2021-03-16).
[8] Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2020&period=1-12&group=163 , (žiūrėta 2021 m. kovo 16 d.).

tėvu ar motina nustatymo bei kiti ginčai, kurie yra sprendžiami pagal Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) XIX skyrių. Iki 2021 m. balandžio 29 d. privalomoji mediacija buvo taikoma visuose šeimos ginčuose, spręstinuose ginčo teisena, be išimčių, o tai reiškė, jog ji buvo privaloma ir tais atvejais net tada, kai ginčo šalys dėl objektyvių priežasčių nenorėjo susitikti, vienas iš tokių pavyzdžių – smurtas artimoje atvejai. Kaip žinoma, šalims nutraukiant santuoką neretai išaiškėja ir galimai naudoto smurto atvejų (fizinis, psichologinis, ekonominis ar seksualinis smurtas), todėl smurtą patyręs asmuo tokioje mediacijoje gali jaustis nesaugus, nepasitikintis savimi, jaučiantis baimę dėl pasikartojančios viktimizacijos, todėl mediatorius tarpininkaujantis šeimos ginče, turinčiame smurtinio elgesio apraiškų, turi būti pasirengęs atpažinti smurtą ir taikyti tinkamas strategijas tokio pobūdžio tarpininkavime.

Akivaizdu, jog mediacijos taikymas tokioje specializuotoje mediacijos srityje, kaip smurtinių konfliktų atvejais, yra gana sudėtingas, itin jautrus bei daug specialaus mediatoriaus pasiruošimo reikalaujantis procesas, kurio sėkmė priklauso nuo mediatoriaus specializacijos. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą Lietuvoje 2020 metais užregistruotų smurtinių nusikaltimų statistiką, smurto artimoje aplinkoje statistinius rodiklius bei atsižvelgiant ir į tai, jog šeimos ginčuose dažnai vyrauja smurtinio elgesio apraiškos, todėl mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktuose yra ganėtinai aktualus ir visuomenėje nagrinėtinas klausimas. Būtent šie veiksniai sąlygoja pagrindinius šio tyrimo probleminius klausimus:

1. Ar Lietuvoje yra plėtojama smurtinių konfliktų krypties mediacija bei gerinama tokio pobūdžio mediacijos teikiamų paslaugų kokybė?
2. Su kokiais sunkumais ir iššūkiais susiduria mediatoriai medijuodami smurtinio pobūdžio konfliktus?
3. Su kokiais rizikos veiksniais susiduriama vykdant mediaciją smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais?

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis:

Lyginant su užsienio valstybėmis, Lietuvoje mediacijos taikymas tiek baudžiamojoje justicijoje, taikant aukos ir kaltininko mediaciją, tiek mediacijos taikymas sprendžiant šeimos ginčus, kuriuose neretai būna smurtinio elgesio apraiškų, pakankamai naujas ir iki galo neištirtas objektas. Didžioji dalis mokslinių darbų susiję su mediacijos taikymu baudžiamojoje justicijoje, bet mažai parašyta mokslinių straipsnių susijusių su šeimos ginčų, turinčių smurto apraiškų, mediacija, todėl jaučiama spraga tiek mokslinės doktrinos, tiek mokslinių tyrimų stoka, būtent dėl mediacijos taikymo specializuotų ginčų atvejais.

Analizuojant esamus literatūros šaltinius susijusius su minėta tema, svarbu paminėti, jog bendrai apie mediacijos taikymą baudžiamojoje justicijoje rašė I. Michailovič, S. Bikelis, A.

Čepas, M. Dobrynina, R. Simaitis, D. Šneideris, L. Ūselė, J. Venkevičienė monografijoje „Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje“[9], I. Wellikoff[10], S. Kischner. Apie mediacijos taikymo probacijos tarnybose praktiką rašė R. Uscila,[11] R. Giedrytė – Mačiūlienė, J. Venckevičienė[12]. Apie mediacijos taikymo probacijos tarnybose modelį rašė ir užsienio valstybių mokslininkai: Rob Allen[13], Allison Morris, Gabrielle Maxwell.[14] Apie mediacijos taikymo galimybes bet kurioje baudžiamojo proceso stadijoje rašė M. Liesis ir I. Michailovič[15], I. Michailovič.[16]

Žvelgiant į mediacijos taikymo, būtent smurtinių nusikaltimo instituto mokslinės analizės tendencijas Lietuvoje, pastebėtina, jog šia tema trūksta specializuotų mokslinių darbų. Būtent apie mediacijos taikymą smurtinių konfliktų atvejais, apie mediacijos proceso ypatumus bei apie mediatorių specializaciją, monografijoje analizavo I. Michailovič, S. Bikelis, A. Čepas, M. Dobrynina, R. Simaitis, D. Šneideris, L. Ūselė, J. Venckevičienė.[17] Apie mediacijos taikymą smurto artimoje aplinkoje atvejais[18] ir apie nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto sampratą, pagrindinius modelius bei jų veikimo principus[19] kalbėjo R. Uscila.

Kaip matyti iš apžvelgtos mokslinės doktrinos, aukščiau minėti mokslininkai daugiausiai kalba, analizuoja apie mediacijos taikymo galimybes būtent baudžiamojoje justicijoje, bet labai mažai kas pasisako, diskutuoja apie mediacijos taikymą specializuotų ginčų srityje. Atsižvelgiant į tai, kyla poreikis išanalizuoti mediacijos smurtinio pobūdžio konfliktuose plėtojimo bei taikymo galimybes Lietuvoje.

---

[9] Ilona Michailovič ir kt., *supra note*, 4.
[10] Illysa Wellikoff, „Victim – Offender Mediation and Violent Crimes: On the Way to Justice“, *Journal of Conflict Resolution* 5.1, (2002) https://cardozojcr.com/issues/volume-5-1/note-1/.
[11] Rokas Uscila, *supra note*, 5.
[12] Renata Giedrytė - Mačiulienė, Judita Venckevičienė, „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnyboje Lietuvoje“, *Teisės problemos* 2 (92) (2016), https://teise.org/wp-content/uploads/2017/02/Giedryt%C4%97-Ma%C4%8Diulien%C4%97-Venckevi%C4%8Dien%C4%97-2016-2.pdf .
[13] Rob Allen, „On probation: models of good prastice for alternatives to prison“, *Promoting fair effective criminal justice* (2016), https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2016/12/Probation-model-report-final-2016.pdf.
[14] Allison Morris, Gabrielle Maxwell, *Restorative Justice for Juveniles: Conferencing, Mediation and Circles* (Oxford: Portland Oregon, 2001).
[15] Ilona Michailovič ir Mantas Liesis, „Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje“, iš *Kriminologijos studijos*, Annette Kuhlmann, Helmut Kury, Vincenzo Ruggiero, Alfredas Laurinavičius, Ilona Laurinaitytė, Laura Ustinavičiūtė, Virginija Klimukienė, Vaida Kalpokienė (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017), https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/article/view/11931/10537.
[16] Ilona Michailovč, „Mediacijos galimybės baudžiamojoje justicijoje priėmus nuosprendį,“ iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje*, Gintautas Sakalauskas (Vilnius: Žara, 2017), https://teise.org/wp-content/uploads/2017/11/Bausmiu-tendencijos-ir-perspektyvos-2017.pdf.
[17] Ilona Michailovič ir kt., *supra note*, 4.
[18] Rokas Uscila, *supra note*, 5.
[19] Rokas Uscila, *supra note*, 1.

Praktinė darbo reikšmė.

Nagrinėdama tiriamą problemą, darbo autorė pateikia mokslinių šaltinių, teisės aktų analizę, kuria remiantis yra pagrindžiama mediacijos taikymo galimybė, sprendžiant smurtinio pobūdžio konfliktus. Įvertinus ne tik teisinės, bet ir socialinės taikos atkūrimo, žalos atlyginimo svarbą bei kitas svarbias galimybes, analizuojant mediacijos taikymą smurtinio pobūdžio konfliktuose, yra pateikiamos išvados bei rekomendacijos dėl mediacijos taikymo sprendžiant minėto pobūdžio konfliktus ir jos plėtojimo Lietuvoje. Šiomis išvadomis bei rekomendacijos mokslininkai galėtų būti skatinami aktyviau nagrinėti, tirti šią galimybę Lietuvoje, o taip pat teisės aktų leidėjai galėtų plėtoti mediacijos taikymo galimybių specializuotose ginčuose, reglamentavimą. Šia tema surinkta, išanalizuota ir apibendrinta informacija galėtų būti naudinga kiekvienam būsimam ar esamam mediatoriui, ar, bet kuriam subjektui siekiančiam pasinaudoti mediacijos paslaugomis sprendžiant smurtinius konfliktus.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti mediacijos proceso plėtojimo ir taikymo galimybes bei ypatumus Lietuvoje, sprendžiant smurtinio pobūdžio konfliktus.

Tyrimo tikslas gali būti pasiektas nuosekliai išanalizavus tyrimo uždavinius, todėl tyrimo tikslui įgyvendinti pasirinkti keturi uždaviniai:

1. Atskleisti mediacijos bruožus smurtinių konfliktų kontekste.
2. Atskleisti kokios yra mediacijos taikymo galimybės, kai tarp ginčo šalių vyrauja smurtinio pobūdžio konfliktas ir išskirti „už“ bei „prieš“ teorijas.
3. Apžvelgti užsienio šalių mediacijos taikymo praktiką sprendžiant smurtinio pobūdžio konfliktus.
4. Išnagrinėti ir atskleisti mediacijos ypatumus sprendžiant smurtinio pobūdžio konfliktus.
5. Ištirti ir atskleisti mediacijos įgyvendinimo, kai yra smurtinio elgesio apraiškų, privalomumus bei trūkumus ir pateikti siūlymus dėl tokio pobūdžio konfliktų mediacijos plėtojimo Lietuvoje.

Tyrimo metodika:

Rengiant šį magistro baigiamąjį darbą vienas iš naudojamų metodų buvo teorinis. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė šiame darbe buvo taikoma plačiausiai – šių metodų pagalba buvo atrinkta reikalingiausia ir naudingiausia informacija apie smurtinio pobūdžio konfliktų specifiką, mediacijos taikymo ypatumus.

Taip pat taikyti lyginamasis, sisteminis, istorinis, loginis-analitinis, empirinis, Kontent, bylų analizės metodai. Lyginamojo metodo taikymas leido apžvelgti ir palyginti, Lietuvos ir užsienio valstybių praktiką, įgyvendinant mediaciją smurtinio pobūdžio konfliktuose. Sisteminis

tyrimo metodas buvo taikomas apžvelgiant teisinį mediacijos taikymą baudžiamojoje justicijoje, teorinis aspektus bei praktinį taikymą. Loginis – analitinis metodas buvo taikomas nustatant mediacijos įgyvendinimo smurtinio pobūdžio konfliktuose privalumus ir trūkumus, sprendžiant aktualias problemas, formuluojant darbo išvadas bei pateikiant pasiūlymus. Istorinis metodas buvo taikytas formuluojant mediacijos baudžiamojoje justicijoje instituto ir smurtinio nusikaltimo sampratas ir prigimtį. Empirinis metodas buvo taikomas atliekant interviu pokalbius su ekspertais. Kontent metodas taikytas nagrinėjant ekspertų atsakymus į pateiktus klausimus.

Ginamieji teiginiai.

1. Mediacija smurtinio pobūdžio konfliktuose galima, tačiau susiduriama su tam tikrais rizikos veiksniais, todėl mediatoriai tokio pobūdžio konfliktų atvejais turi prisiimti atsakomybę, įsivertinti ne tik savo asmeninius gebėjimus ir turimas profesines žinias, tačiau įvertinti ir galimus rizikos veiksnius, ir naudojantis konkrečiomis strategijomis, technikomis, vykdyti saugų tarpininkavimo procesą.
2. Siekiant plėtoti mediacijos taikymą smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais ir gerinti tokios mediacijos paslaugų kokybę, būtinas tolimesnis tokios paslaugos plėtojimas bei specializuotų mediatorių ruošimas.

Tyrimo struktūra.

Šį magistro baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, 4 skyriai – teorinės ir tiriamosios dalys. Pirmajame skyriuje pateikiamos mediacijos smurtinių konfliktų samprata ir mediacijos doktrinos santykis su smurtu. Antrajame skyriuje nagrinėjama, analizuojamamediacijos smurtinių konfliktų taikymo praktika nacionaliniu lygmeniu, aptariamos tokių šalių kaip Austrijos, Vokietijos ir Suomijos praktikos. Trečiajame skyriuje nagrinėjami mediacijos proceso ypatumai sprendžiant smurtinius konfliktus: apžvelgiama mediatoriaus specializacija, ginčo šalių tinkamumas mediacijai bei mediacijos procese taikomos saugumo priemonės. Ketvirtasis skyrius apima atlikto tyrimo rezultatus, atskleidžia mediacijos įgyvendinimo, kai yra smurtinio elgesio apraiškų, privalumus ir trūkumus bei pateikiami siūlymai dėl tokio pobūdžio konfliktų mediacijos plėtojimo Lietuvoje. Mokslinio darbo pabaigoje pateikiamos išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

1. MEDIACIJOS SMURTINIŲ KONFLIKTŲ SAMPRATA

1.1. Mediacijos smurtinių konfliktų bruožai

Bendrąją prasme pati mediacija apibūdinama kaip alternatyvi teismui, savanoriška konfidencialaus pobūdžio ginčo sprendimo procedūra, kurioje vienas ar keli tretieji nepriklausomi nešališki asmenys – mediatorius ar mediatoriai – padeda besiginčijantiems pasiekti priimtiną ginčo sprendimą.[20] Tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių literatūroje nėra apibrėžta mediacijos samprata, kai tarp ginčo šalių vyrauja smurtinio pobūdžio konfliktas, todėl būtina apžvelgti mokslinę literatūrą, kurioje analizuojama smurtinių konfliktų mediacija.

Smurtas yra pagrindinė socialinė problema, kuri paveikia daugelį žmonių visame pasaulyje.[21] Smurtiniai konfliktai dažniausiai būna emocionalūs, jautrūs ir gana ilgą laiką besitęsiantys, ypač tai aktualu, kai smurtas vyrauja artimoje aplinkoje.

Siekiant suprasti kokie yra smurtiniai konfliktai, reiktų aptarti kas vis dėl to bendrąja prasme yra pats smurtinis nusikaltimas. Visuotinai priimtina, kad smurtiniam nusikalstamumui priskiriami tyčiniai sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai fiziniam asmeniui. Juos visus vienija bendras pasikėsinimo objektas, patys sunkiausi padariniai, nes prarandama asmens gyvybė, sveikata, seksualinis neliečiamumas: nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai ir iššaginimai.[22] Kai kurie kriminologai prie smurtinio nusikalstamumo apraiškų priskiria ir plėšimus.[23] Vadovaujantis Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo 2 str. 4 d. nuostatomis, smurtinis nusikaltimas tai Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse nurodyto nusikaltimo sudėties požymių turinti veikia, kuria buvo tyčia atimta žmogaus gyvybė arba sunkiai ar nesunkiai sutrikdyta sveikata, arba apysunkio, sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo žmogaus laisvei ar neliečiamumui sudėties požymių turinti veika.[24] Šiandien prie smurtinio nusikaltimo priskirtinas ir šeimyninis smurtas, kuris kitaip dar vadinamas smurtu artimoje aplinkoje, ar intymaus partnerio smurtas. Taigi, apžvelgus smurtinio nusikaltimo sampratą darytina išvada, jog prie smurtinių konfliktų gali būti priskiriami šios kategorijos: nužudymas, sveikatos sutrikdymas, iššaginimas bei žinoma smurtas artimoje aplinkoje, kuris gali

---

[20] Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 7, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[21] Olga Sitarz, Dominika Bek, Anna Jaworska - Wieloch, „Mediation and Domestic Violence: Theoretical Reflection on the Polish Background“, *International Journal of Criminal Justice Sciences* 13, 2 (2018): 356, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/9032/6/Sitarz_Mediation_and_domestic_violence.pdf.

[22] Genovaitė Babachinaitė, „Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje“, *Jurispundencija* 1, 103 (2008): 17.

[23] *Ibid*

[24] „Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/67b3bf22199711e9bd28d9a28a9e9ad9.

pasireikšti pasikėsinimu nužudyti, seksualinės prievartos veiksmais, sveikatos sutrikdymu, fizinio skausmo sukėlimu ar nužudymu.

Itin dažnai smurtinio pobūdžio konfliktų įžvelgiama ir apčiuopiama šeimos ginčų bylose, kada šalims nutraukiant santuoką paaiškėja, jog vienas iš sutuoktinių kito sutuoktinio atžvilgiu, ar abu sutuoktiniai vienas kito atžvilgiu, galimai naudojo smurtą. Dažniausiai tokio pobūdžio bylose būna naudotas fizinis, psichologinis ir ekonominis smurtas. Remiantis Lietuvos statistiniais duomenimis, per paskutinius penkerius metus (2016-2020 metais) kasmet Lietuvoje vidutiniškai nutraukiama apie 8 tūkstančiai santuokų[25], iš kurių beveik daugiau kaip pusė išsituokusių porų turi bendrų nepilnamečių vaikų[26], dėl kurių išsituokę asmenys yra įpareigoti ir toliau palaikyti tarpusavio bendravimo ryšį po santuokos nutraukimo.

Įprastai teismui tokiu atveju teikiamas ieškinys dėl santuokos nutraukimo dėl kito sutuoktinio kaltės. Dažniausiai ieškinyje nurodoma ir teismai konstatuoja:

- „<...> *kad santuoka yra faktiškai iširusi dėl sutuoktinio kaltės. Šalys nuo 2016 m. rugpjūčio mėnesio gyvena atskirai. Paskutiniais metais, atsakovas darėsi agresyvus, 2016 m. pavasarį atėmė iš jos banko kortelę, pinigus, telefoną ir išmetė ją iš namų. Atsakovui buvo pritaikytos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo nustatytos priemonės, dėl smurto prieš ieškovę atsakovo atžvilgiu pradėtas ikiteisminis tyrimas, kuris nutrauktas šalims susitaikius.“*[27]

- *„Ieškovė nurodė, kad atsakovas yra kaltas dėl santuokos iširimo, nes jis girtaudavo, ne kartą prieš ieškovę vartojo smurtą, Šilalės rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 8 d. nuosprendžiu nuteistas už tai, kad 2015 m. gruodžio 27 d. smurtavo prieš ieškovę, apie dvejus metus turi kitą moterį“.*[28]

- *„Pagrindinė santuokos iširimo priežastis – atsakovo psichologinis smurtas prieš ieškovę ir jos šeimos narius, nelojalumas šeimai, neprisidėjimas prie šeimos ir vaiko poreikių tenkinimo. <...> Atsakovas keletą metu netinkamai elgiasi šeimoje, yra agresyvus, išvadina ieškovę necenzūriniais žodžiais, tyčiojasi, užgaulioja, tyčia neleidžia praeiti sustodamas tarpduryje, stumdo ieškovę, išlieja agresiją, po to pradeda kalbėti mandagiai ir įrašinėja pokalbį.“*[29]

---

[25] Lietuvos Respublikos oficialios statistikos portalas, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8be2fb73-57c2-464d-8737-17e5f85aaa56#/, žiūrėta 2021-02-16.

[26] *Ibid*

[27] Panevėžio apygardos teismo 2019 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-192-198/2019, https://eteismai.lt/byla/8341345794694/2A-192-198/2019.

[28] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-137-378/2018, https://eteismai.lt/byla/208660822679570/3K-3-137-378/2018.

[29] Kauno apylinkės teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-7926-214/2016, https://eteismai.lt/byla/66657761532800/2-7926-214/2016.

Deja, bet Lietuvoje nėra kaupiama statistika, kiek per metus iš teismams pateikiamų pareiškimų dėl santuokos nutraukimo dėl vieno sutuoktinio kaltės buvo būtent dėl sutuoktinio naudojamo smurto, taip pat nėra viešai skebiama statistika kiek iš šeimos ginčų mediacijoje medijuotų atvejų buvo susiję su smurtinio pobūdžio konfliktais šeimoje.

Ginčai gali kilti ne tik santuokos nutraukimo bylose, tačiau jau ir po santuokos nutraukimo. Kaip ir minėta anksčiau, po ištuokos buvę sutuoktiniai, kurie turi bendrų nepilnamečių vaikų, yra įpareigoti ir toliau bendrauti, komunikuoti tarpusavyje dėl bendrų nepilnamečių vaikų. Dažniausiai tarp išsituokusių tėvų, turinčių bendrus nepilnamečius vaikus, kyla ginčai dėl nepilnamečio vaiko (-ų) išlaikymo neteikimo ar dydžio pakeitimo, bendravimo tvarkos vaiku tvarkos nevykdymo, ar pakeitimo, nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo ir pan.

Kalbant apie smurto šeimoje/artimoje aplinkoje sąvoka, tai šią sąvoką gali apimti įvairias smurto formas, pradedant nuo psichologinio, fizinio, ekonominio ar seksualinio smurto, nuo grasinimo iki nužudymo. Kartais smurto šeimoje sąvoka yra vartojama tik prievartos prieš moterį atvejais, tačiau dažniausiai atspindi ilgalaikius smurtautojo ir aukos santykius. Smurtas šeimoje gali apimti vyro smurtavimą prieš žmoną, partnerę, žmonos ar partnerės – prieš vyrą, tėvų – prieš vaikus ir atvirkščiai, smurtą tarp senelių, partnerių ir pan.[30]

Užsienio literatūroje smurtas dažnai išskiriamas kaip *prievarta kontroliuojantis* reiškinys, kuris pasireiškia aukos emociniu bauginimu, prievarta, kontrole, persekiojimu, terorizavimu bei fiziniu smurtu. Kai kurie autoriai teigia, jog šio tipo naudojama prievarta yra didžiausią riziką sukeliantis reiškinys, kadangi tokiu elgesiu siekiama auką priversti elgtis taip, kaip nori smurtautojas. Šis smurto tipas itin dažnai vyrauja net ir tada, kai sutuoktiniai, partneriai jau nebegyvena kartu. Taip pat tarp porų neretai vyrauja *situacinis porų smurtas,* kuris paprastai nėra susijęs su ilgalaikėmis pastangomis kontroliuoti partnerį. Atvirkščiai, tai atsitinka, tada, kai abi šalys neturėdamos pakankamai bendravimo ir konfliktų sprendimo įgūdžių, impulsyviai į konfliktą reaguoja smurtu. Šio tipo smurtas gali pasireikšti stūmimu, pliaukštelėjimu, smūgiu, daiktų daužymu ir pan. Užsienio literatūroje taip pat žinomas *išsiskyrimo kurstomas smurtas,* kuris gali pasireikšti poros išsiskyrimo metu ir gali pasibaigti, kai skyrybų procesas yra baigtas.[31]

Svarbu atsižvelgti į tai, jog nuo 2020 metų sausio 1 dienos Lietuvoje įsigaliojo privalomoji mediacijai šeimos ginčuose, o tai reiškė, kad privalomoji mediacija iki 2021 metų balandžio 29 d. buvo taikoma visuose šeimos ginčuose, kurie spręstini ginčo teisena, be išimčių,

[30] Rokas Uscila, Neringa Grigutytė ir Evaldas Karmaza, *Metodinės rekomendacijos policijos pareigūnams, sprendžiantiems konfliktų šeimoje atvejus* (Vilnius: Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, 2008), 2.

[31] Susan Raines ir Vittorio Indovina, „How does domestic violence influence the like lihood of settlement in mediation? New data answer sold question“, *Conflict RESOLIUTION QUARTERLY*,37, 3 (2020): 196, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/crq.21274.

o tai reiškė, kad ji buvo privaloma net ir tais atvejais, kai ginčo šalys dėl objektyvių priežasčių nenorėjo dalyvauti mediacijoje, nenorėjo sutikti kitos šalies, dėl galimai anksčiau šeimoje patirto smurto. Pasak prof. Dr. A. Tvaronavičienės ir prof. Dr. N. Kaminskienės, mediacijos santuokos nutraukimo bylose tikslas yra rasti abipusį susitarimą dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Nėra tikslinga drausti ginčo šalims pasinaudoti mediacija tarpusavio šeimos ginčams spręsti vien dėl to, kad šeimoje buvo smurto artimoje aplinkoje atvejų. Tačiau yra būtina užtikrinti mediatorių pasirengimą dirbti su tokiomis šeimomis.[32] Atkreiptinas dėmesys, jog tokioje šeimos ginčų mediacijoje niekada nėra sprendžiami smurto artimoje aplinkoje ir atsakomybės už jį klausimai.

Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 2 str. 7 d. nuostatomis (toliau – ASAAĮ), smurtas apibrėžiamas, kaip veikimu ar neveikimu daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą,[33] artima aplinka šiame įstatyme suprantama kaip aplinka, kurią sudaro siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį (2 str. 1d.).[34] Minėtu įstatymu įtvirtinta, jog smurtaujantį asmenį reikia nubausti, o smurtą patyrusiai aukai padėti. Jeigu smurtautojas buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn tai jis paskirtą bausmę atlieka Lietuvos probacijos tarnyboje, o jo priežiūrą vykdo tarnybos pareigūnai – specialistai. Tarnybos specialistai prižiūri, jog smurtavęs asmuo tinkamai laikytųsi teismo paskirtų įpareigojimų.

Nuo 2014 metų spalio mėnesio Lietuvoje startavo projektas „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnyboje“ (toliau – MIPT), kurios tikslas organizuoti ir vykdyti aukos ir nusikaltėlio mediaciją (angl. Victim-Offender Mediation). Projekto trukmė 2014-2016 metai. Remiantis 2018 metų Lietuvos Probacijos tarnybos (toliau – Probacijos tarnybos) duomenimis į mediaciją buvo nukreipti 1016 atvejai, iš kurių 666 atvejai buvo dėl žalos atlyginimo, 245 atvejai dėl smurto artimoje aplinkoje ir 105 kiti atvejai. Probacijos tarnyboje žalos atlyginimas suprantamas kaip įpareigojimas atlyginti tiek turtinę, tiek neturtinę žalą, šalia to, nusikaltimas gali būti padarytas smurtiniu pagrindu, tačiau mediatorių sutarimu, jis yra įtraukiamas žalos atlyginimo statistiką.[35] Probacijos tarnyba, organizuodama aukos ir nusikaltėlio mediaciją, deda pastangas bendrai resocializacijai, kai suteikiama pagalba komunikuoti abiem smurto artimoje aplinkoje šalims, juolab, kad po nusikaltimo padarymo asmenys ir toliau gyvena kartu arba nusprendžia nutraukti santuoką ir yra priversti iškilusį ginčą spręsti teisme. Nepašalinus nemalonių emocijų,

[32] Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose“, *Lietuvos teisė,* (2019): 57.
[33] „Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas,“ LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334/asr.
[34] *Ibid*
[35] Arneta Klasinskaitė ir Gražina Čiuladienė, „Artimoje aplinkoje įvykusių smurtinių konfliktų mediacija: mediatorių patirtys“, *Socialinis darbas* 18, 1 (2020): 81, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16506/5414-12297-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

neišanalizavus kylančių konfliktų ir neatradus tikrųjų konflikto priežasčių, smurtas artimoje aplinkoje gali kartotis.[36]

Probacijos tarnyboje ir toliau plėtojamas bei vykdomas aukos ir kaltininko mediacijos modelis. Probacijos tarnybos pateiktais duomenimis 2019 metais buvo gautas 1021 atvejis aukos ir kaltininko mediacijos vykdymui, iš šių gautų atvejų buvo įgyvendinti 554 mediacijos atvejai ir parengti 391 mediacijos abiejų šalių susitarimas. Iki 2020-11-03 tarnyboje buvo gautas 771 atvejis aukos ir kaltininko mediacijos vykdymui, iš kurių įgyvendinti 412 atvejai ir parengti 328 mediacijos abiejų šalių susitarimai.[37]

Nusikaltėlio ir nukentėjusiojo mediacija yra suvokiama kaip atkuriamojo teisingumo procesas, kuris įtraukia visas šalis, t. y. nusikaltimą padariusį asmenį, auką ir jų šeimas, visuomenės narius, savanoriškai dalyvauti akis į akį vedame dialoge, tai viena iš pirmųjų labiausiai pasaulyje paplitusių ir pasiteisinusių atkuriamojo teisingumo priemonių. Ši mediacijos rūšis sudaro palankias sąlygas konstruktyviai visiškai, ar bent iš dalies pašalinti nusikalstamos veikos padarinius: šalys turi galimybę išreikšti savo pozicijas, įvardyti poreikius, jausmus, turi galimybę paaiškinti ir būti išklausyti, atkurti pasitikėjimą savimi ir pasitikėti kita konflikto šalimi, atkurti socialinę taiką ir saugumą, rasti kompromisą ginčytinais klausimais ir keisti tarpusavio destruktyvų bendravimą konflikto metu į konstruktyvų bendravimą. Mediatoriaus pagalba visus šiuos veiksnius galima įgyvendinti net ir tada, kada šalys nenori ar negali tiesiogiai kontaktuoti viena su kita.[38] Auka dalyvaudama tokio pobūdžio mediacijoje, bendraudama su nusikaltimą padariusiu asmeniu gali išreikšti savo poreikius ir jausmus, o pažeidėjas turi galimybę prisiimti atsakomybę už padarytus veiksmus.[39]

Tokio pobūdžio mediacija yra jautrus, kūrybiškas ir lankstus procesas, turintis prisitaikyti prie dalyvių poreikių ir nuomonių, reikalaujantis šalių palaikymo. Jo veiksmingumas pasireiškia būtent per kaltininko ir aukos aktyvaus, konstruktyvaus dalykinio bendravimo, dialogo užmezgimo, palaikymą ir siekimą suderinti nuomones dėl teisingiausios ir geriausios reakcijos į nusikalstamą veiką bei įvairių atkuriamųjų veiksmų ir priemonių.[40]

---

[36] Klasinskaitė, Čiuladienė, *supra note,* 31:82.

[37] Duomenys pateikti vadovaujantis Lietuvos Probacijos tarnybos raštu pateiktais duomenis. Statistiniai duomenys gauti pateikiant šio magistro darbo autorės Lietuvos probacijos tarnybai rašytinį paklausimą. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos probacijos tarnyba raštu atsakė, jog neturi galimybės pateikti smulkesnės – apibendrintos informacijos, kurioje atsispindėtų kiek iš 2019 - 2020 metais įvykdytų aukos ir kaltininko mediacijų buvo susijusios su smurtinio pobūdžio konfliktais. Lietuvos probacijos tarnybos pateikta informacija pridedama prie šio autorinio darbo priedų.

[38] Michailovič ir kt., *supra note*, 4.

[39] Jean Wynne, „Victim-Offender Mediation in Practice“, iš *Mediation in Context*, Marian Liebmann, Marian Stevenson, Elizabeth Lawrence, Mark Bitel, Grabam Waddington, Deborah Boersma Zondewan, Gug Masters, Ann Warner Roberts, Francis Noonan, Carl Reyrolds, Paul Newman, Marian Wells, Yvonne Craig ir Adam Curle (London and Philadelphia: Jessica Kingsley publishers, 2011), 126, http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian_Liebmann_Sue_Bowers_Mark_Bitel_MediatioBookZZ.org_.pdf

[40] Michailovič ir kt., *supra note*, 4:77.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, ši specializuotų ginčų srities mediacija taikoma ne tik baudžiamojoje justicijoje, siekiant visiškai ar bent iš dalies pašalinti nusikalstamos veikos padarinius, bet ir tada, kai sprendžiami šeimos ginčai, kuriuose dažnai vyrauja smurtinio elgesio apraiškos. Mediaciją smurtinio pobūdžio konfliktuose galėtų apibūdinti kaip konflikto, kilusio tarp aukos ir nusikaltėlio/smurtautojo, sprendimas, padedant trečiajam neutraliam asmeniui – mediatoriui, nagrinėti šalių tarpusavio neišspręstus konfliktus, kada sudaromos palankios bei saugios sąlygos konstruktyviai visiškai ar bent iš dalies pašalinti smurto padarinius, išspręsti ginčo šalių tarpusavio nesutarimus ir priimti abejoms ginčo šalims priimtiną sprendimą. Tokio proceso metu šalims suteikiama galimybė išreikšti savo pozicijas, išsakyti savo poreikius, įvardyti savo jausmus, šalims suteikiama galimybė paaiškinti ir būti išklausytiems, galimai atkurti pasitikėjimą ne tik savimi, bet ir kita konflikto šalimi. Tokio proceso metu šalims suteikiama galimybė rasti kompromisą ginčytinais klausimais ir keisti destruktyvų bendravimą konflikto metu į konstruktyvų bendravimą kas svarbu ateityje siekiant palaikyti darnius tarpusavio santykius.

1.2. Mediacijos doktrinos santykis su smurtu

Mediacijos taikymo galimybės smurtinio pobūdžio konfliktuose yra nuolat svarstomas ir diskutuojamas klausimas ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje užsienio valstybių. Daug diskusijų sulaukianti mediacijos taikymo sritis yra būtent smurto artimoje aplinkoje atvejai. Tai susiję su šių nusikalstamų veikų šalių santykių intensyvumu, aukos padėtimi bei jos psichologine būsena, pačios nusikalstamos veikos sunkumu bei visuomenės požiūriu. Vieningos nuomonės ir pozicijos šiuo diskutuotinu klausimus nėra.

Itin didžiulių diskusijų Lietuvoje sukėlė tai, jog nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo dar 2017 metais priimto Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo[41] (toliau – Mediacijos įstatymas) nuostatos, įtvirtinančios šio ginčo sprendimo būdo kaip privalomos ikiteisminio ginčo sprendimo tvarkos taikymą šeimos ginčuose, kurie yra sprendžiami ginčo teisena. Kaip jau ne kartą ir minėta nuo minėtos nuostatos įsigaliojimo privalomoji mediacija buvo taikoma visuose šeimos ginčuose, spręstinuose ginčo teisena, be išimčių, o tai reiškė, jog ji privaloma buvo net ir tais atvejais, kai ginčo šalys dėl objektyvių priežasčių nenorėjo susitikti ir vengė to susitikimo.. Tačiau ši privalomoji mediacija šeimos ginčuose be išimčių buvo taikoma iki 2021 m. balandžio 29 d. Įsigaliojus Mediacijos įstatymo 20 str. pataisai numatytos privalomosios mediacijos

[41] „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 21 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr.

netaikymo išimtys, kuriomis vadovaujantis smurtą patyrusi šalis yra atleidžiama nuo prievolės kreiptis į privalomąją mediaciją.

2010 metais Jungtinių Tautų Organizacijos Ekonominių ir socialinių reikalų departamentas išleido Įstatymų leidybos dėl smurto prieš moteris vadovą (*„Hanbook for legistation on violence against women“)*[42], kuriame atsirado siūlymas teisiškai uždrausti mediaciją bylose dėl smurto šeimoje. Minėtame leidinyje pateikta rekomendacija, kuri sako, jog įstatymo leidėjas privalo aiškiai uždrausti mediaciją visose smurto prieš moteris bylose, tiek prieš, tiek baudžiamojo proceso metu.[43] Prie rekomendacijos pateikiamas trumpas paaiškinantis komentaras: „Daugelyje šalių įstatymo leidėjai kaip baudžiamosios ir šeimos teisės alternatyvą siūlo ir palaiko mediaciją, tačiau atsiranda problemų, taikant mediaciją prieš moteris bylose. Byla pašalinama iš teismo proceso, laikant, jog abi proceso šalys turi vienodas stiprias derybines pozicijas, abi šalys vienodai kaltos dėl smurto, tuo pačiu apribojant kaltininko atsakomybę. Vis daugiau šalių uždraudžia mediacijos taikymą smurto prieš moteris bylose, pavyzdžiui, 2004 m. Ispanijos įstatymas dėl integruotų apsaugos priemonių prieš smurtą lyties pagrindu“.[44] Minėtame leidinyje pateikiama pozicija, keičianti ankstesnį Jungtinių Tautų požiūrį, pagal kurį aukai ir kaltininkui nebuvo draudžiama taikyti mediaciją smurto šeimoje atvejais. Šie argumentai sukėlė atkuriamojo teisingumo specialistų bei šalininkų susirūpinimą, kurie pateikė argumentų, kad taikant mediaciją pagal nustatytas taisykles, o taip yra smurto šeimoje atvejais, ji tampa efektyvesnė. Atkuriamojo teisingumo procedūros gali sustiprinti aukos derybines pozicijas ir kaltininko atsakomybę.[45]

Jungtinių Tautų žmogaus teisių komitetas[46], taip pat Jungtinių Tautų moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas yra pateikę raginimus Lietuvai nebetaikyti mediacijos procedūrų smurto artimoje aplinkoje aukų atvejais ir susilaikyti nuo mediacijos procedūrų baudžiamajame procese priėmimo, kadangi šios procedūros gali skatinti smurtą patyrusių asmenų pažeidžiamumą.[47] Jungtinių Tautų moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto rekomendacijoje taip pat numatyta, jog valstybė turi užtikrinti, jog smurto artimoje aplinkoje

---

[42] United Nations Departament of Economiec and Social Affairs Division, *Handbook for legistation on violence against women* (New York: United Nations, 2010), https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf.

[43] *Ibid*, 38.

[44] United Nations Departament of Economiec and Social Affairs Division, *supra note*, 41: 38.

[45] Michailovič ir kt., *supra note*, 4: 160.

[46] United Nations Human Rights Commitee, „Consluding observation on the fourth periodic report of Lithuania 26 July 2018“, žiūrėta 2021 m. sausio 21 d., https://digitallibrary.un.org/record/1639825.

[47] United Nations Commitete on the Elimination of Discrimination against Women, „Consluding observation on the fourth periodic report of Lithuania 24 July 2014”, žiūrėta 2021 m. sausio 22 d.,docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsvxlfhYepfIYmW0eRMA3oVtFpVnhvVGN%2Fu2GT3aQrqeUj5G1U2sZHvrIBvKKM%2FQOdsL%2BHyQ2QCyRnp9wezXUpvseY8zNL3rA3ePUVpPkOeNL.

atvejais alternatyvūs ginčo sprendimo būdai, įskaitant mediaciją ir taikinimo procedūras, nebūtų privaloma, tačiau vis dėl to, jeigu tokios procedūros ir yra taikomos, jos turi būti griežtai reguliuojamos, kontroliuojamos ir leidžiamos tik specializuotam personalui iš anksto įvertinus, jog aukos sutikimas dalyvauti mediacijoje yra laisvas, grįstas informuotumu ir nekyla grėsmė aukai arba jos šeimai rizika.[48] Jungtinių Tautų ekonomikos ir socialinių reikalų departamento Moterų pažangos skyrius taip pat ragina uždrausti mediaciją visose smurto prieš moteris bylose tiek prieš procedūras, tiek joms vykstant.[49]

Taip pat reiktų nepamiršti dar neratifikuotos Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos bei kovos su juo, kitaip dar vadinamos Stambulo konvencijos. Minėta konvencija smurtą prieš moteris apibūdina kaip žmogaus teisių pažeidimą ir diskriminaciją. Šios konvencijos 12 straipsnyje kalbama apie būtinumą imtis priemonių, skatinančių įgyvendinti moterų ir vyrų socialinių ir kultūrinių šablonų pokyčius, siekiant panaikinti nusistatymus, papročius, tradicijas ir visas kitas praktikas, grindžiamas moters žemesnės padėties idėja arba stereotipiniais moterų ir vyrų vaidmenimis.[50]

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga taip pat laikosi priešingos pozicijos šiuo klausimu, ir siūlo Lietuvos Respublikos Vyriausybei imtis priemonių, kad Mediacijos įstatyme būtų aiškiai įtvirtinta, jog privalomoji mediacija netaikoma sprendžiant tuos ginčus, kurie kyla tarp ginčo šalių, kurių viena smurtauja artimoje aplinkoje prieš kitą.[51]

Atkreiptinas dėmesys, jog 2019 metų pabaigoje, prieš įsigaliojant privalomajai mediacijai šeimos ginčuose, Lietuvos Respublikos Seime buvo registruotas Mediacijos įstatymo 20 str. 1 p. pakeitimo projektas, kuriame buvo siūloma privalomą mediaciją netaikyti tais atvejais, „kai yra gautas pranešimas dėl smurto artimoje aplinkoje, arba yra pradėtas ikiteisminis tyrimas susijęs su smurtu artimoje aplinkoje, arba yra priimtas apkaltinamasis teismo nuosprendis dėl smurto artimoje aplinkoje,[52] tačiau siūloma pataisa 2019 metais nebuvo priimta. Tačiau po didžiulių diskusijų 2021 m. balandžio 29 d. vis dėl to buvo priimta pataisa dėl privalomosios mediacijos netaikymo išimčių ir numatyta, jog išimtys taikomas smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui, o kita ginčo šalis yra galimas smurtautojas ir yra pradėtas

[48] *Ibid*
[49] Committee on the Elimination of Discrimination against Women, „General recommendation No. 35 on gender-based violance against women, updating general recommendation No. 19“, žiūrėta 2021 m. sausio 22 d., https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf.
[50] Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, žiūrėta 2021 m. sausio 22 d., https://rm.coe.int/168008482e.
[51] Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos 2020 m. gruodžio 31 d., „Ataskaita „Dėl pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims užtikrinimo srityje kylančių esminių žmogaus teisių problemų Nr. NŽTI-2020/1-1“, žiūrėta 2021 m. sausio 22 d.
[52] „Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 22 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/401375d011c811eaa1dda5669c1a32a1?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=baba5402-8cfe-4a6e-ba70-cde87a2c302e.

ikiteisminis tyrimas, susijęs su smurtu artimoje aplinkoje, arba teisme nagrinėjama byla, susijusi su smurtu artimoje aplinkoje, arba yra priimtas apkaltinamasis teismo nuosprendis dėl smurto artimoje aplinkoje, arba yra pateikta įstatymų nustatyta tvarka įgalioto teikti specializuotą kompleksinę pagalbą subjekto pažyma apie specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą asmeniui dėl galimai patirto smurto artimoje aplinkoje. Tačiau ir ši įsigaliojusi Mediacijos įstatymo pataisa turėtų sukelti didžiulį diskusijų Lietuvoje, kadangi neaišku ar specializuotos kompleksinės pagalbos institucijos, kurios yra priešiškai nusiteikusios prieš mediacijos taikymą smurto artimoje aplinkoje atvejais, smurtą patyrusiai šaliai prieš atsisakant mediacijos pakankamai išsamiai ir aiškiai paaiškins tokios mediacijos tikslus bei naudą.

Argumentai prieš ir už mediaciją smurtiniuose konfliktuose yra panašūs ir tapatūs.[53] Pagrindiniu ir bene vienu svarbiausiu argumentu prieš mediacijos taikymą šeimos smurto atvejais yra šalių nelygybė, ne vienodos galios pozicijos derybų metu, ko pasekoje tokia mediacija gali būti nesąžininga, nesaugi ir priverstinė. Pasak A. Dunningan mediacijos tikslas yra bendras ginčo šalių susitarimas, kuris gali būti pasiekiamas tik tuomet, jei ginčo šalys turi vienodas derybines galias ir jų galias bei interesus suderinti padeda nešališkas mediatorius. Tai pasiekti sudėtinga, jei šalis saisto smurtiniai santykiai, o smurtaujantis asmuo įgyja pranašumą dėl didesnio emocinio stabilumo, geresnio pasirengimo dalyvauti mediacijoje ir dominuojančios jėgos.[54] Paprastai smurto atvejais laikomasi pozicijos, kad abi šalys yra vienodai atsakingos už konfliktą ir agresiją, ir yra vienodai kaltos dėl susiklosčiusios situacijos, nepaisant to, jog skriaudą, kančią ir išgyvenimus patiria tik viena šalis – auka.[55] Taip pat laikomasi pozicijos, jog auka, priklausanti nuo smurtautojo, gali nebūti visaverčiu partneriu mediacijos procese, auka negebės dalyvauti derybose ir turės blogesnes pozicijas, galbūt bus verčiama smurtautojosudaryti nesąžiningą susitarimą. Daugelis mokslininkų teigia, jog geras pradžios taškas tokiu atveju galėtų būti atitinkamos terapijos smurto aukai pasiūlymas, siekiant sumažinti ar net pašalinti šalių nelygybę ir tik paskui dalyvauti mediacijoje. Taip pat efektyvus, o kartais būtinas yra smurtautojo dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose arba gydymasis nuo alkoholizmo ar narkomanijos.[56]

Antras argumentas prieš mediaciją smurto šeimoje atvejais - tai rizikos laipsnio ir galimybės užtikrinti smurto aukai fizinį ir psichinį saugumą įvertinimas. Šeimos bylose, mediacijos smurto šeimoje priešininkai laikosi nuomonės, kad pagrindinė problema yra fizinio ir psichinio saugumo aukai užtikrinimas bei grėsmės įvertinimo sudėtingumas. Mediatorius turi

[53] I. Mihailovič ir kt., *supra note*, 4: 161.
[54] Alana Dunningan, „Restoring Power to the Powerless: The Need to Reform Californias Mandatory Mediation for Victims of Domestic Violence“, *University of San Francisco Law Review* 37, 4 (2003): 1041-1042.
[55] Michailovič ir kt., *op. cit*., 162.
[56] Ilona Michailovič, „Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai“, *Teisė,* (2012): 36.

suvokti, kad mediacijos nesėkmės atveju auka gali patirti antrinę ar pakartotinę viktimizaciją, todėl siekiant apsaugoti auką nuo tokių pasekmių,smurtautojo atžvilgiu gali būti taikomos atitinkamos teisinės priemonės.[57] Kaltininko ir aukos mediacijos baudžiamojoje justicijoje kritikai taip pat laikosi panašios pozicijos, jog smurtinių nusikaltimų bylose tokie nusikaltimai yra pernelyg sudėtingi ir žiaurūs, jog jų atžvilgiu galėtų būti taikomos atkuriamojo teisingumo priemonės, tokiu atveju liktų neapgintas viešasis interesas, nusikaltimų auka patirtų pakartotinę viktimizaciją.[58]

Neneigiant galimų rizikų, su kuriomis gali susidurti smurto auka, R. Uscila pabrėžia, kad tokiu atveju taikoma speciali mediacijos vykdymo forma bei reikalaujama saugumą užtikrinanti taktika.[59] Mediatoriai tokiu atveju taiko visą kompleksą saugumo priemonių, nukreiptų į smurto aukos fizinę apsaugą, mediacija vykdoma nuotoliniu būdu, t. y. šalims nesusitinkant, taikoma „švytuoklinės mediacijos“ taktika, tokie susitikimai vyksta atskirai, paeiliui su kiekviena šalimi, nustatomi konfidencialumo reikalavimai.[60] Net ir mediacijos taikymo sunkių smurtinių nusikaltimų atvejais šalininkai pripažįsta, kad mediacija nėra tinkama kai kurių ar net daugumos tokių bylų atvejų, tačiau pabrėžia, jog ypač atidžiai vykdant atranką, dalyvaujant specialiai parengtiems mediatoriams, mediacija kai kuriuose šiose jautriose bylose yra galima.[61]

Trečias argumentas prieš mediacijos taikymą smurtinio pobūdžio konfliktuose – nuostata, jog mediacijos efektas yra trumpalaikis, nekontroliuojamas tolesnis mediacijos dalyvių elgesys, aukos ir smurtautojo/kaltininko mediacijos atvejais nesirūpinama aukos gerove, išskyrus materialinės žalos atlyginimą.[62]

R. Uscilos teigimu mediacija smurtinių nusikaltimų atvejais galima, tačiau būtinas mediatoriaus specialus pasiruošimas, jo specializacija dirbant smurtinių nusikaltimų srityje.[63] Todėl mediatorius turi užtikrinti išankstinę (priešmediacinę) situacijos ir galimų rizikų analizę, taikyti specialias apklausas, surinkti papildomą informaciją, užtikrinti sąmoningą aukos sutikimą dalyvauti mediacijos procese. Šeimyninio smurto atveju mediacijos modelis nėra orientuotas į šalių sutaikinimą, tačiau siekiama adekvataus, racionalaus abiejų šalių sprendimo dėl iškilusio konflikto.

---

[57] Mihailovič ir kt., *supra note*, 4: 162.
[58] *Ibid*, 106.
[59] Uscila, *supra note*, 5: 228.
[60] *Ibid*
[61] *Ibid*
[62] Jolanta Sondaitė, „Mediacijos galimybės smurto artimoje aplinkoje“, (pranešimas Seimo mokslinėje praktinėje konferencijoje Privaloma mediacija – iššūkiai ir galimybės, Vilnius, 2020 m. vasario 6 d.). https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=16492, https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.
[63] Uscila, *supra note*, 5: 229.

Pasaulyje mediacijos veiksmingumas ir naudingumas smurto artimoje aplinkoje atvejais yra vis tyrinėjamas, o išsamiausias tyrimas, ko gero yra atliktas Austrijoje. Viena daugiausiai šią temą analizuojančių mokslininkių Christa Pelikan[64], kuri 2010 metais atliko tyrimą[65], o tyrimo rezultatai parodė, jog iš viso tyrime dalyvavusių moterų tik 17 proc. teigė ir toliau patiriančios smurtą iš partnerių, o 83 proc. moterų teigė, jog jų partneriai nustojo vartoti smurtą ir daugelis respondenčių tai siejo su atlikta mediacija. Respondenčių nuomone, pozityvus mediacijos efektas buvo dvejopas: moterys išmoko reikalauti iš savo partnerių nenaudoti smurto bei konfliktus spręsti taikiai. 65 proc. apklaustųjų teigė, kad mediacija padėjo joms jaustis labiau užtikrintomis ir įgalintomis, o jų partneriai mediacijos dėka pakeitė savo elgesį ir požiūrį.

Pasak J. Sondaitės, nors mediacijos taikymas smurto artimoje aplinkoje sudėtingas klausimas ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniame kontekste, tačiau argumentai prieš mediacijos taikymą tokio pobūdžio konfliktų atvejais nėra stiprūs, nes net ir tokiose situacijose galima pasiekti teigiamų rezultatų.[66] Lietuvoje atliktas tyrimas[67] parodė, jog sprendžiant konfliktus, kylančius iš smurto artimoje aplinkoje 83 proc. atvejų buvo pasiektas susitarimas ir šio susitarimo rezultatas buvo nebūtinai šalių susitaikymai, o priimti bendri sprendimai dėl vaikų išlaikymo, vaikų auklėjimo sąlygų ir kitokių klausimų. Mediacija padėjo ir smurtautojui, ir aukai būti išgirstiems, susikalbėti ir priimti bendrus sprendimus.[68] Mediacija gali padėti pakeisti santykių kokybę, todėl visiškai atsisakyti mediacijos smurto artimoje aplinkoje atvejais būtų nedovanotina[69] ir netinkama klaida, jeigu žmonės tokiomis situacijomis netektų profesionalios pagalbos galimybės sprendžiant konfliktą.[70]

Mokslininko I. Wellikoff teigimu mediacijos taikymas smurtinių konfliktų atvejais yra naudingas abiem proceso šalims, t. y. tiek smurtautojui, tiek aukai. Tokio proceso metu aukai suteikiama galimybė išsakyti savo kaltininkui kaip jo įvykdyta nusikalstama veika paveikė pačią auką bei jos šeimos narių gyvenimus, aukoms suteikiama galimybė proceso metu sužinoti iš kaltininko, kodėl jie įvykdė nusikaltimą, aukai suteikiama galimybė dalyvauti teisingumo procese, tartis dėl žalos atlyginimo, taip pat aukos dalyvavimas tokio pobūdžio mediacijoje skatina ją išgyti emociškai bei psichologiškai. Kaltininkui tokio proceso metu sukeliamas nuoširdus gailesčio jausmas aukai bei atsiprašymas aukos už padarytą nusikalstamą veiką.[71]

---

[64] Christa Pelikan, „On the Efficacy of Victim – Offender – Mediation in Cses of Parthner ship Violence in Austria, or: Men Don't Get Better, But women Get Stronger: Is it Still True?", *Eur J Crim Policy Res,* (2010), http://www.antoniocasella.eu/restorative/Pelikan_2010.pdf.

[65] Tyrimų autorė stebėjo mediacijos procesus tarp partnerių, o po pusantrų iki dvejų metų pertraukos atliko interviu su murto aukomis, kurios sutiko būti apklaustomis.

[66] Sondaitė, *supra note,* 62.

[67] Vilniaus apygardos probacijos tarnybos projektas „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MITP)".

[68] *Ibid*

[69] *Ibid*

[70] Michailovič, *supra note,* 55: 37.

[71] Wellikoff, *supra note,* 10.

Taigi, apibendrinant Lietuvoje ir užsienyje atliktus mokslinius tyrimus bei mediatorių taikomą praktiką galima konstatuoti, jog mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktuose yra galimas, tačiau tam būtinas mediatoriaus specialus paruošimas, jo specializacija ir pasirengimas dirbant smurtinių konfliktų srityje. Mediatorius tokio pobūdžio mediacijoje turi padėti šalims ne tik nagrinėti tarpusavio neišspręstus konfliktus, tačiau ir gebėti subalansuoti šalių galios pozicijas derybų metu, subalansavus jas stebėti, jog tokios šalių galios išliktų vienodos viso tarpininkavimo proceso metu bei apsaugoti smurto auką nuo pakartotinės viktimizacijos. Sėkminga mediacija smurtiniuose konfliktuose gali padėti šalims išspręsti tarpusavio neišspręstus konfliktus, priimti konstruktyvius sprendimus, padėti šalims tartis dėl padarytos žalos atlyginimo, aukai sulaukti atsiprašymo už padarytą skriaudą, o smurtautojui prisiimti atsakomybę.

2. MEDIACIJOS SMURTINIŲ KONFLIKTŲ UŽSIENIO ŠALIŲ TAIKYMO PRAKTIKA

Mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais užsienio šalyse jau praktikuojamas keletą dešimtmečių. Daugelis užsienio šalių tokių specializuotų ginčų srityje yra laikomos kaip gerosios praktikos pavyzdžiais iš kurių kitos užsienio valstybės mokosi ir seka atliktų įvairių mokslinių tyrimų pavyzdžiais. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais yra pakankamai naujas iki galo neištirtas objektas bei siekiant plėtoti ir gerinti tokios teikiamos mediacijos paslaugos kokybę būtina apžvelgti užsienio šalių praktiką šiuo klausimu ir galbūt pradėti taikyti jų taikoma praktika.

2.1. AUSTRIJA

Mediacijos smurtinio pobūdžių konfliktuose taikymas Austrijoje, taip pat kaip ir visame pasaulyje, daug diskusijų, susirūpinimų bei kritikos keliantis klausimas. Kurį laiką aukos ir smurtautojo/kaltininko tarpininkavimas ypač smurto artimoje aplinkoje[72] atvejais buvo itin neraminanti diskusija bei daug kritikos sulaukiantis objektas. Aukos paramos organizacijoms ir fenimistinio judėjimo kritikams nerimą bei susirūpinimą kėlė aukos, patyrusios smurtą šeimoje, saugumas, kuris turi būti užtikrinamas ne tik prieš tarpininkavimo procesą, bet ir tokio proceso metu bei jau ir įvykus tarpininkavimui, siekiant išvengti antrinės ar pakartotinės viktimizacijos bei aukos persekiojimo po tarpininkavimo proceso. Kritikai taip pat kėlė klausimą, ar tokio pobūdžio mediacija nepažeidžia moterų, patyrusių smurtą šeimoje, teises bei pagarbą joms.[73] Tai pat buvo kritikuojamas ir Austrijoje vyraujantis aukos ir kaltininko mediacijos modelis, kuris reiškė, jog įvykus sėkmingam tarpininkavimui kaltininko atžvilgiu nutraukiamas baudžiamasis persekiojamas[74]

Tačiau, šiandien po daugybės kritikos sulaukiančios mediacijos taikymo smurtinio pobūdžio konfliktuose, Austrija Europoje laikoma geriausiu praktikos modeliu atkuriamojo teisingumo srityje, taikant aukos ir kaltininko mediaciją, bei šeimos mediacijoje, esant smurtinio konflikto požymiams. Austrija remiasi savo ilgamete patirtimi tokioje specializuotų ginčų

[72] Austrijoje smurtas artimoje aplinkoje dar vadinamas intymaus partnerio smurtu (angl. intimate partner violance).
[73] Lisanne Drost ir kt., Comparaive Report „Restorative Justice in Cases Domestic Violence: Best practice examples between increasing mutual understanding and awareness of specific protection needs“,*Criminal Justice 2013 with the financial support of the European Commision,* 2015 January) https://www.irks.at/assets/irks/Publikationen/Forschungsbericht/RJ_Comparative_Report.pdf
[74] Christa Pelikan ir Veronika Hofinger, „An interactional approach to dsesistance: expanding desistance theory based on the Austrian mediation practice in cases of partnership“, *Restorative Justice* 4, 3 (2016): 2.

mediacijos srityje, kuri yra paremta atliktais įvairias tyrimais bei aukštu atkuriamojo teisingumo specialistų profesionalumu. Austrijoje tokia specializuotų ginčų mediacija taikoma jau nuo 1992 metų.

Tenka pripažinti, kad mediacijos veiksmingumas ir nauda smurto artimoje aplinkoje atvejais yra nuolat tyrinėjamas visame pasaulyje, tačiau ko gero išsamiausi tyrimai šiuo klausimu yra atlikti būtent Austrijoje. Garsi Austrijos kriminologė, mokslininkė C. Pelikan 2000 metais atliko pirmąjį tyrimą[75], kurio rezultatai parodė, jog moterys patvirtino partnerystę be smurto, o aukos ir kaltininko mediacija pripažino veiksminga. Po 10 metų C. Pelikan atliko kitą išsamų tyrimą[76], kurio rezultatai atskleidė ne tik aukštą aukų pasitenkinimą ir jų įgalinimą, bet ir galimybę pažeidėjams, smurtautojams pakeisti savo elgesį. Minėtu tyrimu taip pat pateikiama empirinių įrodymų, kad taikant mediaciją smurto šeimoje atvejais įmanoma prisidėti prie smurto šeimoje prevencijos ir tokiu būdu sėkmingai užkirsti kelią smurtui. Taip pat verta paminėti ir dar vieną Europos komisijos finansuojamą tyrimą – projektą,[77] kuris 2015 metais buvo atliktas ne tik Austrijoje, bet ir dar keletoje Europos šalyje.[78] Minėto tyrimo rezultatai atskleidė, jog aukos ir kaltininkai buvo patenkinti mediacijos procesu ir mediatorių vaidmeniu procese, o pati mediacija davė teigiamų rezultatų bei naudos tiek aukai, tiek smurtautojui/kaltininkui, Dauguma aukų mediacijos procese jautėsi saugios, nes buvo tinkamai paruoštos mediacijos procesui. Aukos proceso metu jautėsi įgalintomis, nes jautė palaikymą ir pasididžiavimą, jog pagaliau ryžosi kalbėti apie smurtą ir išmoko stovėti už save, jautėsi išgyvenusios smurtą ir džiaugėsi, jog neliko pasyviame vaidmenyje, kaip, kad tai būna baudžiamajame procese. Smurtautojai jautėsi palaikomi, nesmerkiami ir išmokę agresyvaus elgesio prevencijos strategijų.

Apariant mediacijos smurtiniuose konfliktuose taikymo praktiką Austrijoje, tai būtina paminėti, jog minėtoje šalyje aukos ir kaltininko tarpininkavimo procesą dažniausiai inicijuoja prokuroras ar policija, kai jau yra gautas pranešimas apie galimą pažeidimą, t. y. smurtą. Atkreiptinas dėmesys, jog nei aukai, nei kaltininkui nesuteikta teisė inicijuoti aukos ir kaltininko tarpininkavimo procesą.

Įprastai yra numatytos sąlygos, kuriomis remiantis aukos ir kaltininko mediacija negalima:

---

[75] Chirsta Pelikan, „Victim-Offender Mediationin Domestic Violence – A Research Report“, (pranešimas buvo pristatytas Jungtinių Tautų nusikalstamumo kongrese, susitikime „Atkuriamojo teisingumo įgyvendinimas tarptautiniame kontekste“, Austria, 2010 10-17 April) http://www.justiciarestaurativa.org/www.restorativejustice.org/articlesdb/articles/1666.

[76] Pelikan, *supra note*, 65.

[77] Katinka Lünnemann, Annemieke Wolthuis ir Verwey-Jonker Institute, Utrecht, „Restorative Justice in Cases of Domestic Violence: Victim Offender Mediation: Needs of victims and offenders of Intimate Partner Violence 2nd Comparative report, Interview and Focus Groups“, *Criminal Justice 2013 with the financial support of the European Commision*, November 2015. https://www.ikf.ac.at/pdf/RJ_Comparative_Report_2.pdf.

[78] Tyrimas buvo atliktas Danijoje, Suomijoje, Graikijoje, Olandijoje bei Anglijoje.

1. Kaltininkas nepripažįsta savo kaltės, dėl padarytos nusikalstamos veikos kaltina auką, ją sumenkina;

2. Akivaizdi šalių nelygybė derybų metu;

3. Auka yra nestabilios emocinės būsenos.[79]

Literatūroje taip pat išskiriama, jog mediacija tokio pobūdžio bylose negalima, jeigu padarytas nusikaltimas sukėlė mirtinas pasekmes bei už padarytą nusikalstamą veiką gali būti paskirta ne didesnė negu 5 metų laisvės atėmimo bausmė arba bauda.[80]

Kaip ir minėta aukščiau, Austrija visoje Europoje laikoma geriausiu praktikos modeliu atkuriamojo teisingumo srityje, taikant aukos ir kaltininko mediaciją net esant intymaus partnerio smurto atvejais, dėl bei aukšto tokių paslaugų teikiančių specialistų profesionalumo. Austrijoje jau daugelį metų veikia Austrijos probacijos organizacija – NEUSTART, kuri ne tik rengia profesionalius mediatorius dirbančius su smurtu, bet ir bendradarbiauja su Aukos paramos organizacijoms, kurios gali teikti paramą aukoms, ruošiančiomis dalyvauti kaltininko ir aukos mediacijoje. Minėtoje tarnyboje dirba profesionalūs mediatoriai, dažniausiai turintys socialinių darbuotojų, teisininkų ar psichologų išsilavinimus bei ilgametę darbo praktiką. NEUSTART rengia išsamius aukos ir kaltininko mediacijos mokymus, kurių trukmė siekia net 4 metus, iš jų pirmaisiais metais įgyjamas pagrindinės aukos ir kaltininko mediacijos kvalifikacijos, o per likusius 3 metus siekiama pagilinti mediatorių teorinę ir praktinę patirti, o po to mediatoriai yra atestuojami. Per visą mediatorių mokymo laikotarpį mediatoriai prižiūrimi profesionalių mediatorių praktiškai atlieka apie 36 kaltininko ir aukos mediacijas.

NEUSTART, reaguodama į kritikų pastabas dėl kaltininko ir aukos mediacijos rizikos sukūrė specialią darbo metodiką tokią tokio pobūdžio mediacijai ir rizikos įvertinimo įrankius (priemones). Rizikos įvertinimo priemones mediatoriai naudoja, kad galėtų įvertinti askalacijos riziką, numatomą pakartotinio nusikaltimo lygį ir įvertinti, ar galima išvengti aukų pakartotinio traumavimo pavojaus.[81] Rizikos įvertinimo sąraše įtraukti tokie aspektai kaip buvusi smurto istorija, informacija apie turimus ginklus, aukos finansinė priklausomybė, piktnaudžiavimas psichotropinėmis medžiagomis, kiti įspėjamieji ženklai ir grėsmės.

Austrijoje veikia du kaltininko ir aukos mediacijos metodai. Pirmasis metodas, pavadintas „mišrus“ (angl. mixed double), kurio metu reikalaujama, jog tarpininkavimo procese dalyvauti du profesionalūs mediatoriai, skirtingų lyčių atstovai, mediatoriai su proceso šalimis organizuoja parengiamojo tarpininkavimo procesą, kurio metu šalys viena su kita nesusitinka.

[79] Lisanne Drost ir kt., *supra note*, 73.
[80] Ilona Michailovič ir kt., *supra note*, 4:111.
[81] Andrea Parosanu, „A Review of European Standards on Restorative Justice and Domestic Violence“, *Victoria University of Welington* (2016): 8, https://www.restorativecommunity.org.nz/uploads/1/2/0/1/120126684/european_standards.pdf.

Dažniausia moteris mediatorė bendrauja su auka moterimi, o vyras mediatorius su smurtautoju byru. Sekantis metodas tai „istorijų veidrodis“ (angl. mirror of stories), kada mediatoriai pabendravę su šalimis, išklausę jų istorijas, auką ir kaltininką suveda į bendrą mediacijos sesiją ir mediatoriai atpasakoja šalių pasakojimus.

Apžvelgus empirinius tyrimus, kurie buvo atlikti Austrijoje, bei į suformuotą ilgalaikę ir pasiteisinusią praktiką mediacijos taikymo smurtinio pobūdžio konfliktuose srityje, galima teigti, jog Austrija tikrai yra vienas iš geriausių Europos pavyzdžių tokioje specializuotų ginčų mediacijos srityje. Galimai prie tokios specializuotos mediacijos sėkmės bei profesionalios praktikos prisideda ne tik sukurti pasiteisinę mediacijos metodai (modeliai), bet ir profesionaliai tokio pobūdžio mediacijai parengti mediatoriai. Mediatorių profesionalumą rodo kruopštus ir ilgalaikis mediatorių mokymas, kuris pasireiškia ne vien tik teoriniu, bet ir praktiniu aspektu.

2.2. Vokietija

Nors ir Vokietijoje mediacijos smurtiniuose konfliktuose taikymas buvo ir vis tebėra diskutuotinas klausimas, ypač smurto šeimoje atvejais, tačiau ši šalis smurtinio pobūdžio konfliktų mediacijos projektą vykdo jau nuo 1990 metų. Šioje šalyje itin didžiulis dėmesys skiriamas aukos, patyrusios smurtą, interesams bei jos apsaugai. Aukos ir kaltininko tarpininkavimą, smurto šeimoje atvejais, paprastai vykdo nevyriausybinės organizacijos, tačiau ryškiausia ir daugiausiai pasižymėjusi organizacija dirbanti šioje srityje tai „Die Waage Hannover“ (liet. „Svarstyklės“. Minėta organizacija veikia viename iš Vokietijos miestų, t. y. Hanoveryje bei jo regionuose. „Die Waage Hannover“ ne pelno siekiantis tarpininkavimo ir konfliktų sprendimų centras, kurios tikslas yra tvari smurto, grasinimų, priekabiavimo bei įžeidinėjimų pabaiga.[82]

Smurtinių konfliktų atvejais, tame tarpe ir smurto šeimoje atvejais, bylą „Die Waage Hannover“ organizacijai perduoda prokuratūra, kad ši nuspręstų, ar šioje byloje aukos ir kaltininko tarpininkavimas gali būti naudingas ir įmanomas šalims. Itin atsakingai ruošiamasi parengiamiesiems susitikimams, kurie vykdomi atskirai šalims dalyvaujant tokiuose susitikimuose. Verta paminėti, jog „Die Waage Hannover“ itin aktyviai ir glaudžiai bendradarbiauja su įvairiomis šalies organizacijomis, agentūromis, kurios aukoms konsultacijas ir palaikymą teikia net neprasidėjus aukos ir smurtautojo tarpininkavimo procesui. Aukoms organizacijos, agentūros gali teikti konsultacijas smurto šeimoje klausimais, moterų ir vaikų prieglaudos klausimais, aukos palaikymo ir skatinimo klausimais ir pan. Smurtautojams taip pat

[82] „Die Waage Hannover“, žiūrėta 2021 m. vasario 2 d., https://waage-hannover.de/.

gali būti suteikiamos socialinio mokymo paslaugos, kuriomis siekiama mažinti smurtautojo smurtinį elgesį ar paskirti gydymą (pvz: priklausomybės nuo alkoholio).[83] Organizacijos, agentūros, teikiančios paramą ir palaikymą aukoms ne retai atlydi auką ir kartu su ja dalyvauja tarpininkavimo procese, o kartais net ir už proceso ribų aukas prižiūri ir jas palaiko. Kai kuriais atvejais tarpininkavimo procese dalyvauja ir teisininkai, kurie pataria aukai dėl jos teisinių galimybių ir pretenzijų. Būtina paminėti, jog į „Die Waage Hannover“ organizaciją dėl aukos ir kaltininko mediacijos proceso taikymo gali kreiptis ne tik teisėsaugos institucijos, bet savarankiškai ir fiziniai bei juridiniai asmenys. Taigi, aukos ir kaltininko tarpininkavimas taikomas ne vien tik tada, kai jau auka yra kreipusi į teisėsaugos institucijas dėl patirto smurto ir pradėtas baudžiamasis procesas, tačiau ir tais atvejais, kai tai susiję su partnerystės/santuokos nutraukimu, vaikų globos klausimu, išlaikymu jiems nustatymu, vaikų lankymu ir pan., ir tai yra susiję su galimai patirtu smurtu.

2001-2003 metais Vokietijoje, Hamburgo mieste, buvo vykdomas bandomasis projektas[84] dėl aukos ir kaltininko tarpininkavimo, smurto šeimoje atvejais. Projekto modelis buvo pagrįstas remiantis Austrijos mokslininkės C. Pelikan 1999 m. ir 2010 m. atlikto tyrimo išvadomis. Buvo pasirinktas Austrijoje taikomas aukos ir kaltininko tarpininkavimo modelis „mixed double“ ir tarpininkavime dalyvavo priešingos lyties du profesionalūs mediatoriai. Vykdant aukos ir kaltininko tarpininkavimą, aukai tarpininkavimo proceso metu buvo teikiama parama, o tais atvejais, kada auka nenorėdavo susitikti su kaltininku, tarpininkavimas vyko netiesiogiai. Įvertinus pasirinktą modelį, projekto rezultatai parodė, jog apskritai rezultatai yra teikiantys vilčių net tais atvejais, kai šalys nesusitiko ir tarpininkavimas vyko netiesiogiai, susitarimai tarp šalių buvo pasiekti. Taip pat nustatyta, jog išankstiniai (parengiamieji) susitikimai aukoms buvo labai svarbūs, jos jautė paramą ir jautė didžiulį skatinimą pasinaudoti savo galimybėmis.[85]

Vokietijoje itin didžiulis dėmesys skiriamas aukos ir kaltininko tarpininkavimo paslaugų kokybės užtikrinimui. 2016 metų pabaigoje buvo išleistas 6-asis kaltininko ir aukos tarpininkavimo standartų rinkinys.[86] Standartuose išsamiai aptariami konceptualių ir organizacinių reikalavimų nuostatai, reikalavimai ryšiams su visuomene ir bendradarbiavimu, reikalavimai pačiam tarpininkui ir reikalavimai paties aukos ir kaltininko tarpininkavimo procesui.

---

[83] Parosanu, *supra note,* 79: 10.

[84] „*Hamburger Modell projekt zur Konfliktregelung bei Gewaltstraftaten in Paarbeziehungen“* (liet. Hamburgo pavyzdinis konfliktų sprendimo projektas, sprendžiant smurtinius konfliktus porų santykiuose).

[85] Parosanu, *supra note,* 79:10.

[86] National Association for Victim-Offender Mediation, „STANDARDS for Victim-Offender Mediation“, *Servic ebureau for Victim-Offender Mediation and Conflict Settlement- aninstitutionof DBH e.V. – Association for Social Work, Criminal Law and CrimePolicy, Cologne,* 2016, https://www.toa-servicebuero.de/sites/default/files/bibliothek/12-11-14_toa-standards_englisch_-_6._auflage.pdf.

Minėto rinkinio preamublėje skelbiama, jog nusikaltimas yra ne tik įstatymų ir valstybės tvarkos pažeidimas, tačiau ir žmonių bei jų tarpusavio santykio pažeidimas. Aukos ir kaltininko mediacijoje pagrindinis elementas ne tik kaltininko kaltės nustatymas ir jam bausmės paskyrimas, bet ir aukų poreikių, jausmų ir paties kaltininko atsakomybės bei žalos atlyginimo elementai.[87]

Norint taikyti aukos ir kaltininko mediaciją, ypač tai aktualu aukoms, būtinas aukos sutikimas dalyvauti mediacijos procese. Aukos sutikimas turi būti be jokio socialinio ar psichologinio spaudimo. Tai yra pagrindinis reikalavimas be kurio tarpininkas negali imtis tolimesnių veiksmų aukos ir kaltininko tarpininkavime.[88] Be aukos sutikimo dalyvauti aukos ir kaltininko tarpininkavimo procese, taip pat reikalinga, kad kaltininkas prisiimtų atsakomybę už savo elgesį.

Standartuose numatyta, jog tarpininkai, dirbdami ypač su smurto šeimoje atvejais, turėtų turėti papildomų metodinių kompetencijų, tokių kaip 2 skirtingų lyčių profesionalių mediatorių dalyvavimas procese, kuris po atlikto projekto parodė, jog šis modelis yra veiksmingas smurto šeimoje atvejais. Rekomenduojamas metodas „mirror of stories“ (liet. istorijų veidrodis). Taip pat ypatingas dėmesys skiriamas parengiamiesiems susitikimams, ruošiant auką bendriems susitikimams su kaltininku, siekiant jai suteikti saugumo ir palaikymo jausmą.

Ne ką mažesnis dėmesys skiriamas ir tarpininkų specializacijai. Reikalaujama, kad tarpininkas, kuris dirba su smurto šeimoje atvejais, būtų baigęs 1 metų mokymus „Tarpininkavimas baudžiamajame procese“. Tarpininkas turi reguliariai dirbti praktinį tarpininko pagalbininko darbą. Taip pat reikalaujama nuolat sekti informaciją, naujienas apie naujausius įvykius, susijusius su aukos ir kaltininko tarpininkavimu, imtis tolesnio švietimo: seminarai apie civilinę teisę, aukų perspektyvas, bendradarbiavimą su įvairiomis agentūros, organizacijomis bei darbo metodiką. Mediatorius taip turi sugebėti išaiškinti šalims jų teises civilinėje ir baudžiamojoje teisėje. Be to jie turi mokėti užmegzti glaudų bendradarbiavimą su įvairiomis organizacijomis. Todėl mediatoriai turi būti įgiję pakankamai profesinių žinių apie konfliktų teorijas, apie dialogo/pokalbio technikas, baudžiamosios ir civilinės teisės aspektus, taip pat turėti žinių kriminologijos ir viktimologijos srityje.[89]

Vokietijoje taip pat didžiulis dėmesys skiriamas ir viešiesiems ryšiams su visuomene, tarpininkams, organizacijoms, vykdančioms kaltininko ir aukos tarpininkavimus, rekomenduotina viešinti, skelbti viešą žinią visuomenei, jos nariams apie kaltininko ir aukos

[87] *Ibid*, 5.
[88] *Ibid*, 7.
[89] National Association for Victim-Offender Mediation, *supra note*, 84:17.

tarpininkavimo galimybes, naudą bei aukų apsaugą. Taip pat rekomenduotina dalinti savo patirtimi su kitais tarpininkais bei organizacijomis.

Apibendrinant, darytina išvada, jog Vokietija, sekdama Austrijos gerosios praktikos pavyzdžiu, pasisėmė gerosios praktikos ir sėkmingai savo šalyje vykdo aukos ir kaltininko mediciją ne tik baudžiamojoje justicijoje, tačiau ir sprendžiant partnerystės/santuokos nutraukimo, vaikų globos, išlaikymu jiems nustatymo, vaikų lankymo ir pan. klausimus, kai tai yra susiję su galimai patirtu smurtu šeimoje. Vokietijoje daug dėmesio aukos ir kaltininko tarpininkavimo paslaugų kokybės užtikrinimui, itin aukšti reikalavimai tarpininkams, kurie susiduria su smurto atvejais, kas galimai lemia tarpininkų profesionalumą. Taip pat didžiulis dėmesys skiriamas aukų saugumui, jų palaikymui, ko pasekoje auka galimai jaučiasi saugesnė, daugiau įgalinta ir pasitikinti savimi, kas galimai duoda teigiamų rezultatų siekiant šalių tarpusavio susitarimo ir pasiekto susitarimo įvykdymą.

2.3. Suomija

Suomija, kaip ir prieš tai aptartos užsienio valstybių šalys, turi ilgametę patirtį atkuriamojo teisingumo srityje, tame tarpe ir tarpininkavimo smurtinių pobūdžių konfliktų atvejais. Nuo 1980 metų Suomijoje buvo pradėtas aukos ir kaltininko tarpininkavimo instituto taikymas. Kalbant apie taikytinas nusikalstamų veikų rūšis, iš esmės Suomijoje bet kokio tipo nusikaltimai/konfliktai gali būti sprendžiami tarpininkaujant.[90]

2006 metais šalyje buvo išleistas Įstatymas dėl taikinamojo tarpininkavimo baudžiamosiose ir tam tikrose civilinėse bylose[91] (toliau – Suomijos tarpininkavimo įstatymas). Vadovaujantis minėtu teisės aktu, taikinamas gali būti susijęs su nusikaltimais, kurie vertinami kaip „tinkami“ taikinimui, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį ir būdą, įtariamojo ir aukos santykius bei į kitus su visu nusikaltimu susijusius klausimus.[92]

Suomijos tarpininkavimo įstatyme apibrėžiami trys išsamūs kriterijai, kuriais remiantis vertinami atvejai/bylos tinkamumo tarpininkavimui perdavimo atvejai:

1. Smurto artimuose santykiuose tarpininkavimas turėtų būti tik tais atvejais, kai bylą tarpininkavimui nukreipia policija arba prokuroras, taip pat tarpininkavimo procese turi dalyvauti dviejų skirtingų lyčių mediatoriai;

[90] Tapio Lappi-Seppälä ir Anette Storgaard, „Nordic Mediation – Comparing Denmarkand Finland“, *Neue Kriminal politik* 27, 2 (2015): 6, https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/0934-9200-2015-2-136.pdf?download_full_pdf=1.
[91] Acton Conciliation in Criminal and Certain Civil Cases, https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2005/en20051015_20051015.pdf.
[92] *Ibid,* 1.

2. Smurto artimuose santykiuose tarpininkavimas neturėtų būti pradedamas, jeigu smurtas kartojasi arba dėl smurto jau anksčiau buvo vykdomas tarpininkavimas ir jis buvo nesėkmingas;

3. Tarpininkavimas yra draudžiamas, jeigu auka yra jaunesnė negu 18 metų amžiaus ir jai dėl jauno amžiaus reikalinga apsauga (pvz: seksualiniai nusikaltimai prieš nepilnamečius vaikus).[93]

Suomijoje, kaip ir daugumoje kitų užsienio valstybių, vadovaujamasi formuluote, kad tarpininkavimas galimas tik tarp šalių, kurios asmeniškai ir savanoriškai išreiškė norą dalyvauti tarpininkavime. Taip pat reikalaujama, kad šalys gebėtų suprasti tarpininkavimo procese priimamų sprendimų prasmę bei reikšmę. Be to, labai svarbu, kad kaltininkas pripažintų savo kaltę prieš tarpininkavimo procesą, kurio metu negali būti ginčo, ar nusikaltimas tikrai įvyko ir kas buvo tokio nusikaltimo kaltininkas[94] Svarbu pažymėti, jog tarpininkavimo procesą, bet kurioje proceso stadijoje, gali nutraukti tarpininkas, jei paaiškėja, kad viena šalis stipriai dominuoja kitos šalies atžvilgiu, dėl ko galimai šalys gali sudaryti neteisėtus ar nesąžiningus/neteisingus susitarimus. Šalys taip pat turi teisę bet kurioje tarpininkavimo proceso stadijoje nutraukti procesą ir jame nebedalyvauti.

Tarpininkavimo procesas šioje šalyje prasideda nuo to momento, kada šalys laisva valia išreiškia sutikimą dalyvauti tarpininkavime. Suomija, kaip ir Austrija, didžiulį dėmesį sutelkia į pasirengimo etapą, kad būtų užtikrinamas aukų saugumas, rengiami atskiri, individualūs mediatorių ir šalių susitikimai, prieš pradedant faktinę tarpininkavimo sesiją. Išankstinių susitikimų tikslas, kaip ir daugumoje kitų valstybių, tai siekis įvertinti šalių tinkamumą tarpininkavimo procesui, šalių tarpusavio santykius bei įvertinti šalių galių disbalansą.Aukoms ir kaltininkams yra sudaromos galimybės į išankstinius susitikimus, tarpininkavimo sesijas su savimi, kartu atsivesti palaikomąjį asmenį. Tokie lydintys, palaikantys asmenys gali būti šeimos nariai, draugai, teisininkai, moterų asociacijos nariai ar nevyriausybinių organizacijų atstovai.

Dažniausiai tarpininkavimo procese susitariama dėl kaltininko būsimo elgesio ateityje gairių, ypač smurto šeimoje atvejais, kada sutuoktiniai, partneriai nusprendžia toliau gyventi kartu. Taip pat neretai tokiu atveju nagrinėjamas ir ekonominės kompensacijos klausimais, t. y. žalos atlyginimo klausimas.[95]

Taikinamąjį tarpininkavimą gali siūlyti kaltininkas, auka, policija ar prokuratūra, ar kitos institucijos, tačiau tik policija ar prokuratūra turi teisę siūlyti taikinimo procesą, jei nusikaltimas susijęs su smurtu, kuris buvo nukreiptas į kaltininko/įtariamojo sutuoktinį, partnerį,

[93] Lappi-Seppälä, Storgaard, *op. cit.*
[94] *Ibid*
[95] Lünnemann, Wolthuis, Verwey-Jonker Institute, *supra note,* 75: 21.

vaiką, tėvus, ar kitus panašius artimus santykius.[96] Kaip matyti, aukos ir kaltininko tarpininkavimo procese didžiulis vaidmuo ir atsakomybė tenka policijai bei prokurorui. Policijai ar prokuratūrai atlikus pirminį vertinimą dėl aukos ir kaltininko tarpininkavimo proceso, kreipiamasi į Vyriausybės finansuojamas tarpininkavimo tarnybas, kur profesionalūs darbuotojaiįvertina, ar byla yra tinkama tarpininkavimui, ir paskiria bylą savanoriams tarpininkams. Situacijos (atvejų) vertinimas gali būti vykdomas pirmiausiai remiantis iš policijos ar prokuratūros perduotais pranešimais, bylos medžiaga, taip pat gali būti vykdomi telefoniniai skambučiai su šalimis, ar individualūs mediatorių susitikimai ir šalių susitikimai prieš tarpininkavimo sesijas.[97]

Už tarpininkavimo proceso paslaugų organizavimą, kad paslaugos būtų prieinamos visoje šalyje, yra atsakingos regioninės valstybinės agentūros (angl. The Regional State Administrative Agencie). Mediatoriai yra asmenys, turintys išsilavinimą, dalyvaujantys specialiuose tarpininkavimo mokymuose, turintys įgūdžius ir patirtį, kurie reikalingi tinkamai pareigų vykdymui. Mediatoriai tarpininkavimo procese dalyvauja kartu juos prižiūrint profesionaliems tarpininkams.[98]Mediatoriams vykdomi specialūs mokymo apie mediatoriaus vaidmenį tarpininkavimo procese, ypatingas dėmesys skiriamas būtent smurto artimoje aplinkoje/intymių partnerių smurto atvejams. Viso mediatorių mokymų trukmė sudaro 135 valandos.

Apibendrinant, darytina išvada, jog Suomija, kaip ir prieš tai aptartos kitos dvi užsienio valstybių šalys, jau daugelį metų sėkmingai taiko mediaciją smurtinių pobūdžių konfliktuose, ir kaip Austrija bei Vokietija, galėtų būti laikoma gerosios praktikos pavyzdžiu mediacijos taikymo smurtinių pobūdžių konfliktų atvejais. Ypatingas dėmesys skiriamas smurto šeimoje/intymių partnerių smurto atvejams, tokiais atvejais numatyti tam tikri kriterijai, draudžiantys tarpininkavimą. Suomijoje taip pat itin atidžiai siekiama užtikrinti aukos saugumą, siekiama išvengti antrinės ar pakartotinės aukos viktimizacijos, šalių nelygybės, todėl organizuojami paruošiamieji, individualūs šalių ir mediatorių susitikimai. Pastebėtina, jog šioje šalyje mažiau dėmesio skiriama profesionalių mediatorių ruošimui, jų specializacijai, tai rodo mažas mediatorių mokymų valandų skaičius, dėl ko galima daryti išvada, jog Suomija galimai nepasižymi profesionalių mediatorių specializacija.

[96] Acton Conciliation in Criminal and Certain Civil Cases, *supra note,* 89: 4.
[97] Lünnemann, Wolthuis, Verwey-Jonker Institute, *op. cit.*, 75.
[98] Parosanu, *supra note,* 79: 14.

3. MEDIACIJOS PROCESO YPATUMAI SPRENDŽIANT SMURTINIUS KONFLIKTUS

3.1. Mediatoriaus specializacija

Kaip jau ir anksčiau aptarta, mediacija turinti smurto požymių, smurtinio elgesio apraiškų, yra itin jautrus procesas, kuriame vyrauja stiprios šalių emocijos, jausmai, egzistuoja tam tikri rizikos veiksniai, reikalingas tinkamų apsaugos priemonių parinkimas ir jų taikymas, todėl mediatoriaus specializacija šiuo atveju itin aktualus ir svarbus klausimas. Mokslinėje literatūroje teigiama, jog norint smurtinių konfliktų atvejais taikyti mediacijos procesą būtina užtikrinti mediatorių pasirengimą dirbti su tokio pobūdžio konfliktais, todėl siekiant užtikrinti aukštą mediacijos proceso kokybę svarbu, kad procesui vadovautų kompetentingas mediatorius. Nuo paties mediatoriaus priklauso, ar procesas bus sėkmingas.[99] Britų kriminologo M. Wright teigimu egzistuoja rizika, kad mediacija smurto artimoje aplinkoje atvejais, atlikta neturinčio tinkamos kvalifikacijos mediatoriaus, gali pabloginti smurto aukos padėtį, tačiau patyręs (išmokytas) mediatorius, taikantis patikimas mediacijos priemones, gali suteikti aukai didelį pasitenkinimą bei sumažinti kaltininko pakartotinio nusikaltimo (recidyvo) galimybes.[100]

Kalbant apie mediatorių specializacijas Lietuvoje būtina paminėti, jog Lietuvos baudžiamojoje justicijoje 2014-2016 metais sėkmingai įgyvendinus Projektą Lietuvos Probacijos tarnybose buvo sukurta mediacijos paslaugų teikimo sistema ir įsteigtas specializuotų mediatorių institutas. Po Projekto buvo vykdoma mediatorių atranka, o po mediatorių atrankos buvo vykdomi specializuoti mediatorių mokymai pagal atskirą pakopinę mediatorių rengimo programą. Mediatorių atrankoje ir mokymuose dalyvavo tiek praktikuojantys, tiek akademinių bendruomenių atstovai, rengiantys mediatorius pagal studijų programas.[101] Viso Lietuvos probacijos tarnybos sistemoje buvo paruošta 14 specializuotų mediatorių (iš jų 4 dirbo Vilniuje, 4 – Kauno apygardoje ir po 2 Šiauliuose, Kaune ir Klaipėdoje) ir įsteigtos mediatoriaus pareigybės. Naujausiais Lietuvos probacijos tarnybos duomenimis[102] mediatorių oficialiai dirbančių su smurtiniais konfliktais, o tiksliau su smurto artimoje aplinkoje atvejais tarp

[99] Michailovič ir kt., *supra note,* 4: 139.
[100] Martin Wright – Europos atkuriamojo teisingumo forumo ir mediacijos ekspertas, kuris pasisakė internete vykstančioje diskusijoje su Atkuriamojo teisingumo forumo dalyviais apie draudimą taikyti mediaciją šeimos bylose, 2010 m. sausio mėn.
[101] Uscila, *supra note,* 5: 224.
[102] Lietuvos probacijos tarnybos pateikta informacija raštu „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtojimo“. Informacija gauta pateikiant šio magistro darbo autorės Lietuvos probacijos tarnybai rašytinį paklausimą. Lietuvos probacijos tarnybos pateikta informacija pridedama prie šio autorinio darbo priedų.

smurtautojo ir aukos, Lietuvoje yra 6 (1 – Vilniuje, – Kaune, po 1 – Klaipėdoje, Šiauliuose ir Marijampolėje).[103]

Vadovaujantis Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnyboje taisyklėmis,[104] mediatoriaus teisę teikti mediacijos paslaugas suteikia mediatoriaus pažymėjimas, gautas išklausius specializuotus mokymus. Taip pat nurodyta, jog mediatorius turi kelti savo profesinę kvalifikaciją specializuotuose mediacijos mokymuose ir supervizijose arba intervizijose bei trūkstamas žinias įgyti studijuodamas savarankiškai.

Taigi, apibendrinant darytina išvada, jog probacijos tarnybos sukurtame kaltininko ir aukos mediacijos modelyje yra sukurta mediatoriaus specializacija, mediatoriai dirbantys šiame modelyje yra specialiai apmokyti dirbti su tokio pobūdžio atvejais.

Kalbant apie mediatorių specializaciją kitose atskirose ginčų kategorijose, šiuo atveju apie šeimos ginčų atvejus, tai mediatorių specializacijos institutas šioje srityje vis dar nėra sukurtas. Mediatorių specializacijos instituto kūrimas šeimos ginčų atvejais ypač daug diskusijų sulaukiantis objektas. Šiuo metu Lietuvoje yra nustatyti aiškūs kvalifikaciniai reikalavimai asmenims ketinantiems, norintiems tapti mediatoriais.[105] Tačiau Mediacijos įstatyme yra numatytas išimčių sąrašas, kuris leidžia didelei daliai potencialių mediatorių mediatoriaus statusą įgyti neturint tam tikro pasirengimo. Minėtame sąraše nurodyta, jog numatyti reikalavimai netaikomi teisėjams, turintiems trejų metų teisėjo darbo patirtį ir išklaususiems ne trumpesnius kaip 16 akademinių valandų įvadinius mokymus mediacijos tema. Reikalavimai netaikomi ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė ne mažiau kaip 100 akademinių valandų. Minėti reikalavimai netaikomi ir advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį.[106] Prof. Dr. A. Tvaronavičienės ir Doc. Dr. N. Kamisnkienės teigimu išimčių sąraše numatytų asmenų atleidimas nuo mediatoriaus kvalifikacinio egzamino laikymo sudaro sąlygas asmenims, neturintiems pakankamai mediacijos proceso žinių, įgūdžių, o dažnai ir tinkamų šiai veiklai asmeninių savybių, tekti teisminės ir neteisminės mediacijos paslaugas.[107] Prieš tai minėtos mediatorės nepaneigia aukštų išvardytų

[103] Klasisnkaitė, Čiuladienė, *supra note*, 35: 82.
[104] Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, žiūrėta 2021 m. kovo 6d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/080e81b0dbed11e7910a89ac20768b0f.
[105] Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymo 4 str. 1 d. nuostatomis mediacijos paslaugas gali teikti tik mediatorius įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą.Asmenims siekiantiems būti įrašytiems į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą keliami šie reikalavimai: 1. turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; 2. Būti išklausę ne trumpesnius kaip 40 akademinių valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos; 3. Išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4. Būti nepriekaištingos reputacijos.
[106] Kaminskienė ir kt., *supra note*, 20: 114.
[107] Tvaronavičienė, Kaminskienė, *supra note*, 32: 56.

teisininkų profesijų ekspertinių žinių būtent teisės srityje, tačiau jų teigimu mediacijos metu svarbesnės yra paties mediacijos proceso, psichologijos žinios bei įgūdžiai, kurie leistų atpažinti tikruosius ginčo šalių interesus ir juos suderinti, o ne pagrįsti ar paneigti jų užimamas teisines pozicijas.[108] Sutiktina su mediatorių išsakyta nuomone, šiandien Lietuvos Respublikos mediatoriaus sąrašą[109] sudaro 270 puslapių, sąraše nurodyti mediatoriai, kurie įtraukti į Lietuvos mediatorių sąrašą ir jiems suteikta licencija teikti mediacijos paslaugas. Šitokia sąrašo apimtis rodo, jog Lietuvoje pakankamai daug mediatorių turinčių teisę teikti mediacijos paslaugas, tačiau kaip ir pastebėjo mediatorės, esama situacija kelia nerimą ir rodo, kad tik 1/5 Lietuvos mediatorių sąraše esančių asmenų yra išlaikę kvalifikacinį egzaminą, kurio metu tikrinamos žinios, įgūdžiai ir asmeninės mediatoriaus savybės.[110] Todėl šiandien kyla klausimas ar mediatoriai pakankamai yra pajėgus tarpininkauti sudėtinguose smurtinių apraiškų turinčius šeimos ginčuose ir ginčo šalims suteikti jų poreikius atliepiančią paslaugą.

Atsižvelgiant į tai, jog ginčai, turintys smurtinio elgesio apraiškų yra itin jautrūs ir sudėtingi ginčai, todėl tokio pobūdžio bylose mediatorius turi būti tinkamai pasirengęs dirbti su tokiomis bylomis. Mediatorius šeimos ginčuose turi būti pasirengęs atpažinti smurto apraiškas, smurtinį ginčo šalių elgesį ir taikyti tinkamas strategijas tokio pobūdžio tarpininkavimo procese.

Kaip jau minėta prieš tai, asmenims kurie nori būti įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, vienas iš keliamų reikalavimų yra išklausyti ne trumpesnius kaip 40 akademinių valandų mokymus mediacijos tema. Mediacijos mokymus Lietuvoje organizuoja įvairios įstaigos, institucijos. Būtina paanalizuoti kas sudaro šeimos mediacijų mediatorių mokymų programas.

Viena iš mediacijos mokymus organizuojančių įstaigų tai Šeimos santykių institutas[111], kuriame mokymų trukmę sudaro 45 akademinės mokymų valandos. Šeimos santykių instituto internetinėje svetainėje nurodyta, jog mokymų dalyviai bus supažindinami su pagrindiniais mediacijos principais ir teisiniais mediacijos aspektais bei teisminės ir neteisminės mediacijos skirtumais, o mokymų dalyviai įgys veiksmingų ginčų sprendimo būdų įvairiuose socialinio gyvenimo srityse – šeimos skyrybų, darbo ir ugdymo, vadybos ir kt.[112]

Kazimiero Simonavičiaus universitetas organizuoja 42 akademinių valandų mokymus, skirtus asmenims norintiems tapti mediatoriais. Siūlomą mediatorių komplektą sudaro 4 temos: vyraujantys konfliktų atsiradimo, įtakojimo ir sprendimo aspektai; efektyvus komunikavimas

[108] Tvaronavičienė, Kaminskienė, *supra note,* 32: 56.
[109] Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašas, žiūrėta 2021 m. kovo 6 d., https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Mediatori%C5%B3%20s%C4%85ra%C5%A1as%202021-03-01.pdf.
[110] Tvaronavičienė, Kaminskienė, *supra note,* 32: 57.
[111] Šeimos santykių institutas, žiūrėta 2021m. kovo 6 d., https://www.ssinstitut.lt/mokymai/seimu-mediacijos-mokymai/.
[112] Šeimos santykių institutas, *supra note,* 110.

mediatorių darbe; psichologinė savisauga mediatorių darbe; psichologinio poveikio ir manipuliacijų imunitetas darbo aplinkoje.[113]

Vytauto Didžiojo universitetas asmenims norintiems tapti mediatoriais siūlo išklausyti 40 akademinių valandų mokymus. Siūlomą mokymų komplektą sudaro šios temos: konflikto ir ginčo samprata; mediacijos principai; mediatoriaus bendravimo ir derybų vedimo technikos; mediatoriaus vaidmuo ir mediacijos procesas; atskirų kategorijų ginčų mediacijos ypatumai; mediacijos samprata; teisminės mediacijos ypatumai. Pastebėtina, jog prie atskirų kategorijų ginčų mediacijos ypatumų temos numatyta skirti 3 akademines valandas minėtai temai. Numatyta, jog šioje temoje bus aptariama šeimos ginčų specifika: ginčo dalyvių psichologinis pažeidžiamumas, emocijų gausa, poreikis išsaugoti santykius bei smurto šeimoje įtaka mediacijoje. Taip pat toliau nurodoma, jog bus aptarta ne vien tik šeimos ginčų kategorija, bet ir dar kitų atskirų kategorijų ginčai.[114]

Mykolo Romerio universiteto mediacijos ir darnaus ginčo laboratorija[115] asmenims norintiems tapti mediatoriais siūlo išklausyti 40 akademinių valandų mokymų ciklą. Mokymų programą sudaro šios temos: mediacijos pagrindai, mediatoriaus vaidmuo ir jo veiklos ypatumai, mediatoriaus įrankiai ir aklaviečių įveikimai, šeimos mediacijos ypatumai ir mediacijos ypatumai atskirų ginčų kategorijose. Pastebėtina, jog šeimos mediacijos temai skiriamos 8 akademinės valandos, į kurias įeina ir smurto šeimoje įtaka mediacijai.

Apžvelgtos siūlomos mediacijos mokymų programos atitinka numatytus mokymų mediacijos temai keliamus minimalius reikalavimus,[116] tačiau atsižvelgiant į tai, jog mediacija galima ir smurto artimoje aplinkoje atvejais, todėl turėtų būtų svarstytinas klausimas dėl mediatoriaus specializacijų steigimo. Kaip matyti iš apžvelgtų siūlomų mediacijos programų smurto šeimoje tema visai nepaliečiama, o atvejai, kada ši tema paliečiama yra minimalūs. Kaip jau ne kartą minėta, tokio pobūdžio mediacijoje turi dalyvauti mediatorius, kuris yra pasirengęs atpažinti smurto apraiškas, smurtinį šalies (-ių) elgesį, smurto dinamiką, imtis saugumo priemonių ir taikyti tinkamas strategijas. Todėl atsižvelgiant į tai būtini mediatorių mokymai apimantys ne tik mediacijos pagrindus, principus, mediatoriaus funkcijas, atskirų ginčų kategorijas, tačiau ir smurtinio elgesio atpažinimą, tokios situacijos suvaldymą ir specialiųjų technikų taikymą tokio pobūdžio mediacijose.

---

[113] Kazimiero Simonavičiaus universitetas, *„Organizuojami mediacijos mokymai“*, 42 ak. val., žiūrėta 2021 m. kovo 6 d., https://ksu.lt/uncategorized/mediatoriu-mokymu-ciklas/.

[114] Vytauto Didžiojo universitetas, *Mediacijos mokymų programa,* 40 ak. val., žiūrėta 2021 m. kovo 6 d., https://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2020/12/VDU-Mediacijos-mokymu-programa.pdf.

[115] Kitaip dar vadinama „Mediacijos mokykla“, https://www.mokymulab.eu/failai/files/Mediacija_nuotoliniai_%202021%20balandis.pdf.

[116] Mokymų mediacijos tema minimalių reikalavimų sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 7 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610/asr.

Mediacijos įstatymo 8 straipsnyje numatyta, jog mediatoriai, įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą turi nuolat tobulinti savo kvalifikaciją. Reikalavimas galioja net ir tiems mediatoriams, kurių veikla įstatymo nustatyta tvarka yra sustabdyta. Mediatorius turi teisę pasirinkti kaip jis nori tobulinti savo turimą kvalifikaciją, dalyvaudamas mediacijos mokymuose įvairiomis temomis ir įvairioje srityje, tačiau toks kvalifikacijos kėlimas dažnai yra valstybės nefinansuojamas. Mediatorius šiuo atveju patiria papildomas išlaidas. Kalbant apie mediatorių kvalifikacijos kėlimą šeimos mediacijos atvejais, kai tarp ginčo šalių santykiuose yra smurto požymių, tokie mokymai yra organizuojami,[117] o tokių mokymų programoje visas dėmesys sutelkiamas į smurto artimoje aplinkoje formas, pasekmes ir esmines rizikas, tokios mediacijos organizavimo specifiką ir taikomas taktikas, rizikų įvertinimą ir apsaugos priemonių parinkimą, smurtą patyrusių šalių ir smurtavusių artimoje aplinkoje asmenų psichologines charakteristikas ir t. t.

Žvelgiant šiuo klausimu į užsienyje taikoma praktiką dėl specializuotų mediatorių rengimo, tai priešingai nei Lietuvoje, tokiose šalyse kaip Austrijoje, Vokietijoje ar Suomijoje tokių specializuotų ginčų, o ypač smurto artimoje aplinkoje atvejais, mediatorių rengimui yra skiriamas ypatingas dėmesys. Minėtuose šalyse nustatyti pakankamai ilgi mediatorių rengimų mokymai, kurių metu mediatoriai įgyja atitinkamas kvalifikacijas, gilinamos ne tik teorinės, bet ir praktinės patirtys, vykdomos mediatorių atestacijos, reikalaujama turėti pakankamai profesijų žinių apie konfliktų teorijas, apie dialogo/pokalbio technikas, kriminilogijos ar viktimilogijos žinių ir pan.

Apibendrinant tai kas išdėstyta, Lietuvoje mediatoriaus specializacijos institutas šeimos ginčuose yra reikalingas ir būtinas, nors Lietuvoje asmenims, norintiems tapti mediatoriais, siūlomos bendrosios mokymų programos atitinka numatytus mokymų mediacijos temai keliamus minimalius reikalavimus, tačiau mažai skiriama dėmesio šeimos ginčų mediacijos ypatumams, kai kuriose mokymo programose net neužsimenama apie smurto šeimoje/artimoje aplinkoje požymių atpažinimą, tinkamų technikų pritaikymą. Atsižvelgiant į tai, jog šeimos ginčų mediacija yra viena iš jautriausių ginčo kategorijų, mediatoriaus kompetencija ir specializacija tokio pobūdžio ginčuose yra vienas iš svarbiausių elementų, galinčių nulemti mediacijos sėkmę. Steigiant mediatorių specializaciją būtų galima vadovautis prieš tai aptartų užsienio šalių taikoma praktika šiuo klausimu, taip būtų rengiami ir ruošiami kvalifikuoti mediatoriai turintys pakankamai kvalifikacijos, žinių, reikalingų susiduriant su smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais.

[117] Mykolo Romerio universiteto mediacijos ir darnaus ginčo laboratorija, mokymų programa *„Šeimos mediacijos ypatumai, kai tarp ginčo šalių santykiuose yra smurto artimoje aplinkoje požymių“*, 16 ak. val., žiūrėta 2021 m. kovo 7 d., https://www.mokymulab.eu/failai/files/Mokymai%20smurtas%20mediacija%202021-02-13%20.pdf.

3.2.Ginčo šalių tinkamumas mediacijai

Doc. dr. N. Kaminskienės ir prof. dr. J. Sondaitės teigimu tam tikros ginčo šalių charakteristikos ir jų santykių ypatumai gali rodyti, kad mediacija šioms šalims yra tinkamas ginčo sprendimo būdas arba atvirkščiai – tam tikri ginčo šalių ypatumai gali rodyti, kad šių šalių dalyvavimas mediacijos procese labai apsunkins patį mediacijos procesą arba netgi darys pačią mediaciją negalima.[118]

Pradedant nuo mediacijos ir pačių ginčo šalių tinkamumo kaltininko ir aukos mediacijos procesui, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2012/29/ES, kuri nustato būtiniausius nusikaltimų aukų ir teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartus, numatyta, jog sprendžiant klausimą dėl kaltininko ir aukos mediacijos taikymo būtina atsižvelgti į šiuos veiksnius: nusikaltimo pobūdį ir sunkumą, padarytų traumų dydį, pakartotinį aukos fizinės, seksualinės ar psichologinės neliečiamybės pažeidimą, skirtingas aukos ir kaltininko galias, taip pat aukos amžių, brandą ar intelektinius gebėjimus, kurie galėtų riboti ar mažinti aukos gebėjimą pasirinkti atsižvelgiant į gautą informaciją arba turėti įtakos tam, kad aukai rezultatas nebus palankus.[119] Taigi, kaltininko ir aukos taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) paslaugas teikiantis subjektas, visų pirma turi atsižvelgti į aukos poreikius ir interesus, siekiant atitaisyti aukai padarytą žalą ir išvengti papildomos žalos atsiradimo.

Tiek mokslinėje literatūroje, tiek Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos apraše[120] ir Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklėse[121] išskiriama grupė kriterijų, apibūdinančių bylos/atvejų tinkamumą kaltininko ir aukos mediacijai, kurie susiję su ginčo šalių tinkamumu pačiam procesui.

Pirmasis kriterijus, aptariant ginčo šalių tinkamumą kaltininko ir aukos mediacijos procesui, *tai kaltininko visiškas arba iš dalies kaltės dėl padarytos nusikalstamos veikos pripažinimas.* Nusikaltimą padaręs asmuo turi pripažinti padaręs nusikalstamą veiką, neneigti

---

[118] Natalija Kamisnkienė ir kt., *Mediatoriaus vadovas* (Vilnius: Lietuvos Teisingumo ministerija, 2019), 45.

[119] Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. direktyva Nr. 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai, 46 punktas, žiūrėta 2021 m. kovo 10 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=LT.

[120] Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2018 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-459 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašas, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/41905440d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=d87d1f9f-ace1-43f1-ac76-8add998f7fe1.

[121] Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymu Nr. V-532 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklės, INFOLEX, žiūrėta 2021 m. kovo 11 d., http://www.infolex.lt/ta/440526.

konflikto ir turi norėti spręsti problemas. Kaltininkas, bent iš dalies nepripažinęs savo kaltės dėl padarytos nusikalstamos veikos neturėtų būti siunčiamas į mediaciją.[122] Mokslinėje literatūroje teigiama, jog žvelgiant iš aukos pozicijos, jos susidūrimas su kaltininku, neigiančiu padaręs nusikalstamą veiką, dažnai yra išgyvenamas kaip pakartotinė viktimizacija. Panašius išgyvenimus auka patiria ir susidūrus su kaltininku, nesigailinčiu dėl savo padarytos nusikalstamos veikos. Mediacijos procesas neturėtų vykti su kaltininku, kuris linkęs grasinti ar užsipulti, kadangi fizinis ir psichologinis aukos saugumas turėtų būti pagrindinis svarbiausias kriterijus sprendžiant klausimą, ar atvejis (byla) yra tinkamas mediacijos procesui.[123]

Antrasis kriterijus tai su savanoriškumo principo įgyvendinimu susijęs kriterijus – *šalių sutikimas dalyvauti mediacijos procese.* Toks šalių sutikimas turi būti duotas laisvai, savanoriškai ir gali būti atšauktas bet kurio metu iki mediacijos proceso pradžios ar jai vykstant.

Trečiasis kriterijus, tai *nusikaltimą padaręs asmuo neturi turėti agresyvaus asmens bruožų*. Laikoma, jog mediacijos procesui netinkamas atvejis, jeigu kaltininkas pasižymi agresyviu ar manipuliuojančiu elgesiu.

Ketvirtasis kriterijus siejamas su *kaltininko kriminaline praeitimi*. Kaltininkas, norintis dalyvauti mediacijos procese neturi būti teismo pripažintas pavojingu recidyvistu.[124] Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, jog mediacija paprastai netaikoma recidyvistų, pakartotinai per tam tikrą laiką nusikaltusių asmenų atžvilgių, taip pat, jeigu anksčiau panašiomis aplinkybėmis jau buvo taikytas mediacijos procesas, tačiau kaltininkas nesilaikė mediacijos metu pasiekto susitarimo.[125]

Penktasis kriterijus susijęs su ginčo šalių tinkamumu mediacijos procesui, tai pačių *ginčo šalių asmeninių savybių bruožai*. Tokio pobūdžio mediacijoje labai svarbu įvertinti, ar abi ginčo šalys yra pasirengusios mediacijos procesui, ar ginčo šalys neturi akivaizdžių psichikos sveikatos sutrikimų, kurie neleistų savarankiškai dalyvauti mediacijos procese, ar ginčo šalys nėra piktnaudžiaujančios psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu, priešingu atveju – iki mediacijos pradžios rekomenduotina pradėti gydymą. Rekomenduojama ypač atkreipti dėmesį į aukos gebėjimą savarankiškai mediacijos metu išreikšti savo poreikius ir atstovauti savo interesams.[126] Taigi, jei nors viena iš šalių nėra pajėgi suprasti mediacijos proceso dėl tokių priežasčių kaip sveikatos būklė, emocinė būklė ar kt., tai tokia ginčo šalis yra netinkama mediacijos procesui ir toks procesas negali būti vykdomas.

Šeštuoju kriterijumi, kuris galėtų būti priskiriamas prie ginčo šalių tinkamumo mediacijos procesui įvertinimo kriterijų, tai *ginčo šalių komunikacijos įgūdžiai*. Šis kriterijus

[122] IlonaMichailovič ir kt., *supra note*, 4: 108
[123] *Ibid*
[124] Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašas, *supra note*, 121.
[125] Michailovč ir kt., *op. cit.*
[126] Michailovč ir kt., *op. cit.*

buvo išskirtas mediatorių, kurie 2020 metais dalyvavo tyrime,[127] kurio tikslas buvo atskleisti mediatorių, dirbančių Lietuvos probacijos tarnyboje, požiūrį į artimoje aplinkoje įvykusių smurtinių konfliktų mediaciją. Atliekamo tyrimo metu mediatoriai pasidalijo savo patirtimi, jog jie savo praktikoje daugeliu atveju susiduria su asmenimis, kurie neturi visiškai arba turi labai silpnus komunikacijos įgūdžius, tai dažniausiai būna asocialios šeimos, asmenybės kurios absoliučiai neturi bendravimo įgūdžiai. Dėl ko galimai, mediatorių teigimu, vien dėl šios problemos namuose vyrauja smurtas, todėl tokiu atveju jiems reikalinga ne mediacija, o tam tikri kursai, mokymai.[128]

Kalbant apie ginčo šalių tinkamumą šeimos ginčų, turinčių smurto apraiškų, mediacijai, tai toks išsamus ir konkretus atrankos kriterijų sąrašas nėra reglamentuojamas teisės aktų, ar išskiriamas mokslinėje literatūroje. Mokslinėje literatūroje numatyti atvejai kada nerekomenduojama ginčo perduoti mediacijos procesui, kurie panašūs ar net gi tapatūs tiems kriterijams, kurie numatyti rengiant kaltininko ir aukos mediacijos procesą.[129]

Šeimos ginčų, turinčio smurto apraiškų, mediacijos proceso metu vykdant ginčo šalių tinkamumo atranką mediacijos procesui, galima remtis tais pačiais kriterijais kaip ir remiamasi rengiant aukos ir kaltininko mediacijos procesą. Savaime supranta, jog šalys savanoriškai, laisva valia turi sutikti dalyvauti mediacijos procese.Taip pat turi būti atsižvelgiama į ginčo šalių asmenines savybes tokias kaip sveikatos būklė, emocinė šalių būsena. Taip būtina atsižvelgti ir į šalių vienodas galios pozicijas derybų metu, siekiant užtikrinti smurtą patyrusiai aukai fizinį ir psichinį saugumą.

3.2. Mediacijos proceso saugumo priemonės

Sprendžiant klausimą dėl mediacijos taikymo smurto artimoje aplinkoje atvejais, keliamas probleminis klausimas, kuris susijęs ne tik su šalių nelygybe derybų metu, bet ir rizikos laipsnio ir galimybės užtikrinti smurtą patyrusiai aukai fizinį ir psichinį saugumą įvertinimu. Mediacijos smurto šeimoje priešininkai laikosi pozicijos, jog pagrindinė problema, dėl ko nerekomenduojama taikyti taikinamojo tarpininkavimo proceso smurto artimoje aplinkoje atvejais, tai yra fizinio ir psichinio saugumo smurto aukai užtikrinimas bei grėsmės įvertinimo sudėtingumas.[130]

Mediacijos smurto šeimoje šalininkai laikosi pozicijos, jog tarpininkavimas tokio pobūdžio bylose yra galimas, kai mediatorius naudodamasis konkrečiomis strategijomis,

[127] Klasinskaitė, Čiuladienė, *supra note,* 31.
[128] *Ibid,* 90.
[129] Kaminskienė ir kt., *supra note,* 120: 45-46.
[130] Ilona Michailovič ir kt., *supra note,* 4: 162.

technikomis, mediacijos saugumo priemonėmis, sukuria saugią, patogią aplinką, kurioje galėtų vykti tarpininkaujantis šalių dialogas.[131] Todėl tokio pobūdžio mediacijose mediatoriui tenka didžiulė atsakomybė įvertinti visus galimus rizikos veiksnius. Jis turi suvokti, jog mediacijos nesėkmės atveju aukai gali grėsti pakartotinė viktimizacija, todėl jo siekis turi būtine tik išlaikyti tarp ginčo šalių lygias derybines galias, bet ir apsaugoti auką nuo galimų neigiamų pasekmių. Tarpininkavimo procesas turi būti pritaikytas jame dalyvaujančių šalių poreikiams tenkinti, kad jos tokiame procese jaustųsi saugios ir taip galėtų užmegzti atvirą dialogą tiek su pačiu tarpininku, tiek su kita ginčo šalimi. Mediatorius privalo atlikti išankstinį konkrečių atvejų atranką, gebėti nustatyti tarpininkavimui netinkamus atvejus ir tokiais atvejais atsisakyti pradėti tarpininkavimo procesą, o jau pradėjus tarpininkavimo procesą - jį nutraukti, taip pat gebėti pritaikyti tinkamas technikas ir saugumo priemones.

3.3.1. Priešmediaciniai susitikimai

Vienaiš svarbiausių ir pirmiausiai naudojamų technikų bei saugumo priemonių mediacijoje smurtinių konfliktų atvejais tai priešmediaciniaisusitikimai.[132]Tokio pobūdžio susitikimuose įprastai dalyvauja mediatorius ir viena iš ginčo šalių. Ginčo šalys į priešmediacinius susitikimus gali atvykti su juo lydinčiu asmeniu. Austrijoje itin glaudžiai bendradarbiaujama su smurtą patyrusių aukų organizacijomis ir praktikuojama, jog aukas atlydėtų apsaugos nuo smurto centrų atstovai. Toks bendradarbiavimas praktikuojamas ne tik Austrijoje, bet ir Danijoje. Darytina prielaida, spėjimas, jog galbūt toks trečiųjų asmenų palaikymo suteikimas aukai galėtų paskatinti jos pasitikėjimą pačiu mediacijos procesu bei tokio proceso metu ji jaustis saugesne ir labiau savimi pasitikinti.

Laikomasi nuomonės, jog tokie išankstiniai susitikimai yra būtini, vertinant ginčo šalių tinkamumą tarpininkavimo procesui bei vertinant ginčo šalių galių lygybę.[133] Tokių priešmediacinių susitikimų, smurto artimoje aplinkoje atvejais, tikslas - nustatyti ar tarp ginčo šalių yra buvę, ar vis tebėra smurto požymių, taip pat, ar atvejis ir pačios ginčo šalys yra tinkami tarpininkavimo procesui. Kada kvalifikuotas ir apmokytas tarpininkas, naudodamasis tam tikromis priemonėmis turi galimybę įvertinti visus rizikos veiksnius ir priimti sprendimą dėl ginčo ir ginčo šalių tinkamumo tarpininkavimui bei tolimesnio proceso organizavimo, ar jo užbaigimo.

---

[131] Mark Umbreit ir Jean Greenwood, *Guidelines Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Trough Dialogue*, (Washington: OVC, 2000), 7, https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/reports/restorative_justice/restorative_justice_ascii_pdf/ncj176346.pdf.

[132] Mokslinėje literatūroje dar įvardijami kaip „išankstiniai susitikimai“, „individualūs susitikimai“, „prieš tarpininkavimą atliekama atranka (angl. pre-mediation screening“).

[133] Drost ir kt., *supra note*, 80: 23.

Naudojantis šia viena iš saugumo priemonių mediatorius turi galimybę atlikti pakankamai plačią ir išsamią smurto artimoje aplinkoje patikrinimą, nesuteikiant galimybės smurtautojui susipažinti su smurtą patyrusios aukos atskleista informacija. Vadovaujantis konfidencialumo principu, jokiu būdu informacija, surinkta iš vienos šalies išankstinių/atskirų mediacijos metu, neturėtų būti atskleista kitai šaliai, nebent tai leidžia, ar reikalauja įstatymai. Todėl naudojantis šia priemone mediatorius gali įgyti smurtą patyrusios aukospasitikėjimą, užmegzti su ja dialogą. Taip pat tokių susitikimų metu smurtą patyrusi aukagali mediatoriui atskleisti bet kokias savo baimes ir rūpesčius,[134] jaustis palaikoma ir saugia.

Priešmediacinių susitikimų metu turėtų būti orientuojamasi ne tik į aukos poreikius ir interesus, bet ir į kitos ginčo šalies, galimo smurtautojo, interesus ir poreikius. Tokių išankstinių susitikimų metu su smurtautoju turėtų būti apsvarstyta galimybė dalyvauti įvairiose programose, tokiose kaip mokymai suvaldyti pyktį, priklausomybės gydymas ar terapija, teisinės ar psichologinės konsultacijos.Vokietija taip pat žinoma kaip gerosios praktikos pavyzdys mediacijos smurtinių konfliktų atvejais, kurioje mediatoriai ar juos ruošiančios organizacijos, įstaigos glaudžiai bendradarbiauja su tokio pobūdžio organizacijomis ir esant poreikiui ne tik auką, bet ir patį smurtautoją nukreipia dėl reikiamos pagalbos suteikimo.

Mediatorius ruošdamasi tiek priešmediaciniams susitikimams, tiek jau ruošdamasis bendroms mediacijos sesijoms, turi pagalvoti kaip mediacijos metu užtikrins šalių saugumą, siekiant išvengti galimų neigiamų padarinių. Priešmediaciniai susitikimai turėtų būti organizuojami skirtingu laiku ir (arba) vietomis. Rekomenduojama vengti išankstinių susitikimų su viena ginčo šalimis tiesiogiai po kitos, o tokie susitikimai turėtų būti organizuojami tokioje aplinkoje, kurioje būtų užtikrinamas kuo didesnis privatumas. Taip pat reiktų atsižvelgti ir į tai, jog, jeigu išankstiniuose susitikimuose dalyvauja kitos šalies advokatas tai siekiant apsaugoti proceso konfidencialumą tokiame susitikime neturėtų dalyvauti kitos šalies advokatas.[135]

Dar vienas faktorius į kurį turėtų atsižvelgti mediatorius, ruošdamasis tokio pobūdžio mediacijai, tai tinkamai paruošta susitikimo vieta. Šalims jaustis saugiai padeda ir atsakingai parinkta, tinkamai paruošta susitikimo vieta.[136] Vadovaujantis geros mediacijos praktikos pavyzdžiais, mediacijos kambarys turi būti įrengtas jaukiai, kad šalys jaustųsi gerai, patalpa ir joje esantys daiktai netrikdytų ar nekeltų nepatogumų.[137]

---

[134] Anita Vestal, „Domestic Violence and Mediation: Concerns and Recommendations“, *Mediate everything mediation*, 2007: 7. https://www.mediate.com/pdf/Domestic%20Violence%20and%20Mediation_%20Concerns%20and%20Recommendations.pdf.

[135] Umbreit ir Greenwood, *supra note*, 133: 17.

[136] Ilona Michailovič ir kt., *supra note*, 4: 136.

[137] *Ibid*

Šio išankstinių susitikimų metu svarbiausias veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti sprendžiant klausimą dėl tarpininkavimo tęsimo, yra tai, ar smurtą patyrusi auka nori dalyvauti tarpininkavimo procese. Tarpininkavimo procesas neturėtų vykti ir saugiai turėtų būti nutraukiamas, jeigu smurtą patyrusi auka nenori dalyvauti tokiame procese. Aukai sutikus dalyvauti tarpininkavimo procese toliau su ja turėtų būti sprendžiamas klausimas kokia mediacijos forma toliau turėtų būti vykdomas procesas bei kokių saugumo priemonių dar reikia imtis, jog būtų išvengiama rizikos veiksnių ir neigiamų pasekmių. Pastebėtina, jog priešingai nei šeimos ginčų mediacijoje, turinčioje smurto apraiškų, kaltininko ir aukos mediacijoje mediatorius organizuodamas išankstinius susitikimus, pirmiausiai susiekia su kaltininku ir tik gavęs sutikimą, jog sutinka dalyvauti tarpininkavimo procese, kreipiasi į auką ir kviečia ją dalyvauti mediacijoje, taip pat informuoja, kad kaltininkas išreiškė norą dalyvauti procese.[138] Tokios praktikos laikomasi, siekiant, jog auka nepatirtų pakartotinių negatyvių išgyvenimų, kai sutikusi dalyvauti mediacijos procese ji vėliau sužinos, kad kaltininkas neketina dalyvauti tokiame procese. Todėl tokioje situacijoje auka gali jaustis atstumta, pažeminta ir netgi kalta dėl įvykusio nusikaltimo.

Murphy ir Rubinson teigimu tikrinimas, ar atvejis yra tinkamas mediacijos procesui turėtų būti atliekamas ne tik priešmediacinių susitikimų metu, tačiau tiek ir pačios mediacijos metu, nes smurtas artimoje aplinkoje ne visada nustatomas ir pastebimas priešmediacinių susitikimų metu.[139] Atsižvelgiant į tai, jog tarpininkavimo procesas apima kelis užsiėmimus, kelius susitikimus ir praeina tam tikras laiko tarpas nuo priešmediacinių susitikimų iki pirmosios tarpininkavimo sesijos, todėl tarpininkas turėtų pasidomėti, ar tarpinio laikotarpiu metu nebuvo piktnaudžiaujama iš smurtautojo pusės aukos atžvilgiu. Įtariant galimą piktnaudžiavimą tarpininkas bet kada gali vėl organizuoti individualius susitikimus su ginčo šalimis, spręsti klausimą dėl vykdomos mediacijos formos pakeitimo ar mediacijos proceso nutraukimo.

Taigi, atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, darytina išvada, jog viena iš saugumo priemonių – priešmediaciniai susitikimai yra viena iš geriausių pirminių priemonių, kurios dėka mediatorius turi galimybę atlikti pakankamai plačią ir išsamią smurto artimoje aplinkoje patikrinimą, nuspręsti kokių saugumo priemonių toliau imtis, siekiant išvengti galimų neigiamų padarinių ir esant poreikiui suteikti abiems ginčo šalims reikalingą pagalbą, nukreipiant jas į atitinkamas institucijas, organizacijas.

[138] *Ibid*

[139] Jane C. Murphy ir Robert Rubinson, „Domestic Violence and Mediation: Responding to the Challenge of Crafting Effective Screens", *Family Law Quarterly* 39, 1 (2005), https://scholarworks.law.ubalt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=all_fac&httpsredir=1&referer.

3.3.2. Smurto patikros protokolai

Kartu, neatsiejamai nuo išankstinių mediatoriaus ir ginčo šalių susitikimų, naudojama kita saugumo priemonė tai smurto patikros protokolai. Ši priemonė daugiau taikoma tarptautiniu mastu, kadangi Lietuvoje ši viena iš saugumo priemonių yra nauja ir mažiau taikoma. Šis smurto patikros protokolas sėkmingai taikomas tokiose užsienio šalyse kaip Jungtinėse Amerikos valstijose, Anglijoje. Lietuvoje smurto patikros protokolo forma naudojama Lietuvoje iš esmės panaši į Jungtinėje Amerikos valstijoje naudojamą formą.

Šis protokolas yra sukurtas nustatyti, ar mediacijoje, skyrybų, ar vaikų globos nustatymo atvejais, tarpininkavimo procesas yra tinkamas, kai tarp ginčo šalių yra buvę smurto artimoje aplinkoje, ar piktnaudžiavimo vaikų atžvilgiu požymių, o esant tokiems požymiams - siekis maksimaliai padidinti tokio proceso saugumą.

Smurto patikros protokole vartojamos sąvokos „smurtas artimoje aplinkoje“ arba „buitinis smurtas“, kuris reiškia elgesio modelį, kuriam būdinga įvairi taktika. Smurtaujančio asmens siekis gąsdinimais, grasinimais kontroliuoti ir priversti artimą asmenį elgtis taip kaip nori pats smurtautojas, pašaliniams asmenims, tokiems kaip pavyzdžiui tarpininkams, gali būti nematomas, nepastebimas. Kiekvienas smurtautojas turi savo unikalų naudojamos prievartos modelį, kuris yra gerai žinomas skriaudžiamam asmeniui, o skriaudžiamas asmuo lengviau papasakos apie patirtą smurtą ar patiriamą smurtą, jeigu jausis saugus ir palaikomas. Tačiau daugelis kitų, smurtą patyrusių asmenų, gali neatskleisti savo išgyvenamų jausmų, o paklausti apie patirtą prievartą savo gyvenime tokią informaciją gali atskleisti palaipsniui, nes auga pasitikėjimas klausančiu asmeniu.[140]

Smurto patikros protokole pateikiama daugybė strategijų ir geriausios praktikos rekomendacijų, kaip saugiai nustatyti prievartą šeimoje ir kitas tarpininkavimo kliūtis bei kaip į jas reaguoti. Šios strategijos apima:

1. Klausimus apie santykių dinamiką;
2. Klausimus apie konkretų elgesį, įskaitant įvairias piktnaudžiavimo taktikas;
3. Tolesnius klausimus, siekiant paaiškinti dalyvių atsakymus;
4. Paaiškinimus apie konfidencialumo apribojimus;
5. Informaciją apie tai, kas bus daroma su atskleista informacija.

Mediatoriai tokio pobūdžio konfliktuose turi dėti pastangas per tarpininkavimo procesą patikrinti, ar nėra kliūčių, dėl kurių mediacija fiziškai ar emociškai yra nesaugi bet kuriam

[140] Office of Dispute Resolution, State Court Administrative Office ir Michigan Supreme Court, *Domestic Violence Screening protocol formediators of domestic relations conflitc*, (Michigan, 2014), 4, https://higherlogicdownload.s3.amazonaws.com/MICHBAR/2b10c098-e406-4777-a199-33b9d3e7c568/UploadedImages/pdfs/Domestic-Violence-Screening-Protocol.pdf.

dalyviui arba trukdytų savanoriškai ir saugiai išspręsti kilusį konfliktą.[141] Todėl tarpininkui taikant smurto patikros protokole numatytas strategijas, jos jam gali padėti nustatyti ginčo šalių galimybes derėtis, piktnaudžiavimo ar naudojamos prievartos lygį, taip pat nuspręsti, ar toks ginčas turėtų būti tarpininkaujamas ar saugiai užbaigiamas.

Užpildžius smurto patikros protokolo klausimyną ir nustačius, jog smurtą patyrusios aukos pateikti atsakymai rodo smurtą, baimę, kontrolę, prievartą ar bauginimą, tarpininkas tokiu atveju auką turėtų informuoti, jog jos atveju tarpininkavimo procesas yra netinkamas. Tačiau kaip minėta ir prieš tai auka turi teisę pasirinkti dalyvauti tarpininkavimo procese net ir tuo atveju, jeigu tarpininkas atlikęs smurto patikrą rekomenduoja tokį procesą užbaigti. Nusprendus tęsti tarpininkavimo procesą tarpininkas su smurtą patyrusia auka turėtų aptarti kokių saugumo priemonių jie gali imtis, kokių saugumo priemonių nori pati auka, tęsiant tarpininkavimo procesą. Tokios saugumo priemonės gali būti: siūlymas aukai apsigyventi tam tikrose organizacijose, įstaigose (pavyzdžiui Lietuvoje: Krizių centruose), taip siekiant auką apsaugoti nuo antrinės ar pakartotinės viktimizacijos; rekomendacija aukai tarpininkavimo proceso metu pasikonsultuoti su teisininku ar smurto artimoje aplinkoje atvejais pagalbą teikiančiomis organizacijomis; tarpininkavimo procesą tęsti šaudyklinės mediacijos forma, kurios metu auka nesutikdama smurtautojo turėtų galimybę dalyvauti tokiame procese; aukos nukreipimas į teisėsaugos institucijas su pranešimu apie patiriamą smurtą.

Net ir sutikus smurtą patyrusiai aukai dalyvauti tokio pobūdžio tarpininkavimo procese, tarpininkas turi būti itin atidus tokiu atveju, kuris nuolat turėtų įvertinti aukos situacijos saugumą, siekti, jog auka tarpininkavimo proceso ir po jo jaustųsi saugi, stebėti, jog būtų pasiektas savanoriškas ir nepriverstinis susitarimas.[142] Tarpininkas turėtų nutraukti ir užbaigti tarpininkavimo procesą, jeigu jam kyla susirūpinimas dėl aukos saugumo arba mano, jog auka negali tinkamai derėtis arba siekiamasudaryti nesąžiningą susitarimą.

Sprendžiant klausimą dėl saugaus tarpininkavimo proceso užbaigimo, jeigu tarpininkavimo procesas yra nesaugus arba viena iš šalių išreiškia norą nutraukti tokį procesą, toks procesas turėtų būti užbaigiamas. Tokiu atveju, siekiant ir toliau užtikrinti aukos saugumą tarpininkas apie tokį sprendimą šalims turėtų pranešti atskirai, privačių pokalbių su kiekviena iš jų metu. Siekiant apsaugoti auką nuo neigiamų pasekmių, pakartotinės viktimizacijos ir siekiant išsaugoti atskleistą informaciją apie patirtą smurtą, kitai šaliai tarpininkas turėtų pateikti kitą tarpininkavimo proceso užbaigimo priežastį.[143]

[141] *Ibid*, 6.
[142] Office of Dispute Resolution, State Court Administrative Office ir Michigan Supreme Court, *supra note,* 139: 21.
[143] *Ibid*, 25.

Darytina išvada, jog smurto patikros protokolas tai ne tik puiki pagalbinė priemonė mediatoriui, padedanti nustatyti ar šeimos ginčų, turinčiuose smurto apraiškų, atvejai yra tinkami tarpininkavimo procesui, tačiau padedanti užtikrinti mediacijoje dalyvaujančių ginčo šalių saugumą ir mediacijos proceso vientisumą.

3.3.3. Ko-mediacija

Mokslinėje literatūroje numatyti pagrindiniai ko-mediacijos tikslai: siekis sukurti, subalansuoti įgūdžių, ekspertinės galios, lyties, kultūros, amžiaus ir pan. pusiausvyrą; siekis sumažinti riziką, suteikti tarpusavio paramą, suvaldyti ginčo šalis bei padėti mažiau įgudusiems mediatoriams įgyti patirties.

D. Račelytės teigimu ko-mediacijatikslinga taikyti tada, kai reikalingos tam tikros srities (pvz., teisės) kultūros žinios, tačiau to neturi ir negali turėti vienas mediatorius.[144] Ko-mediacija ypač rekomenduotina tais atvejais, kai ginčas yra labai emocionalus (dažnai tai tikėtina skyrybų, vaikų gyvenamosios vietos nustatymo atvejais) ir ginčo šalims sunku pasiekti susitarimą, kol nėra patenkinti jų emociniai poreikiai. J. Epstein ir S. Epstein teigimu ko-mediacijos metodas itin gerai gali suveikti šeimos ginčų atvejais ir geriausia išeitis tokiu atveju būtų, jog ko-mediacijos komanda būtų sudaryta iš dviejų skirtingų lyčių tarpininkų.[145] Kadangi smurtinio pobūdžio konfliktai bei šeimos konfliktai, kuriuose vyrauja ar tebevyrauja smurto apraiškos, yra itin jautrus ir emocionalus mediacijos procesas, todėl laikomasi nuomonės, jog ginčo šalys išgyvenančios stresą ar jausdamos baimę, tarpininkavimo procese gali patogiau jaustis su tos pačios lyties tarpininku.[146] Taip pat būtina paminėti, jog ko-mediacijos modelis rekomenduotinas ir tais atvejais, kai mediacijos sėkmei reikalingas pakankamas pasitikėjimo mediatoriais lygis.[147]

Austrija yra laikoma viena iš geriausių praktikos pavyzdžių mediacijos taikymo smurtinių konfliktų atvejais. Todėl Austrijoje yra sukurtas kaltininko ir aukos mediacijos modelis, kuris naudojamas itin sudėtingais atvejais, pavyzdžiui esant ginčo šalių disbalansui (smurto artimoje aplinkoje atveju). Šis modelis iš esmės panašus į ko-mediacijos modelį, tačiau įvardijamas kaip „mixed double“. Naudojant šį „mixed double“ modelį procese dalyvauja du tarpininkai, kurie yra skirtingų lyčių, t. y. moteris ir vyras. Naudojant šį metodą skirtingų lyčių tarpininkai susitinka atskirai su tos pačios lyties ginčo šalimi, t. y. moteriškos lyties tarpininkė

[144] Kaminskienė ir kt., *supra note*, 120: 108.
[145] Joe Epsten ir Susan Epsten, „Co-mediation“, *The Colorado Lawyer*, 35, 6 (2006), https://crs-adr.com/wp-content/uploads/06JuneADRf.pdf.
[146] Gregory Formand ir Karen Klichstein – Forman, „The Benefits of Co-Mediation in Family Court“, (pranešimas Čarlstono tarpininkavimo ir susitikimų centro konferencijoje, 2014 m. spalio 2d.), https://www.gregoryforman.com/blog/2014/10/the-benefits-of-co-mediation-in-family-court/.
[147] *Ibid*

susitinka su moteriškos lyties ginčo šalimi, o vyriškos lyties tarpininkas susitinka su vyriškos lyties ginčo šalimi.Tokių individualių susitikimų metu ginčo šalys turi galimybę kalbėti apie jų santykius, patirtą ar patiriamą smurtą, taip pat atskleisti savo lūkesčius bei sąlygas,taip pat aptariamas patirtos nematerialinės ar materialinės žalos atlyginimo klausimas.

Po šių individualių susitikimų abi ginčo šalys ir jų tarpininkai susitinka bendrame tarpininkavimo procese ir jo metu jau naudojamas „reflecting team“ metodas. Bendruose susitikimuose tarpininkai apibendrina tai ką jiems individualių susitikimų metu pasakojo ginčo šalys, o ginčo šalims yra suteikiama galimybė pataisyti, ar papildyti tarpininkus. Šalys taip pat turi galimybę proceso metu viena su kita tiesiogiai bendrauti, o tarpininkai turi galimybę pakomentuoti ar įvertinti ginčo šalių požiūrius ir galimybę taikiai susitarti.Taip tarpininkai žodžiu atpasakodami ką jiems išsakė ginčo šalys atspindi visą informaciją (įspūdžius, viltis, abejones), kurie jie gavo ir suvokė per atskirus dialogus su ginčo šalimis. Naudojantis šiuo metodu abi ginčo šalys gali išgirsti savo ir kitos ginčo šalies versiją, kurias perpasakoja tarpininkai, tokiu būdu išgaunant „išorinę“ viziją.

Austrijoje sukurtu „mixed double“ modeliu naudojamasi ne tik pačioje Austrijos šalyje, bet ir Vokietijoje, kurioje taip pat rekomenduojama mediacijos smurtinių konfliktų taikymo atvejais naudotis „mixed double“ modeliu ir tarpininkavimo procesą vestų du, skirtingų lyčių tarpininkai.

Pasak praktikų šis Austrijoje sukurtas modelis turi tris svarbius pranašumus: 1. tai palengvina geresnį emocinį bylos/atvejo valdymą; 2. leidžia praktikuoti supratimo ir konfrontacijos metodus, kurių neįmanoma sukurti be dviejų tarpininkų dalyvavimo; 3. formuoja tarpininkų poros, sudarytos vienodomis sąlygomis, tokiomis pačiomis pareigomis ir funkcijos, įvaizdį.[148] Bendras taikinamasis tarpininkavimas yra naudingas, nes naudojamasi dviejų taikinimo tarpininkų patirtimi, žiniomis ir metodika, todėl tokiose itin konfliktiškose bylose didėja tikimybė pasiekti sutartą rezultatą. Vien dėl to, kad patalpoje yra du taikinimo tarpininkai, galima lengviau sukurti ramią ir konstruktyvią diskusijų aplinką. Be to, pranašumas yra jau vien tas, kad vykdant bendrą taikinamąjį tarpininkavimą bus užtikrinta, jog šalys per visas taikinamojo tarpininkavimo sesijas nepasiliktų viena su kita.

Taigi, ko-mediacija smurtinių konfliktų atvejais galėtų būti laikoma kaip dar viena iš saugumo priemonių. Pirmiausia, tarpininkavimo procese dalyvaujant dviem tarpininkams lengviau subalansuoti ginčo šalių derybines galias, subalansuoti lyties pusiausvyrą. Jeigu viena iš ginčo šalių galimai patyrė smurtą, tai ji tarpininkavimo proceso metu gali jaustis nepatogiai, gali

[148] Gyongyven Matefi, “Mediation beihäuslicher Gewalt?”, “Die Praxis des Familienrechts”, (2003): 260, 267, cituota iš Fernando Vázquez-Portomeñe Seijas, „Violence against women: restorative justice solution in international perpective“, *Justice and Reconciliation,* (2012), http://restorativejustice.org/rj-library/violence-against-women-restorative-justice-solutions-in-international-perspective/11473/#sthash.6RDpxChC.dpbs.

neatsiskleisti priešingos lyties tarpininkui, siedama tai su patirtais neigiamais išgyvenimais, siedama tai, jog ji smurtą patyrė iš priešingos lyties partnerio. Smurtą patyrusi šalis gali labiau pasitikėti, atsiverti ir jaustis saugiau bendraudama su tos pačios lyties tarpininku. Antra, dalyvaujant dviem tarpininkams, naudojamasi dviejų tarpininkų patirtimi, žiniomis, metodika, todėl tokio pobūdžio konfliktiškose bylose vyrauja didesnė tikimybė, jog bus identifikuojamas smurtas, bus imasi tinkamų saugumo priemonių bei galimai pasiekiamas sutartas rezultatas. Trečia, vykdant bendrą tarpininkavimo procesą ginčo šalys per visą tarpininkavimo procesą nepasiliks viena su kita. Ir ketvirta, taikant tokį modelį mažiau įgudusiems mediatoriams tai gali padėti įgyti patirties. Kaip, kad Suomijoje taikoma praktika, jog jau ruošiant specializuotus tarpininkus tokio pobūdžio tarpininkavimo procese kartu su jais dalyvauja prižiūrint profesionaliems tarpininkams. Taigi, profesionalaus tarpininko dalyvavimas kartu su dar neįgudusiu tarpininku gali sumažinti riziką, neįgudęs tarpininkas gali neatpažinti tarp šalių vyraujančio smurto, gali neatpažinti šalių derybinės galios disbalanso, todėl tokiu atveju sumažinama kylanti grėsmė dėl neigiamų pasekmių. Pastebėtina, jog ko-mediacijos modelis sėkmingai galėtų būti pritaikomas ne tik kaltininko ir aukos mediacijos atvejais, bet ir civilinės justicijos srityje, t. y. sprendžiant šeimos ginčus, turinčius smurto apraiškų.

3.3.4. Netiesioginė ir šaudyklinė (netiesioginė) mediacija

Mediacija tai lankstus konfliktų sprendimo būdas, kuris gali būti įgyvendinamas įvairiomis formomis. Kokią mediacijos formą pasirinks įgyvendinti mediatorius pirmiausiai priklauso nuo to, kokiu būdu ginčo šalys susitiks, ar kokiomis priemonėmis bendraus: akis į akį, kai tokia forma vadinama – tiesioginė mediacija, ar ginčo šalys nesusitiks, kai tokia forma vadinama – šaudyklinė mediacija (netiesioginė mediacija). Apibrėžiant tiesioginės mediacijos sampratą – tai tokia mediacijos forma, kad ginčo šalys susitinka viena su kita (akis į akį) mediatoriaus sukurtoje saugioje aplinkoje. Praktikoje tiesioginiai šalių susitikimai dažniausiai taikomi vėliau, jau po to, kai mediatorius būna suorganizavęs priešmediacinius (individualius) susitikimus, pabendravęs su ginčo šalimis, išklausęs jų pozicijos, įvertinęs galimus rizikos veiksnius bei žinoma atsižvelgęs į ginčo šalių pozicijas dėl mediacijos formos pasirinkimo. Svarbu pabrėžti, jog labai svarbus tiesioginės mediacijos formos taikymo faktorius yra ginčo šalių sutikimas dalyvauti tokios formos mediacijoje. Jeigu bent kuri iš ginčo šalių nenori, bijo susitikti su kita ginčo šalimi, mediatorius tarpininkavimo procesą privalo vykdyti šaudyklinės formos principu. Daugelyje užsienio šalių, tokių kaip Austrijoje, Anglijoje, Nyderlanduose, dažniausiai naudojama netiesioginė mediacijos forma, kuri dažniausiai naudojama remiantis smurtą patyrusios aukos prašymu.

Kalbant apie šaudyklinės (netiesioginės) formos mediaciją – tai atvejai, kada konflikto šalys nesusitinka akis į akį, o bendrauja netiesiogiai per neutralią trečiąją šalį (mediatorių). Šaudyklinė mediacija, kuri vykdoma mediatoriui susitinkant su kiekviena iš šalių atskirai, gali būti puiki alternatyva tais atvejais, kai šeimoje tarp ginčo šalių yra buvę smurto apraiškų, bet šalys nori išspręsti klausimus, susijusius su nepilnamečių vaikų išlaikymu, bendravimo su vaiku tvarka ir pan.[149] Mediatoriams rekomenduojama taikyti šaudyklinės mediacijos formą, kai šalys pernelyg yra piktos, emocionalios, arba smurtą patyrusį šalis išreiškią nenorą susitikti su smurtautoju, bijo jo, tokiu atveju siūloma taikyti šaudyklinę mediaciją, ir laikinai rengti susitikimus su kiekviena iš šalių atskirai, perduodant šalių idėjas bei siūlymus.[150]

Teigiama, jog netiesioginis tarpininkavimas gali būti lengvesnė akistata, saugesnis būdas organizuoti mediacijos procesą smurtinių konfliktų atvejais.[151] Ginčo šalių bendravimas gali būti organizuojamas naudojantis ir šiuolaikinėmis technologijomis, tokiomis vaizdo ar garso pranešimai, organizuojami susitikimai naudojant interneto ryšį, elektorinių laiškų ar paprastų laiškų rašymą. Nyderlanduose aukos ir kaltininko tarpininkavimo procese praktikuojamas laiškų rašymo metodas. Naudojant šaudyklinės mediacijos formą mediatorius atlieka informacijos perteikėjo funkciją ir tokiu atveju labai svarbus tokios informacijos perteikimo būdas kitai ginčo šaliai, nes tai gali turėti įtakos bendravimo sėkmei ir galutiniam rezultatui.

Net ir vykdant tiesioginį tarpininkavimo procesą ir tokio procesu metu pasikeitus tam tikroms aplinkybėms, iškilus tam tikriems rizikos veiksniams,ar ginčo šalims išreiškus norą, visada iš tiesioginės mediacijos formos galima pereiti į šaudyklinės mediacijos formą ir tęsti ją ginčo šalims nesusitinkant.

Svarbu pabrėžti, jog net ir taikant šaudyklinės mediacijos formą yra pasiekiamą teigiamų rezultatų ir priimami taikūs ginčo šalių tarpusavio susitarimai. 2001-2003 metais Vokietijos įvykdytas projektas, susijęs su aukos ir kaltininko tarpininkavimo taikymu smurto artimoje aplinkoje atvejais, kurio rezultatai parodė, jog taikant Austrijos sukurtą „mixed double“ modelį, net ir šalims nesusitikus tiesiogiai, yra teikiantys vilčių ir džiuginantys.

Taigi, dar viena iš saugumo priemonių laikytina ir „šaudyklinė“ mediacija, kurią taikant ginčo šalys net nesusitinkant tiesiogiai turi galimybę išspręsti ginčą taikiai, smurtą patyrusi šalis išvengia tiesioginio susitikimo su smurtautoju ir apsaugoma nuo galimų neigiamų emocijų, pakartotinių neigiamų išgyvenimų ir neigiamų padarinių.

[149] Kaminskienė ir kt., *supra note,* 120: 251.
[150] *Ibid*, 226.
[151] Lisanne Drost ir kt., *supra note,* 80: 23.

4. MEDIACIJOS TAIKYMO SMURTINIO POBŪDŽIO KONFLIKTUOSE TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodologija

Siekiant ištirti ir atskleisti mediacijos įgyvendinimo, kai yra smurtinio elgesio apraiškų, privalomus ir trūkumus bei pateikti pasiūlymus dėl tokio pobūdžio konfliktų mediacijos plėtojimo Lietuvoje, buvo pasirinkta atlikti kokybinį tyrimą.

Tyrimo tikslas – pateikti pasiūlymus dėl mediacijos, turinčios smurtinio elgesio apraiškų, paslaugos gerinimo ir plėtojimo Lietuvoje.

Tyrimo objektas – šeimos mediacijos, turinčios smurtinio elgesio apraiškų, įgyvendinimas Lietuvoje.

Tyrimo metodas – kokybinis tyrimas – ekspertų interviu žodžiu, kurių metu buvo siekiama laisvai formuluojamų atsakymų. Tyrimo respondentai buvo apklausiami pagal parengtą klausimyną.

Tyrimo metodų pagrindimas:

2021 m. kovo 1 - 26 dienomis buvo atliktas kokybinis tyrimas, naudojant ekspertinį interviu duomenų rinkimo metodą. Ekspertų interviu –tai toks metodas, kai apklausiami asmenys, kurie dėl savo profesinės ir gyvenimiškos patirties turi didžiausią patirtį ir patikimiausią informaciją apie tiriamą problemą. Tyrimo respondentai – 10 Lietuvos šeimos ginčų mediatorių, kurie jau kurį laiką vykdo šeimos ginčų mediacijas ir ne kartą tokio pobūdžio mediacijose yra susidūrę su smurtinio elgesio apraiškomis, smurto tarp ginčo šalių požymiais. Tyrimo respondentams buvo paruoštas ir prieš interviu elektroniniu paštu išsiųstas interviu klausimynas. Interviu buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, naudojant Zoom programą.

Šis metodas pasirinktas su tikslu, kad būtų kaip galima maksimaliau išsianalizuoti šeimos ginčų, turinčių smurtinio elgesio apraiškų, mediacijos paslaugą ir mediatorių patirtį, susiduriant su tokio pobūdžio mediacija bei apžvelgti atlikto tyrimo rezultatus ir pateikti pasiūlymus paslaugos gerinimui bei mediacijos, turinčios smurto apraiškų, instituto plėtojimui.

Tyrimo etika:

Savanoriškumo principas – tyrime respondentai dalyvavo laisva valia, laisvai apsisprendę ir niekieno neverčiami. Tyrime dalyvavo tiek tie respondentai, kurie davė žodinius sutikimus.

Anonimiškumo principas – kokybinio tyrimo tiriamieji ir apskritys, kuriuose jie dirba, tyrėjai yra žinomi, tačiau magistriniame darbe nebus atskleidžiami.

Nešališkumo principas – atliekant kokybinį tyrimą buvo vengiama šališkumo, nepalaikoma ir neįtakojama tam tikrų nuomonių, požiūrių.

4.2. Kokybinio tyrimo rezultatai

Atliekant kokybinį tyrimą buvo apklausta 10 Lietuvoje dirbančių mediatorių, kurie jau kurį laiką vykdo šeimos ginčų mediacijas ir ne kartą tokio pobūdžio mediacijose yra susidūrę su smurtinio elgesio apraiškomis, smurto tarp ginčo šalių požymiais. Interviu dalyviams buvo pateikta 16 klausimų. Interviu klausimai ekspertams buvo suskirstyti į 6 klausimų grupes: *respondentų charakteristika ir darbo patirtis; mediatorių kvalifikacija ir jos kėlimas; mediatorių patirtys šeimos ginčų mediacijose, kai tarp ginčo šalių yra smurtinio elgesio apraiškų; šeimos ginčų, turinčių smurto apraiškų, mediacijos proceso organizavimo ir vykdymo ypatumai; mediatorių bendradarbiavimas su kitomis institucijomis bei mediatoriaus specializacijos instituto kūrimas; mediatorių nuomonė apie mediacijos paslaugų teikimo įgyvendinimą, esant smurtinio pobūdžio konfliktams, išskiriant privalomumus ir trūkumus;*

Respondentų charakteristika ir darbo patirtis. Visų tyrime dalyvavusių respondentų išsilavinimas – aukštasis universitetinis. Pusę tyrime dalyvavusių respondentų yra teisininkai, 3 respondentai yra psichologai, vienas respondentas yra psichoterapeutas ir vienas respondentas yra socialinių mokslų ekspertas (edukologas).2 respondentai turi 1,5 metų darbo patirtį tarpininkaujant šeimos ginčuose, 3 respondentai turi 2 metų darbo patirtį tarpininkaujant šeimos ginčuose, kiti likę 5 respondentai turi didesnes darbo patirtis šeimos ginčų mediacijoje - 5, 7, 9 ir 10 metų patirtys.

Keturi tyrime dalyvę ekspertai nurodė jog jie vidutiniškai per metus turi po 3 šeimos ginčus, turinčius smurtinio elgesio apraiškų, vienas ekspertas nurodė, jog jis per metus vidutiniškai turi po 8 tokio pobūdžio atvejus, kiti likę penki ekspertai, kurių jau ir darbo patirtis yra didesnė, per metus vidutiniškai turi po 10 ir daugiau tokio pobūdžio mediacijos atvejų. (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Respondentų charakteristika ir darbo patirtis

Išsilavinimas: Aukštasis universitetinis	 10
Specialybė: Teisininkas Psichologas Psichoterapeutas Socialinių mokslų ekspertas	 5 3 1 1
Darbo stažas tarpininkaujant šeimos ginčų mediacijoje: 1 – 2 m. 3 m. ir daugiau	 5 5
Šeimos ginčų, turinčių smurtinio elgesio apraiškų, praktika per metus: 3 – 5 k. 4 - 10 k. 10 k. ir daugiau	 4 2 4

Duomenys surinkti šio magistrinio darbo autoriaus

Mediatorių kvalifikacija ir jos kėlimas. Ekspertų interviu 4 - 5 klausimai susiję su mediatorių kvalifikacija ir jos kėlimu. Pasiteiravus kokius kvalifikacinius kursus, mokymus, susijusius su smurtinio elgesio apraiškomis, požymiais, dinamika bei mediacijos vykdymu, esant tokiems požymiams, yra baigę, daugumaekspertųnurodė, jog yra baigę mokymus šiomis temomis: „Manipuliacinis elgesys“, „Psichologinių krizių įveikimas“, Smurtiniai santykiai“, „Pagalbos moterims savanorių linijos mokymai“, „Kognityvinė terapija, susijusi su smurtiniu elgesiu“, „Smurtas artimoje aplinkoje: teisinės pasekmės, psichologiniai aspektai, emocijų raiška ir pykčio valdymas“, „Emocijų atpažinimas ir valdymas. Konfliktų atpažinimas ir valdymas“, „Darbas su smurtaujančiais asmenimis“. Respondentai, kurie turi psichologo išsilavinimą nurodė, jog dauguma žinių apie smurtinius santykius, žmonių elgesį jie įgijo studijuodami aukštosiose mokyklose, kurių mokymosi programoje buvo įtrauktos studijos apie smurtinio elgesio apraiškas, asmenybės tipus ir pan. Ketvirtadalis ekspertų taip pat nurodė, jog dažnai domisi užsienio valstybių (tokių kaip Austrijos, Vokietijos, JAV) praktika būtent smurtinių

konfliktų atvejais. Dalyvauja užsienio valstybėse organizuojamuose mokymuose, seminaruose tema „šeimos mediacija“, kurių metu dažnai aptariamos ir „high conflict“ temos ar smurto artimoje aplinkoje temos, kurių metu aptariama kaip atpažinti smurtą artimoje aplinkoje ir kokias technikas taikyti mediacijos proceso metu. Vienas respondentas nurodė, jog priklauso tarpvalstybiniam šeimos mediatorių tinklui, kuriame 2 kartus metuose organizuojami šeimos mediatorių susitikimai, diskusijos, mokymai, supervizijos.

Kalbant apie mediacijos proceso organizavimą ir vykdymą, kai tarp ginčo šalių yra smurto apraiškų,pusė tyrime dalyvavusių ekspertų nurodė, jog yra baigę Mykolo Romerio universiteto LAB organizuojamus mokymus tema - „Šeimos mediacijos ypatumai, kai ginčo šalių santykiuose yra smurto artimoje aplinkoje požymių“.Vienas ekspertų teigė, jog sudalyvavusi minėtuose mokymuose ji suprato, kodėl jai nepavyko dvejose šeimos ginčų, turinčioje smurto apraiškų, mediacijose padėti šalims priimti taikų sprendimą: „Šių mokymų dėka aš supratau kokias klaidas dariau prieš tai, sužinojau kokių įrankių galėjau imtis, siekdama sėkmingos medicijos rezultatų“. Kita likusi ekspertų dalis nurodė, jog nėra radę ar matę informacijos, kurioje būtų skelbiamos, siūlomos mokymų temos, susijusios būtent su šeimos mediacijos proceso ypatumais, kai ginčo šalių santykiuose yra smurto artimoje aplinkoje apraiškų, požymių.

Siekiant ištirti, ar ekspertai kelia savo kaip mediatoriaus kvalifikaciją, jiems buvo užduotas klausimas kaip dažnai jie kelia savo kaip mediatoriaus kvalifikaciją, dalyvauja mokymuose, supervizijose, susijusiuose būtent su smurtinio pobūdžių konfliktais.Pusėtyrime dalyvavusių ekspertų nurodė, jog mažiausiai 2 kartus per metus kelia savo kaip mediatoriaus kvalifikaciją, dalyvaudami mokymuose, kurie dažniausiai susiję su šeimos ginčų mediacijos ypatumais, kuriuose dažnai paliečiamos ir smurto šeimoje temos. Du ekspertai nurodė, jog kvalifikaciją kelia 1 kartą metuose, vienas ekspertas nurodė, jog savo kvalifikacijos nekelia, mokymuose nedalyvauja, kadangi pakanka turimų ir įgytų profesinių žinių, taip pat kitasekspertasnurodė, jog jau paskutinius 4 metus taip pat nekelia savo kvalifikacijos, nes taipogi pakanka jau anksčiau įgytų žinių. Vienas ekspertas nurodė, jog jis mažiausiai vieną kartą mėnesį dalyvauja nuotoliniuose mokymuose, kurie susiję su šeimos ginčų mediacijos ypatumais. Kalbant apie dalyvavimą supervizijose, tai 3 ekspertai nurodė, jog jie yra patys supervizoriai, dažnai organizuoja supervizijas įvairioms grupėms, temos dažnai būna susijusios ir su smurtiniais santykiais. Vieno eksperto teigimu jis ir dar keletas mediatorių yra sukūrę mediatorių grupę, kurioje labai dažnai daro bendrus susitikimus, dabar jau praktikuojami nuotoliniai susitikimai, dažnai grupėje supervizuojamasi, dalijamasi patirtimi, dažnai aptariami ir smurtinių konfliktų atvejai.

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog dauguma šeimos mediatorių dalyvauja įvairiuose mokymuose, kurie susiję ne tik su šeimos mediacijos ypatumais, bet ir su smurto temomis, smurtiniais santykiais, emocijų ir konfliktų atpažinimu bei jų valdymu. Taip pat matyti, jog dauguma mediatorių kasmet kelia savo kaip mediatoriaus kvalifikaciją, specializuojasi ir siekia įgyti naujų žinių ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, domisi ne tik Lietuvos, bet ir užsienio valstybių praktika. Pastebėtina, jog mediatoriai, kurie turi psichologo išsilavinimą ir praktikuoja psichologo praktiką mažiau linkę dalyvauti specializuotuose mokymuose, motyvuodami tuo, jog jiems pakanka jau aukštosiose mokyklose įgytų specialiųjų žinių.

Mediatorių patirtys šeimos ginčų mediacijose, kai tarp ginčo šalių yra smurtinio elgesio apraiškų. Ekspertų interviu 6 – 8 klausimai susiję su mediatorių patirtimis dirbant su šeimos ginčais, turinčiais smurtinio elgesio apraiškų. Ekspertų buvo pasiteirauta, ar tarp jų ginčo šalių yra buvę fizinio smurto apraiškų. Kartu atsakant į šį klausimą ekspertų buvo paprašyta detaliau pakomentuoti kaip jie atpažino šio smurto formą. Devyni ekspertai teigė, jog tarp jų ginčo šalių yra buvę fizinio apraiškų, vienas ekspertas teigė, jog savo praktikoje jis nebuvo susidūręs su šia smurto forma. Ekspertų teigimu dažniausiai apie šią smurto formą pasisako pačios ginčo šalys, tiksliau dažniausiai tai pasako smurtą patyrusi šalis, tačiau neretai būna, jog apie smurto apraiškas jau yra užfiksuotair rašytiniuose dokumentuose, pradėti ikiteisminiai tyrimai, vyksta teisminis bylos nagrinėjimas, ar tiesiog jau yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis dėl smurto artimoje aplinkoje. Ekspertų praktiko yrabuvę atvejų, jog galimai smurtaujančio asmens atžvilgiu buvo pritaikytos kardomosios priemonės, pvz. nesiartinti ir neieškoti ryšių su nukentėjusiu asmeniu. Vieno eksperto teigimu „nors ginčo šalys ir nepasako, jog jų santykiuose yra buvę fizinio smurto, taip pat nėra rašytinių duomenų apie tokios formos smurtą, tačiau tai išryškėja bendrų susitikimų mediacijoje metu, kada šalys pradeda pasakoti kaip jie gyveno ir tu kaip mediatorius iš jų pasakojimo supranti, jog tarp jų yra buvę to fizinio smurto požymių“. Kito eksperto teigimu „pasitaiko tokių atvejų, jog jau susiekus su ginčo šalimi ji man pasako, jog prieš ją partneris smurtavo fiziškai ir ji net atsisako dalyvauti mediacijoje“. Vienas ekspertas pasidalijo patirtimi, jog jai vykdant mediaciją paties proceso metu buvo panaudotas fizinis smurtas: „moteris pašoko ir vyrui trenkė su delnu per veidą, turėjau nutraukti šį procesą, nes moteris ne tik, kad fiziškai panaudojo smurtą prieš sutuoktinį, bet ir emociškai buvo nesuvaldoma“. Kitas ekspertas pasidalijo patirtimi, jog susidūrė su tokia situacija, jog jau į mediacijos procesą atėjo ginčo šalis su aiškiomis fizinio smurto žymėmis: „ į priešmediacinį susitikimą atėjo moteris, kuri buvo su smurto žymėmis, tačiau ji bandė teisintis, jog ji atsitrenkė į duris, bet vis dėl to ji kiek vėliau išsakė, jog prieš ją smurtavo sutuoktinis“.

Ekspertų taip pat buvo pasiteirauta apie kitokios formos smurtą ir užduotas klausimas, ar tarp jų ginčo šalių yra buvę psichologinio smurto apraiškų (auka savo partnerio galimai buvo

bauginama, persekiojama, terorizuojama, manipuliuojama ir pan.), prašant ekspertų plačiau pakomentuoti apie tai, kaip tarp jų ginčo šalių pasireiškė tokia smurto forma. Į šį klausimą visi tyrime dalyvavę ekspertai atsakė teigimai, jog psichologinis smurtas tarp jų ginčo šalių yra dažniausiai naudojama smurto apraiškų. Itin dažnai tokį smurtą patiriančios aukos to neidentifikuoja kaip smurto, jos nesuvokia, jog prieš jas visą tą laiką partneris smurtavo psichologiškai. Retai kada mediacijos metu pati auka pasako, suvokdama, kad prieš ją sutuoktinis psichologiškai smurtavo. Ekspertai teigė, jog psichologinį smurtą identifikavo, atpažino jį iš ginčo šalių pasakojimų, pasakymų, neretai ši smurto forma pasireikšdavo ir pačios mediacijos metu, kada šalys susitikdavo bendrose sesijose. Dažniausiai vienai iš ginčo šalių yra grasinama, jog jeigu ji kreipsis į teismą sutuoktinis iš jos atims ne tik turtą, bet ir vaikus, taip pat grasinama pakenti tam tikrai vykdomai veiklai ar padaryti žalos gyvenamajam būstui, grasinama, jog nematys vaikų, neleis bendrauti su jais. Neretai bendrų sesijų metu pasitaiko tokių grasinimu, kurie išreiškiami žodine forma: „aš tave sunaikinsiu, nušluosiu tave nuo žemės paviršiaus, tu šia žeme nevaikščiosi“, bendrų sesijų metų pasitaiko ir užgauliojimų bei žeminimų. Vienas ekspertas pasidalijo savo darbine patirtimi: „turėjau situaciją, jog viena iš ginčo šalių buvo stipriai bauginama kitos ginčo šalies, savo sutuoktinio. Jis gąsdino auką turimu vaizdo įrašu, kuriame ji užfiksuota, kad supurto jų bendrą vaiką, vyras ją gąsdino, jog šį vaizdo įrašą perduos vaiko teisių apsaugos tarnybos specialistams“. Du ekspertai pasidalijo savo patirtimi, kad tarp jų ginčo šalių yra pasitaikę ir aukos kontroliavimo bei jos terorizavimo požymių: „turėjau keletą atvejų, jog smurtą naudojantis asmuo stipriai kontroliavo savo partnerį, apribodavo jo kontaktus su draugais, giminaičiais, artimaisiais, drausdavo bendrauti su tam tikrais asmenimis“, „turėjau atvejį, kai auka buvo terorizuojama savo partnerio, pastoviai jai buvo rašinėjamos žinutės, elektroniniai laiškai, skambinama iš įvairių telefono numerių“. Daugelio ekspertų teigimu, jeigu šeimos ginčų atvejais ginčo šalys turi bendrų nepilnamečių vaikų, dažnai imamasi manipuliavimo taktikos, naudojantis vaikais kaip įrankiu tam.

Ekspertų taip pat buvo prašoma pasidalinti patirtimi dėl ekonominio smurto ir jų buvo teirautasi, ar tarp jų ginčo šalių yra buvę ekonominio smurto apraiškų (auka galimai buvo finansiškai priklausoma nuo buvusio partnerio, kuris auką finansiškai kontroliavo ir pan.), prašant ekspertų plačiau pakomentuoti apie tai, kaip tarp jų ginčo šalių pasireiškė tokia smurto forma. Visi ekspertai vienareikšmiškai į šį klausimą atsakė teigiamai ir pažymėjo, jog ši smurto forma dažniausiai kartu eina su psichologinio smurto forma. Ekspertai išskyrė du atvejus kaip pasireiškia ekonominio smurto požymiai. Pirmuoju atveju, tai viena iš ginčo šalių buvo finansiškai priklausoma nuo partnerio, auka turėjo įrodinėti sutuoktiniui nuo kurio ji buvo finansiškai priklausoma, jog jai tikrai reikia piniginių lėšų, turėdavo teikti ataskaitą kur buvo panaudotos piniginės lėšos. Ekspertai dalijosi savo patirtimi: „auka buvo stipriai finansiškai

priklausoma nuo savo sutuoktinio, smurtautojas buvo finansiškai pasiturintis žmogus, o auka buvo priklausoma nuo jo“, „auka buvo finansiškai priklausoma nuo savo sutuoktinio, augino vaiką namuose, negavo jokių išmokų už vaiko auginimą ir ji tik paauginusi vaiką, susiradusį darbą pajėgė kreiptis dėl santuokos nutraukimo“, „buvo atvejis, jog aukai nebuvo leidžiama dirbti, sutuoktinis neleido net namuose dirbti, teikiant grožio paslaugas“. Antruoju atveju, kuris itin dažnai jau pasireiškia mediacijos proceso metu tai gąsdinimas, jog neteiks išlaikymo savo nepilnamečiams vaikams arba negaus jokio turto, kuris buvo įgytas santuokos metu: „aš nebeteiksiu tau jokio finansinio palaikymo, neteiksiu vaikams išlaikymo, mes išsiskyrę, mes nebe šeima, todėl neketinu prisidėti net prie vaikų išlaikymo“. Dažnai traktuojama, jog vaikų išlaikymui skiriamos piniginės lėšos yra reikalingos tai ginčo šaliai, su kuria lieka gyventi vaikai. Vienas ekspertas pasidalijo patirtimi, jog turėjo situaciją, kurios metu viena iš ginčo šalių prikaišiojo kitai ginčo šaliai dovanas, keliones bei kitas patirtas išlaidas jos atžvilgiu.

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog ekspertai turi didžiulę patirtį su dažniausiai naudojamomis smurto formomis: fizinio, psichologinio ir ekonominio smurto atvejais. Ekspertų patirtis rodo, jog jiems ne kartą teko šeimos ginčų mediacijoje susidurti su visomis prieš tai įvardintomis smurto formomis. Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog šeimos ginčų mediacijose pasitaiko itin sudėtingų atvejų, pasireiškiančių visomis išvardintomis smurto formomis ir ekspertai dirba su tokio pobūdžio ginčais.

Šeimos ginčų, turinčių smurto apraiškų, mediacijos proceso organizavimo ir vykdymo ypatumai. Ekspertų 9 – 12 klausimai susiję su mediacijos proceso organizavimo ir vykdymo ypatumais. Siekiant ištirti kokių saugumo priemonių imasi ekspertai susidūrę su smurtinio elgesio apraiškomis šeimos ginčų mediacijoje, jų buvo paklausta kokių mediacijos proceso saugumo priemonių (pavyzdžiui: priešmediaciniai susitikimai su ginčo šalimis, šaudyklinė mediacija, smurto patikros protokolai ir pan.) imasi atpažinę galimai naudojamą smurtą bei kaip toliau vykdo mediacijos procesą. Didžioji ekspertų dalis (7) teigė, jog savo praktikoje šeimos ginčų atvejais pirmiausiai taiko priešmediacinius susitikimus, t. y. jog visada šeimos ginčų atvejais pirmiausiai organizuoja priešmediacinius susitikimus. Ekspertų teigimu „šios naudojamos priemonės pagalba lengviau išsiaiškinti ir apčiuopti tikruosius šalių poreikius ir interesus, taip pat tai puiki priemonė, padedanti išsiaiškinti ar tarp ginčo šalių yra buvę smurtinių santykių, kurie galbūt dar ir šiandien vis tebesitęsia“, „tokių priešmediacinių susitikimų metu, esant smurto artimoje aplinkoje požymiams aš galiu įsitikinti ar nuskriaustoji šalis laisva valia sutinka dalyvauti šiame procese“, „priešmediacinių susitikimų metu aukos jaučiasi saugesnės ir drąsesnės, tokių susitikimų dėka jos atsiskleidžia, tampa atviresnės, užmezga dialogą su mediatoriumi ir išmoksta už save pastovėti“. Likę du tyrime dalyvavę ekspertai teigė, jog priešmediacinius susitikimus naudoja tais atvejais, jeigu susiekus telefonu pirmąjį kartą su ginčo

šalimis jiems iš šalių pasisakymų kyla įtarimų, jog jų šeimoje yra buvę smurto apraiškų, arba apie tai išsako kažkuri iš ginčo šalių, tada jie organizuoja priešmediacinius susitikimus ir toliau sprendžia klausimą dėl tolimesnio mediacijos vykdymo. Vienas ekspertas teigė, jog jis niekada pirmojo kontakto metu su ginčo šalimis jų neklausia tiesiogiai, ar tarp jų yra buvę smurto artimoje aplinkoje, „bijau, jog paklausus tokio klausimo ta ginčo šalis išsigąs ir visiškai atsisakys dalyvauti mediacijoje“. Visi trys ekspertai teigė, jeigu jie pirmojo bendro susitikimų metu iš tam tikrų šalių pasisakymų pradeda įtarti, jog šalis saisto ar praeityje saistė smurtiniai santykiai, tada siūlo joms eiti į individualius susitikimus ir tokių susitikimų metu aiškinasi, ar šalis sieja smurtiniai santykiai, kokie yra rizikos veiksniai ir pan.

Sekančiai, savo praktikoje naudojamą saugumo priemonę ekspertai išskyrė „šaudyklinę“ mediacija, šia priemonę naudoja visi tyrime dalyvavę ekspertai. Daugiau tyrimo rezultatų apie šią priemonę bus pateikta pateikiant atsakymų rezultatus į interviu 11 klausimą.

Vienas iš ekspertų pasidalijo patirtimi, jog jam yra tekę dalyvauti komediacijoje, kurią organizavo ne jis, o kitas mediatorius: „Ruošiantis komediacijos procesui aš nežinojau, jog šeimos ginčas yra turintis smurtinio elgesio apraiškų, tik mediacijos proceso eigoje aš supratau, jog šalis sieja smurtiniai santykiai. Tada aš pasiūliau ginčo šalims eiti į individualius pokalbius, o mano kolega komediatorius pasirodo tuo metu nežinojo ir nenaudojo šio įrankio.“ Likę, tyrime dalyvavę ekspertai teigė, jog jie nėra organizavę komediacijos ar dalyvavę komediacijoje ir naudojasi ja kaip viena iš saugumo priemonių.

Vienas ekspertas pasidalijo patirtimi, jog jo praktikoje yra buvę 2 atvejai, kada jistarpininkaudamas, smurtą patyrusioms aukoms padėjo apsigyventi atskirai nuo smurtautojų, apgyvendinant jas Krizių centruose.Kitas ekspertas teigė, jog jo praktikoje taip pat yra buvę atvejų, jog smurtą patyrusios aukos buvo apgyvendintos Krizių centre, tačiau tai įvyko ne ekspertui tarpininkaujant: „daviau visus turimus kontaktus (socialinio darbuotojo, psichologo, krizių centro telefono numerius) smurtą patyrusiai aukai ir rekomendavau kreiptis į šiuos specialistus dėl pagalbos suteikimo. Mano žiniomis tais atvejais smurtą patyrusios aukos ir buvo apgyvendintos Krizių centre.“

Du ekspertai pasidalijo patirtimi, jog jie dažnai smurtą patyrusioms šalims rekomenduoja į priešmediacinius susitikimus ar individualius pokalbius atsivesti juos palaikančius asmenis. Minėtų ekspertų praktikoje yra pasitaikę atvejų, kai į priešmediacinius susitikimus smurtą patyrusias aukas atlydi specializuotų pagalbos centrų specialistai, kurie jau teikia pagalbą smurtą patyrusioms aukoms. Pasak ekspertų, šioje vienoje iš saugumo priemonių jie mato didelį privalomumą: „šalys atvykusios į tokius susitikimus (priešmediacinius ar individualius) su juos palaikančiu asmeniu pasijaučia saugesnės, jos tada pamato, jog čia viskas tvarkoje ir jų čia niekas nevers toliau gyventi su smurtautoju, susitaikyti su juo“. Abu ekspertai

pasisakė, jog bendruose šalių susitikimuose nėra tekę susidurti, jog auka dalyvautų kartu su juo palaikančiu asmeniu, kadangi tam dažniausiai prieštarauja kita procese dalyvaujanti ginčo šalis. Taip pat abu šie ekspertai teigė, jog bendrų susitikimų metu abi ginčo šalis ragina dalyvauti su teisininkais, advokatais, jeigu tokius turi, ar su jais pasikonsultuoti. Trys ekspertai teigė, jog šios saugumo priemonės nėra taikę ir nėra siūlę smurtą patyrusioms ginčo šalims su savimi atsivesti juos palaikančius asmenis. Ekspertai tokį pasirinkimą motyvavo mediacijos proceso konfidencialumo principo nuostatomis: „toks procesas yra konfidencialus ir nemanau, jog jame turėtų dalyvauti pašaliniai asmenys."

Kalbant apie kitą saugumo priemonę – smurto patikros protokolus, tai 8 ekspertai teigė, jog apie tokius patikros protokolus yra girdėję, 4 iš jų turi tokius protokolus, bet jų dar nenaudojo: „gavau šį protokolą iš kolegos mediatoriaus, bet tiesą sakant perskaičius jį supratau, jog reikalinga dar jį gerai paanalizuoti ir pastudijuoti, kad žinočiau kaip jį tinkamai taikyti ir naudoti", „gavau šį patikros protokolą per mokymus apie šeimos mediacijos ypatumus, kai yra smurto artimoje aplinkoje požymių, tačiau jo dar nenaudojau, nes dar nebuvo tokios situacijos, jog matyčiau, kad yra didžiulė grėsmė, rizika", „turiu šį protokolą, bet nenaudoju, nes manau, jog iš minėto protokolo nurodyti klausimyno uždavus tiek klausimų smurtą patyrusiam asmeniui jis gali būti išgąsdintas ir nebeateiti įsekantį susitikimą". Keturių ekspertų teigimu jie nėra susipažinę ir neturi tokio patikros protokolo, bet girdėjo apie jį ir skaitė užsienio literatūroje, domėjosi, jog ši priemonė, šis įrankis itin dažnai naudojamas ir praktikuojamas užsienio valstybėse. Kitu du ekspertai apie šį patikros protokolą nieko nebuvo girdėję ir nežinojo, jog toks patikros protokolas yra.

Ekspertų buvo pasiteirauta kokią mediacijos formą dažniausiai jie praktikuoja šeimos ginčų mediacijoje, turinčioje smurto apraiškų: tiesioginę ar netiesioginę. Ekspertų buvo prašoma pateiktą atsakymą motyvuoti, kodėl tokią formą renkasi. Daugiau kaip pusę ekspertų (6) nurodė, jog dažniausiai tokio pobūdžio konfliktuose taiko tiesioginės mediacijos formą. Savo atsakymus motyvavo tuo, jog „mediacija tai jau realus susitikimas ir bandymas tarpusavyje tartis, o kai ginčo šalys tokiame procese nesusitinka, nebendrauja tarpusavyje, tai jos ir neišmoksta bendrauti ir jos tikriausia niekada nepriims to abiems tinkančio sprendimo", „jeigu priešmediacinių sutikimų matau, jog tarp ginčo šalių nėra didelės emocinės įtampos, nėra grėsmės ar kitų tam tikrų rizikos veiksnių, visada siūlau dalyvauti tiesioginiuose susitikimuose, tokie susitikimai užima mažiau laiko", „tiesioginės mediacijos metu šalys gali viena kitai išsakyti savo nuoskaudas, poreikius, nuoširdžiai atsiprašyti", „jeigu reikia aš daugiau paskiriu priešmediacinių susitikimų, taip šalis paruošiu bendram jų susitikimui". Likę keturi ekspertai nurodė, jog savo praktikoje dažniausiai taiko „šaudyklinės" mediacijos formą. Vienas iš šių keturių ekspertų savo praktikoje vadovaujasi principu, jeigu priešmediacinių susitikimų metu smurtą patyrusi auka

išsako apie naudotą, ar vis tebenaudojamą smurtą ir jeigu ginčo šalys dar tebegyvena kartu, visada taiko tik šaudyklinės mediacijos formą: „jeigu auka išsako nuogąstavimą, jog baiminasi savo partnerio, bijo jo reakcijos, tai kaip gali vykdyti tiesioginę mediaciją, o po jos abi ginčo šalis paleisti į bendrus namus“. Kitas ekspertas taip pat teigė, jog, jeigu jis iš šalių paaiškinimų priešmediacinių susitikimų metu įtaria, jog šalis siejo smurtiniai santykiai taip pat vykdo tik „šaudyklinę“ mediaciją. Kiti du ekspertai teigė, jog visada vadovaujasi smurtą patyrusios aukos išsakyta nuomone šiuo klausimu: „būna atvejų, jog smurtą patyrusi auka pati išreiškia norą dalyvauti tiesioginėje mediacijoje, nors aš jai rekomenduoju susitikti netiesiogiai“. Visi keturi ekspertai teigė, jog dažniausiai pradeda mediacijos procesą naudojantis „šaudyklinės“ mediacijos forma, tačiau daugiau nei pusė tokių pradėtų mediacijų baigiasi bendruose susitikimuose: „būna, jog beliko suderinti taikos sutarties sąlygas, o auka pareiškė, jog ji jau norinti ir galinti šias sąlygas suderinti su kita ginčo šalimi susitinkant bendroje sesijoje“. Ekspertų teigimu „šaudyklinės“ mediacijos metu smurtą patyrusios aukos savotiškai tampa įgalintos, jos tokios formos mediacijoje pasiruošia išsakyti savo nuomonę, poziciją. Vieno eksperto teigimu tokia mediacijos forma padeda ne tik smurtą patyrusiai aukai, bet ir pačiam smurtą naudojusiam asmeniui susidėlioti viską, papasakoti savo istoriją, būti išklausytam ir iš to susidėlioti savo matymus ir situaciją pamatyti kitomis akimis.

Į klausimą, ar ekspertams yra tekę nutraukti šeimos mediacijos procesą, kuris turėjo smurto apraiškų, tai 8 ekspertai į pateiktą klausimą atsakė, jog savo praktikoje ne kartą teko nutraukti šeimos ginčo, turinčio smurtinio elgesio požymių, mediacijos procesą.Atsakant į šį klausimą ekspertų buvo prašoma nurodyti dėl kokių priežasčių buvo priimtas sprendimas nutraukti procesą. Ekspertai nurodė šias priežastis:

- Šalys būna pernelyg konfliktiškos, labai emocionalios, todėl mediacijos procese jos negerbia taisyklių: „aš kaip mediatorius turiu užtikrinti abiejų ginčo šalių orumą proceso metu, kad šalys nebūtų antrą kartą viktimizuojamos, o jeigu šalys manęs nebegirdi aš tokį procesą nutraukiu“. Neretai pasitaiko, jog net dėl pernelyg aukšto šalių konfliktiškumo ar didžiulio emocinio susijaudinimo šalys su mediatoriumi bendrauja individualių pokalbiu atveju, tačiau net ir naudojantis šiuo įrankiu, „tokiuose susitikimuose nebūna pozityvaus ir teigiamo postūmio“.
- Manipuliavimas mediacijos procesu bei pačiu mediatoriumi: „viena iš ginčo šalių bando išgauti informacijos, bando pasigerinti mediatoriui, parodyti visai kitą ginčo pusę, nors realybė visai kitokia. Individualių pokalbių metu ginčo šalys pasakoja vienaip, o bendruose susitikimuose jau visai kitaip, o tada aš jau nutraukiu tokį procesą, kadangi matau, jog šiame procese nenorima sakyti tiesos ir žaidžiami melo žaidimai“. Vieno eksperto teigimu jis savo praktikoje pastebi, jog mediatoriui ilgiau pabendravus su

galimai smurtaujančiu asmeniu jis pradeda manipuliuoti pačiu mediatoriumi: „asmenys, kurie yra pripratę taip bendrauti, taip elgtis, dirbant ilgesnį laiką su tokiu asmeniu jo elgesio modelis, kuris buvo taikomas auka (kalbu apie psichologinį smurtą), pradedamas taikyti mediatoriui“. Ekspertas teigia, jog tokiu atveju galimai smurtaujantis asmuo pradeda manipuliuoti mediatoriumi, pradeda daryti spaudimą mediatoriui, įsakmiai nurodinėja kada turėtų vykti sekantys užsiėmimai: „nutraukiau mediacijos procesą, nes buvo neįmanoma dirbti su tokiu asmeniu“;

- Nepavyksta sulyginti ar išlaikyti vienodas ginčo šalių galios pozicijas derybų metu. Dauguma ekspertų (6) nurodė, jog pasitaiko atvejų, jog dėl savo sunkios psichologinės būsenos smurtą patyrusi šalis negeba savarankiškai atstovauti savo interesus, išsakyti savo poreikius, o smurtaujanti šalis tuo naudojasi ir siekia nesąžiningo susitarimo. „Turėjau atvejį, jog smurtą patyrusi auka tiek buvo psichologiškai palaužta, jog ji negebėjo pasakyti kiek jos vaikų išlaikymui reikia pinigų ir ji tiesiog sutiko su sutuoktinio siūlomu 10 Eur išlaikymu, tada nedelsiant tokį procesą nutraukiau. Pasirodo smurtautojas grasindavo jai, jog atims iš jos vaikus, jeigu ji nesutiks su jo pasiūlymu“, „būna atveju, jog net naudojantis „šaudyklinės“ mediacijos forma smurtą patyrusi auka negeba savęs atstovauti, ji pernelyg paveikta smurtautojo ir aš kaip mediatorius negebu, nerandu specialistų kurie man galėtų padėti, dalyvauti kartu tokio pobūdžio mediacijoje“.
- Pakartotinė aukos viktimizacija. Dalis ekspertų (2) nurodė, jog jiems yra tekę nutraukti mediacijos procesą dėl to, jog net ir mediacijos proceso metu aukos atžvilgiu buvo naudojami smurtiniai veiksmai. Dažniausiai pakartotinė viktimizacija aukos atžvilgiu pasireiškia psichologinio smurto forma. Ekspertų teigimu tokį procesą nutraukia, nes įžvelgiamas akivaizdus ir stiprus psichologinis smurtas, kuris naudojamas pačios mediacijos metu. Dažnai mediacijos metu auka yra įžeidinėjama, smurtaujantis asmuo neleidžia aukai kalbėti, išsakyti savo pozicijos. Remiantis vieno eksperto praktine patirtimi po tokios situacijos šalis, kurios atžvilgiu buvo naudojamas psichologinis smurtas mediacijos metu nebeatėjo net į individualius pokalbius su mediatoriumi.

Tyrimo rezultatai rodo, jog didžioji dalis šeimos ginčo mediatorių pirmiausiai naudojasi priešmediacinių susitikimų įrankiu, kurio metu siekia įvertinti esančią situaciją, galimą riziką ir sprendžia klausimą dėl tolimesnės mediacijos vykdymo ir organizavimo. Taip pat esant rizikai ar atkreipiant dėmesį į smurtą patyrusios šalies prašymą ar išdėstytą nuomonę naudojamasi ir „šaudyklinės“ mediacijos forma. Nors tyrimo rezultatai rodo, jog dauguma (6 iš 10) ekspertų savo praktikoje dažniau naudoja tiesioginės mediacijos formą, tačiau tyrimo rezultatai taip pat rodo, jog net pradėjus mediacijos procesą naudojantis „šaudyklinės“ mediacijos forma tokie susitikimai užbaigiami bendrų sesijų metu. Taip pat matyti, jog ekspertai geba atpažinti

manipuliacinį šalių elgesį, geba atpažinti, jog aukos atžvilgiu vykdoma pakartotinė viktimizacija, todėl siekdami išvengti didesnių neigiamų padarinių tokį mediacijos procesą nutraukia.

Mediatorių bendradarbiavimas su kitomis institucijomis bei mediatoriaus specializacijos instituto kūrimas. Interviu 12 -13 klausimai susiję su ekspertų bendradarbiavimu su kitomis institucijomis bei mediatoriaus specializacijos instituto kūrimo vizija. Ekspertų buvo pasiteirauta ar jie bendradarbiauja su kitomis institucijomis įstaigomis, kai tarpininkauja šeimos ginčą, turintį smurto apraiškų. Ekspertų, kurie praktikuoja, naudoja bendradarbiavimą buvo paprašyta nurodyti kokios dažniausiai tai būna institucijos, įstaigos ar asmenys. Pusę tyrime dalyvavusių ekspertų į pateiktą klausimą atsakė teigiamai, nurodydama, jog yra tekę bendradarbiauti su vyrų ir moterų krizių centrais, specializuotais pagalbos centrais, kompleksinių paslaugų teikimo centrais, atvejo vadybininkais, psichologais, psichoterapeutais ar priklausomybių konsultantais. Visi penki ekspertai nurodė, jog dažniausiai bendradarbiauja su psichologais, psichoterapeutais bei krizių centrais ir itin dažnai smurtą patyrusią auką dėl jos psichologinės būsenos nukreipia į minėtus specialistus. Ši dalis ekspertų nurodė, jog savo kuruojamose regionuose, savivaldybėse, kuriuose vykdo mediacijos paslaugas yra užmezgę glaudžius bendradarbiavimo santykius su psichologais, psichoterapeutas, priklausomybių konsultantais ir pan., turi jų kontaktus ir yra sudarę žodinį susitarimą, jog esant poreikiui į juos nukreips ginčo šalis, kuriems reikalinga atitinkama specialistų pagalba: „Esant poreikiui turiu galimybę nukreipti ginčo šalis ar į moterų krizių centrą, ar į vyrų krizių centrą, pas psichologą ar priklausomybių konsultantą. Turiu tų institucijų, kurių man gali prireikti kontaktus (atvejo vadybininkų, globos centrų, kompleksinių pagalbos centrų), glaudžiai su jais bendradarbiauju“; „jeigu asmeniui nedrąsu žengti pirmą žingsnį, tada aš tarpininkauju ir padedu jam pirmą kartą susiekti su ta institucija, įstaiga ir suderinti kada ji gali ateiti“; „kartais aš ginčo šalims pasiūlau psichologo konsultacijas, kad jie pastiprintų savo emocinę-psichologinę būseną, jie grįžta į mediaciją jau su visai kitu požiūriu kaip išspręsti tą ginčą“; „aš niekada tiesiogiai ginčo šalims nesiūlau psichologo pagalbos, bijau įžeisti žmogų, todėl tiesiog pasiteirauju kur šiuo metu jie gauna palaikymą ar pagalbą, klausiu ar yra galvoję apie profesionalų pagalbą, kad lengviau būtų praeiti šį sunkų laikotarpį su kažkuo kitu. Jeigu man žmogus atsako, jog galbūt jis norėtų, jog jam kažkas padėtų išgyventi šį laikotarpį, nukreipiu jį pas specialistus“. Tiesa, dažniausiai ekspertai ginčo šalis pagalbos nukreipia pas nemokamas paslaugas teikiančius specialistus, bet pasitaiko atveju, jog duoda kontaktus ir mokamų paslaugų teikiančių specialistų kontaktus, tačiau retais atvejais ginčo šalis, kuriai reikalinga pagalba gali sau leisti mokamas paslaugas. Vienas iš šių ekspertų pasidalijo savo patirtimi, jog nukreipti smurtą patyrusią auką pas atitinkamus specialistus nėra problemų, tačiau savo darbinėje veikloje susiduria su problema kur nusiųsti smurtą naudojantį asmenį, kai jam reikalinga atitinkama pagalba: „Galbūt žmogus

nemoka bendrauti, nemoka suvaldyti savo pykčio, todėl dažnai naudoja tą emocinį/psichologinį ar fizinį smurtą ir jis norėtų keisti savo elgesį, kitaip bendrauti, bet nei jis, nei aš tokiu atveju nežinau kur kreiptis“. Pasak eksperto ne kartą jis pats bandė savarankiškai ieškoti tokios pagalbos smurtaujančiam asmeniui teikimo, bet dažniausiai tokia pagalba teikiama pagal vykdomus projektus, kuriuose dažniausiai jau būna sudarytos pagalbos teikimo grupės ir tos grupės jau būna įpusėjusi savo veiklą, todėl naujų narių nebepriima, o kada bus sudarytos naujos grupės neaišku. Kita likusi ekspertų dalis (5) nurodė, jog nebendradarbiauja ir nepalaiko jokių bendradarbiavimo ryšių su įvairiomis institucijomis: „Nebendradarbiauju, nes žinau, jog daugelis institucijų, pavyzdžiui tokios kaip Nevyriausybinės organizacijos yra priešiškai nusistačiusios prieš tokio pobūdžio mediaciją, stojasi piestu prieš aukos ir smurtautojo mediaciją, nesuvokia kaip auka gali tartis su smurtautoju“; „aš nebendradarbiauju, nes nelabai žinau kur galėčiau ginčo šalis nukreipti nemokamos atitinkamos pagalbos, dažnai pati po mediacijos pakonsultuoju auką dėl nemokamos teisinės pagalbos suteikimo kreipimosi, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, dėl vaikų išlaikymo ar bendravimo tvarkos“; „aš iki šiol nežinau kur galėčiau nukreipti ginčo šalis pagalbos, kad ir tą pačią smurtą patyrusią auką dėl psichologinės pagalbos suteikimo. Turėjau vieną atvejį kada smurtą patyrusiai šaliai daviau psichologo kontaktus, tačiau pasirodo tai buvo mokama paslauga, o ji neturėjo tam piniginių lėšų, negalėjo sau to leisti dėl savo finansinės padėties“; „Pagalba ginčo šalims tokio pobūdžio mediacijoje itin dažnai reikalinga, bet aš kaip mediatorius nežinau kur jas galėčiau nukreipti, kad teikiamos paslaugos būtų nemokamos. Nesu užmezgusi bendradarbiavimo santykių su atitinkamomis institucijomis“.

Kitu klausimu buvo siekiama sužinoti ekspertų nuomonę dėl reikalingumo steigti mediatoriaus specializacijos institutą ir jo plėtojimo. Didžioji dalis ekspertų (8) pasisakė, jog būtina steigti mediatoriaus specializaciją, nes tokio pobūdžių konfliktų mediacijai reikalingos specializuotos žinios ir specializuoti mediatorių mokymaibei tokio instituto įkūrimas padėtų užtikrinti kokybiškesnes teikiamas šeimos ginčų, ypač turinčių smurtinio elgesio apraiškų, mediacijos paslaugas: „Reikia specializuotų mediatorių, jog jie neimtų tų atvejų, kurių jie negeba medijuoti, nežino tam tikrų įrankių, technikų, naudojamų smurto artimoje aplinkoje mediacijoje“; „nors ir yra tokių mediatorių, kurie yra jau yra išklausę specializuotus mokymus ir yra pasiruošę dirbti su tokio pobūdžio konfliktais, bet vis vien dauguma atvejų, turinčių smurto apraiškų, papuola tiems mediatoriams kurie nėra išklausę specializuotų mokymų ir jie nėra tinkamai pasiruošę dirbti tokiais atvejais“; „Mediatorius dirbdamas su tokio pobūdžio konfliktais turi turėti tam tikrų psichologinių žinių: apie smurto ratą, smurto šalių charakteristiką. <.....> Manau net pačiam mediatoriui, neturinčiam tokių specialiųjų žinių, yra labai sudėtinga dirbti su tokiu ginču, jis gali gerai išmanyti civilinės teisės sritį, bet tokiuose ginčuose yra daug gilesni dalykai, pavyzdžiui kaip psichologinis smurtas ir tai yra svarbus aspektas dėl kurio ginčo šalys

negali susitarti ir prieiti vieningos pozicijos, o mediatorius to neatpažįsta šalių santykiuose. Mediatorius nors gal ir supras, kad galbūt tarp šalių vyrauja smurtas, tačiau nežinos kokių įrankių ar technikų imtis tokiuatveju ir taip prieis aklavietę“; „mediatoriui vykdančiam tokio pobūdžio mediaciją reikalingos tam tikros specialiosios žinios, pavyzdžiui psichologinės, todėl šia tema būtinai reikia nuolat gilinti savo žinias ir kelti savo kvalifikaciją“; „būtina steigti mediatoriaus specializaciją, nes įsteigus specializaciją mediatoriai būtų suinteresuoti gilinti savo žinias tiek toje vaiko teisių apsaugos srityje, tiek pačioje smurto artimoje srityje, ne tik teisiniame reguliavime, bet ir pačiame tos pagalbos suteikimo tinkle. <.....> Įsteigus mediatoriaus specializaciją galimai būtų sumažinamas šiuo metu vyraujantis priešiškumas dėl mediacijos smurtinių konfliktų atvejais taikymo iš tų pačių pagalbos smurtą patyrusioms aukoms teikiančių centrų“; „nesuvokiama kaip šiandien pagal galiojantį teisinį reguliavimą šeimos ginčų mediaciją gali vykdyti bet kokios profesijos žmogus, kad ir inžinierius, kuris visiškai neturi nei teisinių nei psichologinių žinių“; „būtina steigti tokį institutą, nes su tokiomis bylomis turėtų dirbti pasiruošęs, tinkamai apmokytas mediatorius, parengtas dirbti su tokio pobūdžio konfliktais. Tai leistų užtikrinti kokybiška mediacijos procesą smurtinių konfliktų atvejais“. Kiti du ekspertai laikėsi pozicijos, jog nebūtina steigti atskiro tokio instituto. Vieno eksperto teigimu užtektų pakoreguoti privalomąsias mediatorių mokymosi programas, kurios apima ne mažiau kaip 40 akademinių valandų: „Šiandien siūlomos privalomosios mediatorių mokymosi programos yra abstrakčios, jos susijusios bendrai su mediacija, bet ne su specializuotais ginčais, kas turėtų būti privaloma išklausyti norinčiam dirbti su tokio pobūdžio konfliktais. <.....> Mokymosi programose turėtų būti nurodama ką tokiais specializuotų ginčų atvejais turėtų išklausyti mediatoriai, t. y. ką turi išklausyti teisinį išsilavinimą turintis mediatorius ir ką turi išklausyti psichologinį išsilavinimą turintis mediatorius“. Kito eksperto teigimu smurtinių konfliktų atvejais mediatorius turėtų būti sąmoningas ir sąžiningas, įsivertinti save ar gebės tarpininkauti tokio pobūdžio konfliktuose ir palikti mediatoriui pasirinkimą savarankiškai kelti savo kvalifikaciją smurtinių konfliktų specializacijoje.

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog tik pusė tyrime dalyvavusių ekspertų bendradarbiauja su įvairiomis institucijomis, esant poreikiui turi galimybę nukreipti ginčo šalis į atitinkamas paslaugas. Kita likusi dalis ekspertų nebendradarbiauja su kitomis institucijomis, kadangi jiems trūksta informacijos kur jie ginčo šalis gali nukreipti dėl reikalingos pagalbos suteikimo, kad pirmiausiai tokios teikiamos paslaugos būtų nemokamos. Atkreiptinas dėmesys, jog ekspertų dalis, kuri bendradarbiauja su kitomis institucijomis turi atitinkamai didesnę darbo patirtį šeimos ginčų mediacijoje nei kiti likę ekspertai, kurių darbo patirtis tokioje mediacijoje yra ne didesnis kaip 3 metai. Galimai turima maža darbinė patirtis daro įtaka dar neužmegztam bendradarbiavimui su kitomis institucijomis. Tyrimo rezultatai taip pat parodė, jog reikalinga

steigti mediatoriaus specializaciją, sprendžiant šeimos konfliktus, turinčius smurto apraiškų, kad būtų rengiami kvalifikuoti ir atitinkamai paruošti mediatoriai, kurie dirbtų su šeimos ginčais, turinčiais smurto apraiškų, taip būtų užtikrinamos kokybiškas mediacijos paslaugų teikimas.

Šeimos ginčų, turinčių smurtinio elgesio apraiškų, mediatorių nuomonė apie tokio pobūdžio konfliktų mediaciją, teikiamos paslaugos įgyvendinimo trūkumus ir privalomumus. Ekspertų buvo pasiteirauta su kokiais sunkumais ar iššūkiais jiems dažniausiai tenka susidurti, vykdant šeimos ginčo mediaciją, turinčią smurto apraiškų. Ekspertai išskyrė šiuos pagrindinius šeimos ginčų mediacijų, kuriuose vyravo smurtinio elgesio apraiškos, sunkumus su kuriais jie dažniausiai susiduria:

- Emociškai įtemptos situacijos. Dalis ekspertų (3) teigė, jog šeimos ginčai, ypač kai tarp ginčo šalių yra vyravusios smurto apraiškos, yra itin emociškai sunkūs ir įtempti pačiam mediatoriui. Mediatorius visada turi stebėti, jog tarp ginčo šalių būtų vienodos galios pozicijos derybų metu, stebėti kaip šalys jaučiasi proceso metu, siekti išlaikyti pagarbą tarp ginčo šalių, išvengti pakartotinės viktimizacijos, kontroliuoti patį mediacijos procesą, būti pasiruošusiam bet kada esant reikalui nutraukti mediacijos procesą. Pasak mediatorių tai jiems sukelia įtampą.
- Rekomendacijų kaip mediatoriams dirbti su tokio pobūdžio konfliktais trūkumas. Dalis mediatorių (2) teigė, jog trūksta aiškių rekomendacijų mediatoriams tokio pobūdžio konfliktuose, kaip tam tikrose situacijose mediatorius turėtų pasielgti, kai iš ginčo šalių nėra aiškių apsisprendimo požymių, pavyzdžiui: kada nutraukti mediacijos procesą, kokiais atvejais toliau jį tęsti: „Nėra aiškių rekomendacijų kaip mediatorius turėtų pasielgti tam tikrais atvejais, todėl jis lieka tik prie savo subjektyvios nuomonės. Pavyzdžiui: auka sako, jog viskas tvarkoje ir ji sutinka tęsti mediaciją, o tu kaip mediatorius lieki prie savo subjektyvios nuomonės kiek ta mediacija yra naudinga tam žmogui, galbūt ji sutinka su tokiomis sąlygomis kur teisme ji žymiai geresnes iškovotų. <.....> Kartais tu kaip mediatorius lieki su abejonėmis ar tu teisingai pasielgei, nusprendęs tęsti mediaciją arba pasakyti ginčo etape, kad vis dėl to susitarimo pasiekti nepavyks.“
- Mediatoriaus atsakomybės ribos. Du ekspertai nurodė, jog jiems didžiausiais iššūkis tokio pobūdžio konfliktuose tai mediatoriaus atsakomybės ribų nustatymas ir tokių ribų pamatavimas: „Kartais būna tokių situacijų, kad tu nežinai kaip pasimatuoti tą situaciją, kur tos ribos, kada tu kaip mediatorius turėtum pranešti apie pažeidimus tam tikroms institucijoms (pavyzdžiui: vaiko teisių apsaugos tarnybos specialistams). Kaip pamatuoti kiek metami kaltinimai yra pagrįsti“.

- Nemokamų paslaugų teikimų trūkumas, kada ginčo šalims yra poreikis dėl pagalbos jiems suteikimo. Trys ekspertai nurodė, jog jiems didžiausias iššūkis tokio pobūdžio mediacijoje tai situacijos kada mediatorius mato, jog ginčo šalims reikalinga tam tikra pagalba (pavyzdžiui: aukai – psichologinė, smurtautojui – pykčio valdymo mokymai) ir nežino kur gali ginčo šalis nukreipti dėl tokių paslaugų suteikimo, kurios būtų nemokamos;
- Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos privalomosios mediacijos finansuojamų 4 valandų trūkumas. Du ekspertai nurodė, jog jiems nepakanka iš valstybės biudžeto finansuojamų 4 valandų privalomosios mediacijos paslaugų, kadangi šeimos ginčuose, ypač turinčiuose smurto apraiškų, ginčo šalys, kurios santuokoje kartu pragyvenusios 15-20 metų kartu turi daugybę nuoskaudų, jiems reikia daugybę laiko išsipasakoti savo gyvenimą bei nuoskaudas. Ekspertų teigimu dažniausiai jiems neužtenką valstybės finansuojamų 4 valandų, o po 4 valandų retai kada ginčo šalys yra finansiškai pajėgios prasitęsti mediacijos procesą iš savo asmeninių lėšų.
- Smurtautojas, siekiantis kontroliuoti ne tik auką, bet ir patį mediacijos procesą. Vienas ekspertas teigė, jog jam didžiausias iššūkis dirbti su smurtautojais, kurie yra kontroliuojančio elgesio, kurie pripratęs kontroliuoti savo aukas, tokiu atveju tokie asmenys nori kontroliuoti ir patį mediacijos procesą ir jį valdyti. Pasak eksperto tai apsunkina mediatoriaus darbą su ginčo šalimis.

Ekspertų buvo paprašyti išskirti šeimos ginčų, turinčių smurto apraiškų, mediacijos įgyvendinimo privalumus ir trūkumus. (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Šeimos ginčų, turinčių smurto apraiškų, mediacijos įgyvendinimo privalumai ir trūkumai

Privalomumai	**Trūkumai**
Pagerinami ginčo šalių, kurie turi bendrų nepilnamečių vaikų, kaip tėvų ilgalaikiai santykiai, kurie dar ilgai tęsiasi vien dėl vaikų (bendratėvystė).	Informacijos stoka kur esant poreikiui nukreipti smurtautoją pagalbos. Su šia problema dalis mediatorių susiduria ir aukų atžvilgiu.
Smurtautojai išmoksta susitarti nenaudodami prievartos, agresijos, savo galios ir jėgos.	Mediacijos proceso konfidencialumo ribos. Mediatoriams neaišku kaip jiems elgtis tam tikromis situacijomis, kai ginčo šalys atskleidžią detalią informaciją iš savo asmeninio gyvenimo. Neaiškios mediatoriaus atsakomybės ribos, kada jis privalėtų apie tai pranešti atitinkamoms institucijoms, kiek tai būtų pažeidžiamas konfidencialumo principas.

Smurtautojas mediacijos proceso metu yra išklausomas, jam suteikiama galimybė pagal mediatoriaus užduodamus klausimus papasakoti kas nutiko ir tokiu būdu smurtautojas turi galimybę pamatyti situaciją savo akimis. Tokiu atveju smurtautojo atsiprašymas būna daug nuoširdesnis nei atsiprašymas išgirstas teisme.	Mediatorių mokymų trūkumas, susijęs ne tik su specializuotais ginčais, bet ir su konfidencialumo principo išimtimis, mediacijos proceso nutraukimu ir pan.
Tai intervencinė priemonė, kuria naudojantis daugeliui smurtą patyrusių aukų padedama identifikuoti smurtą ir nukreipti ją dėl pagalbos suteikimo	Kompetentingų, specializuotų mediatorių trūkumas. Mediacijos praktikoje dažnai girdima, jog smurtą patyrusi auka verčiama dalyvauti mediacijos procese dalyvaujant bendruosiuose susitikimuose su smurtautoju. Dažnai girdima, jog mediatoriai nepasiūlo ginčo šalims atskirų, individualių susitikimų ar mediaciją vykdyti „šaudyklinės“ mediacijos forma.
Tai prevencinė priemonė, padedanti mažinti smurtą artimoje aplinkoje, užkirsti kelią pakartotiniam smurtui, nutraukiant smurtinius santykius. Auka tokio proceso metu pasitvirtina, jog jos atžvilgiu yra naudojamas smurtas ir ji suvokia, jog tai tęstis nebegali.	Pakartotinė viktimizacija, yra grėsmė, jog auka patirs pakartotinai smurtą, dažniausiai tai būna psichologinio smurto forma, mediatorius nesustabdys iš smurtautojo lūpų išlekiančių žeidžiančių, žeminančių ar grasinančių aukai žodžių.
Žymiai greitesnis ir paprastesnis procesas aukos atžvilgiu, todėl, kad aukai suteikiama galimybė daugiau nebematyti, nesusitikti smurtautojo teisme. Tokiose jautriose situacijose, užtikrinus saugumą, tinkamą įrankių panaudojimą, ginčo šalys nesusitikdami, nesusidurdami vienas su kitu gali priimti abiems tinkančius sprendimus.	
Ginčo šalių priimtas tarpusavio susitarimas vykdomas lengviau nei priimtas teismo. Ginčo šalys turi galimybę patys priimti sprendimus, susijusius su jų gyvenimu, patys bando išspręsti kilusį konfliktą.	
Ginčo šalys mediacijos proceso metu turi galimybę išsikalbėti, išsakyti savo nuoskaudas, išreikšti emocijas, jausmus, išsakyti savo elgesio priežastis, o aukai kartais net sulaukti smurtautojo atsiprašymo, kas aukai yra labai svarbu.	

Tyrime dalyvavę ekspertai pateikė savo siūlymus ką reiktų keisti smurtinių konfliktų mediacijos teikimų paslaugose, išreiškė nuomones kaip reiktų gerinti tokio pobūdžio teikiamos

mediacijos paslaugas. Kiekvienas ekspertas pateikė ne mažiau kaip po 2 pasiūlymus. Daugiausiai iš ekspertų buvo sulaukta pasiūlymų, susijusių su mediatorių specializacijos steigimu,mediatorių mokymų programų keitimu, jų tobulinimu ir kvalifikuotų mediatorių ruošimų specializuotiems ginčams. Pirmiausiai ekspertai šiuo klausimu siūlo daugiau dėmesio skirti šeimos mediatorių ruošimui, jų mokymams, todėl jų teigimu reikalinga keisti šiandien siūlomas mediatoriams mokymų programas, įtraukiant į jas ne tik temas apie smurtinį elgesį, smurtinius santykius ir jų dinamiką, bet ir kitus psichologinius niuansus, taip pat mokymų metu organizuoti daugiau simuliacijų, kad būtų ruošiami profesionalūs ir kvalifikuoti šeimos ginčų mediatoriai. Mediatorių atžvilgiu, kurie jau yra išlaikę kvalifikacinį mediatoriaus egzaminą ir praktikuoja šeimos ginčų mediacijas, organizuoti daugiau mokymų, susijusių ne tik su mediacijos ypatumais sprendžiant smurtinio pobūdžio konfliktus, smurto temomis, bet ir konfidencialumo principo išimtimis, mediatorius atsakomybės ribomis, saugaus mediacijos proceso užbaigimo temomis. Ties šiuo siūlymu ekspertai atkreipia dėmesį, išsako lūkestį, jog tokie organizuojami mediatoriams mokymai turėtų būti ne komercinio pobūdžio ir tai neturėtų būti vien tik mediatoriaus atsakomybė pasirūpinti žinių gavimu. Ekspertų teigimu tokius mokymus specializuotų ginčų temomis organizavimu ir finansavimu turėtų pasirūpinti Teisingumo ministerija ir Mediatorių rūmai.

Antras ekspertų siūlymas, kuris sutapo su kai kurių mediatorių (3) nuomone, tai rekomendacijų, gairių paruošimas mediatoriams, dirbantiems su smurtinio pobūdžio konfliktais, kaip tam tikrose situacijose mediatorius turėtų pasielgti, kada ir kur kreiptis dėl iš ginčo šalių sužinotos informacijos, esant tam tikriems pažeidimams, kaip mediatoriui saugiai užbaigti mediacijos procesą nesukeliant neigiamų pasekmių. Du ekspertai išsakė savo nuomonę, jog galbūt Lietuvoje būtų reikalinga steigti tam tikrą institutą, kuris būtų konsultacinio pobūdžio ir mediatoriams iškilus tam tikriems klausimams jie turėtų galimybę kreiptis dėl konsultacijos, informacijos suteikimo. Ekspertai nurodė, jog tokios paslaugos funkcijas, tokio instituto vaidmenį galėtų atlikti Mediatorių rūmų specialistai.

Trečias ekspertų siūlymas susijęs su bendradarbiavimo stiprinimu, skatinimu tarp mediatorių ir tam tikrų institucijų. Dalies ekspertų (5) teigimu, būtina mediatoriams užmegzti bendradarbiavimo santykius su tam tikromis institucijomis (kompleksinių pagalbos centrais, krizių namais, psichologais, psichoterapeutas ir pan.), kad esant poreikiui mediatorius turėtų galimybę nukreipti tiek smurtą patyrusią auką, tiek smurtaujantį asmenį dėl psichologinės, teisinės, apgyvendinimo ar kitokios pagalbos suteikimo.

Ketvirtas pasiūlymas, kuris buvo išsakytas vieno eksperto, tai susijęs su Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos (toliau – VGTP) prašymo vykdyti privalomąją mediaciją formos 5 punkto papildymo. Eksperto teigimu turėtų būti siūlytina detalizuoti,

koreguoti ir papildyti minėto prašymo formos 5 punktą, kuriuo teiraujamasi apie galimą šalių jėgų disbalansą. Kadangi dauguma žmonių nesupranta kas yra jėgų disbalansas, ką jis reiškia. Turėtų atsirasti platesnis paaiškinimas ties šiuo punktu, užduodant konkrečius klausimus: ar yra buvę smurto, jeigu yra buvę tai kokios formos jis buvo: psichologinis, fizinis, ekonominis, ar dėl to pradėtas ikiteisminis tyrimas, ar priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Tokios išsamios informacijos perdavimas mediatoriams leistų mediatoriui save įsivertinti ir prisiimti atsakomybę dėl sutikimo tarpininkauti tokio pobūdžio ginče. Pasak eksperto tada atsirastų daug kokybiškesnės mediacijos, nes daugelis mediatorių gavę tokią išsamią informaciją gerai pagalvotų ar jie nori būti tarpininkais tokioje specializuotojoje situacijoje. Penktasis ekspertų (2) pasiūlymas, susijęs su VGTP finansuojamų privalomosios mediacijos valandų didinimu.

IŠVADOS

1. Mediacija smurtinių konfliktų atvejais gali būti taikoma ne tik baudžiamojoje justicijoje, kada siekiama visiškai ar bent iš dalies pašalinti nusikalstamos veikos padarinius, bet ir tais atvejais, kada sprendžiami šeimos ginčai, kuriuose neretai vyrauja smurtinio elgesio apraiškos. Tokiu atveju mediacija galėtų būti apibrėžiama kaip konflikto, kilusio tarp ginčo šalių, tarp kurių vyrauja smurtinio elgesio apraiškos, sprendimo būdas, padedant trečiajam neutraliam asmeniui – mediatoriui, kada sudaromos saugios bei palankios sąlygos, konstruktyviai visiškai ar bent iš dalies pašalinti smurto padarinius, išspręsti tarpusavio nesutarimus ir priimti abiems ginčo šalims priimtiną sprendimą.
2. Išanalizavus mokslinę literatūrą matyti jog pastarąjį dešimtmetį, naudojantis Lietuvos Probacijos tarnybos sukurtu mediacijos modeliu Lietuvoje ir toliau sėkmingai vykdoma kaltininko ir aukos mediacija, kurios metu vykdomos ir smurtinio pobūdžio konfliktų mediacijos.
3. Tiek Lietuvoje, tiek ir visame pasaulyje nuolat diskutuojama dėl mediacijos taikymo dėl smurtinio pobūdžio konfliktų, tačiau labiausiai diskusijų keliama dėl mediacijos taikymo smurto artimoje aplinkoje atvejais. Pagrindiniai argumentai, kodėl mediacija netinkama smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais tai pirmiausia laikomasi nuomonė, jog ginčo šalys tokio pobūdžio mediacijoje turi nevienodas galios pozicijas derybų metu, antra laikomasi nuomonės, jog sudėtinga užtikrinti fizinį ir psichinį saugumą aukai bei įvertinti grėsmę, ir galiausiai laikomasi nuomonės, jog tokio pobūdžio konfliktuose mediacijos efektas yra trumpalaikis, nekontroliuojamas tolimesnis dalyvių elgesys ir nesirūpinama aukos gerove, išskyrus materialinės žalos atlyginimą. Visi šie argumentai suponuoja, jog tokio pobūdžio mediacija aukų atžvilgiu gali tapti nesąžininga, priverstinė ir nesaugi, o auka gali net patirti antrinę ar pakartotinę viktimizaciją.
4. Nepaisant kritikų pasisakymų dėl mediacijos taikymo netinkamumo smurtinių konfliktų atvejais, pasaulyje atliktais įvairiais moksliniais tyrimais įrodyta, jog mediacijos taikymas smurtinių konfliktų atvejais, o ypač smurto artimoje aplinkoje atvejais, yra veiksmingas ir naudingas. Atlikti moksliniai tyrimai parodė, jog daugelių atvejų po mediacijos proceso smurtautojai nustojo smurtauti prieš savo partnerius, smurtą patyrusios aukos išmoko reikalauti iš savo partnerių nenaudoti smurto ir konfliktus spręsti be smurto, mediacijoje dalyvavusios smurtą patyrusios aukos jautėsi labiau užtikrintomis ir įgalintomis, o smurtautojai pakeitė savo elgesį ir požiūrį.
5. Užsienio šalių patirtis rodo, kad mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais sėkmingai funkcionuoja jau daugelį metų. Užsienio patirtis rodo, jog jų

praktikoje itin didžiulis dėmesys skiriamas tokių specializuotų ginčų mediatorių rengimui, kurių tikslas parengti profesionalius mediatorius gebančius dirbti su smurtinio pobūdžio konfliktais. Taip pat didžiulis dėmesys skiriamas mediatorių ir įvairių institucijų tarpusavio bendradarbiavimui, kuriuo siekiama, kad tokio pobūdžio mediacijoje smurtą patyrusios aukos jaustųsi saugesnės, savimi pasitikinčios ir įgalintos. Atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį, galima konstatuoti, jog Lietuvoje remiantis pateikta užsienio praktika būtų galima siekti ruošti profesionalius ir kvalifikuotus mediatorius, kurie pagerintų teikiamų mediacijos paslaugų kokybę, o bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis ne tik, kad padėtų aukoms jaustis saugesnėmis, tvirtesnėmis, labiau pasitikinčiomis pačiu mediacijos procesu net ir esant smurtinio elgesio apraiškoms, bet galimai sumažintų ir įvairių institucijų priešiškumą dėl tokio pobūdžio mediacijos taikymo.

6. Mediacija smurtinių pobūdžių konfliktų atvejais yra galima, kai mediatorius naudodamasis konkrečiomis strategijomis, technikomis, mediacijos saugumo priemonėmis, sukuria saugia ir patogią aplinką, kurioje galėtų vykti tarpininkaujantis ginčo šalių dialogas. Už tokio pobūdžio mediacijos procesą atsakingiausias asmuo yra mediatorius, kuriam tenka didžiulė atsakomybė įvertinti visus galimus rizikos veiksnius, siekiant išvengti aukos antrinės ar pakartotinės viktimizacijos, išlaikyti vienodas šalių derybines galias ir apsaugotiauką nuo neigiamų pasekmių. Mediatorius privalo atlikti išankstinį konkrečių atvejų atranką, gebėti nustatyti mediacijai netinkamus atvejus ir tokiais atvejais atsisakyti pradėti procesą, o jį pradėjus – saugiai jį nutraukti.
7. Atlikto kokybinio tyrimo rezultatai parodė, jog Lietuvoje yra vykdomos šeimos ginčų mediacijos, kuriose tarp ginčų šalių vyrauja smurtinio elgesio apraiškos, o mediatorių patirtys rodo, jog jie susiduria su pakankamai sudėtingomis situacijomis ir tam tikrais iššūkiais. Mediatoriai dirbdami su tokio pobūdžio mediacijomis pakankamai turi žinių apie smurtinio elgesio apraiškas, smurto požymius ir dinamika, geba atpažinti smurtinį elgesį, įsivertinti galimus rizikos veiksnius ir esant tokiems veiksniams imtis tam tikrų technikų, saugumo priemonių ar nutraukti mediacijos procesą. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog šeimos ginčų mediacijos taikymas net esant smurtinio elgesio apraiškoms turi teigiamų privalomumų smurtą patyrusių aukų atžvilgiu: tai ne tik žymiai greitesnis ir paprastesnis procesas, kurio metu aukai suteikiama galimybė daugiau nebematyti, nebesusitikti savo smurtautojo ir nesusitinkant priimti abiems priimtiną ginčo sprendimą, bet ir prevencinė priemonė, padedanti aukai identifikuoti smurtą, nukreipti ją dėl pagalbos suteikimo, taip pat nutraukti smurtą artimoje aplinkoje, smurtinius santykius. Privalomumų įžvelgiama ir smurtautojo atžvilgiu: smurtautojai išmoksta susitari

nenaudodami prievartos, agresijos, savo galios ir jėgos, taip pat jie yra išklausomi mediacijos proceso metu, o atsakant į mediatoriaus pateiktus klausimus turi galimybę pamatyti situaciją savo akimis. Žvelgiant į privalomumus abiejų ginčų atžvilgiu tai gerinami ilgalaikiai kaip tėvų santykiai, kurie tęsiasi pakankamai ilgą laiką dėl bendrų nepilnamečių vaikų. Tačiau atlikto tyrimo rezultatai parodė ir trūkumus tokio pobūdžio mediacijose tai: metodinių rekomendacijų trūkumas mediatoriams, kaip jie tam tikrose situacijose turėtų pasielgti. Dauguma mediatorių susiduria su konfidencialumo principo ir mediatoriaus atsakomybės ribų nustatymais, kai nebeaišku kada mediatorius privalo iš ginčo šalių sužinotą informaciją perduoti atitinkamos institucijoms. Taip pat įžvelgiamas ir bendradarbiavimo trūkumas tarp mediatorių ir įvairių institucijų, galinčių suteikti reikalingą pagalbą ginčo šalims. Tyrimo rezultatai rodo, jog dalis mediatorių susiduria su problema, kad nežino kur nukreipti smurtą patyrusią auką ar smurtaujantį asmenį dėl atitinkamos pagalbos suteikimo (psichologo, psichoterapeuto, priklausomybių konsultanto ir pan.).

PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į mokslinės literatūros analizę, tyrimo rezultatus bei šio mokslinio darbo išvadas, tyrėja pateikia rekomendacijas:

1. *Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai:*

a. Siūlytina steigti šeimos ginčų mediatoriaus specializaciją, kad tokiu būdu būtų siekiama daugiau dėmesio skirti kvalifikuotų ir profesionalių mediatorių ruošimui. Įsteigus mediatoriaus specializaciją, koreguoti šiandien mediatoriams siūlomas privalomas mokymosi programas, įtraukiant į jas ne tik temas apie smurtinį elgesį, smurtinius santykius ir jų dinamiką, tačiau ir psichologinius aspektus bei pačios mediacijos ypatumus, kai tarp ginčo yra smurtinio elgesio požymių.

b. Siūlytina koreguoti „Prašymo skirti privalomąją mediaciją“ formos 5 punktą, pateikiant paaiškinimą kreipiančioms ginčo šalims kas yra „galimas šalių galių disbalansas“, užduodant jiems konkrečius klausimus, teiraujantis ar jų santykiuose yra buvę smurto apraiškų, kokios formos smurtas buvo: fizinis, psichologinis, ekonominis, seksualinis, ar dėl smurto pradėtas ikiteisminis tyrimas, pritaikytos kardomosios priemonės ar priimtas apkaltinamasis nuosprendis.

2. *Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai:*

a. Siūlytina organizuoti daugiau mokymų mediatoriams susijusių su mediacijos ypatumais, sprendžiant smurtinio pobūdžio konfliktus, smurto temomis, konfidencialumo principo išimtimis, mediatoriaus atsakomybės ribomis, saugaus mediacijos proceso užbaigimo temomis.

b. Taip pat siūlytina skirti finansavimą šiam mediatorių kvalifikacijų tobulinimui.

3. *Mediatorių rūmams:*

a. Metodinių rekomendacijų pateikimas mediatoriams, dirbantiems su smurtinio pobūdžio konfliktais, kaip tam tikrose situacijose jie turėtų pasielgti, kada ir kur turėtų kreiptis dėl iš ginčo šalių sužinotos informacijos, esant tam tikriems pažeidimams, kaip saugiai užbaigti mediacijos procesą, nesukeliant neigiamų pasekmių;

b. Užmegzti bendradarbiavimo santykius su įvairiomis institucijomis, teikiančiomis įvairias pagalbas teik smurtą patyrusioms aukoms, tiek smurtautojams. Pateikti mediatoriams galimą Lietuvos institucijų, teikiančių įvairias pagalbas tiek smurtą patyrusioms aukoms, tiek smurtautojams sąrašą su tokių institucijų kontaktais.

c. Steigti konsultacinio pobūdžio institutą mediatoriams, kurie turėtų galimybę kreiptis į profesionalius mediatorius dėl sudėtingų turimų situacijų, ginčų konsultacijų.

4. *Lietuvos šeimos ginčų mediatoriams:*
    a. Savarankiškai kelti ir tobulinti savo kvalifikacijas, dalyvauti įvairiuose mokymuose, susijusiuose su šeimos ginčų ypatumais, kai yra smurtinio elgesio apraiškų, domėtis ir užsienio valstybių praktika, dalyvauti supervizijose;
    b. Užmegzti glaudesnius bendradarbiavimo santykius su įvairiomis institucijomis, kurios teikia pagalbą tiek smurtą patyrusioms aukoms, tiek smurtautojams.
5. *Kitiems mokslininkams:*

Pasinaudoti šio mokslinio darbo atliktų tyrimų rezultatais atliekant kitus mokslinius tyrimus. Rekomenduotina atlikti tyrimą, siekiant ištirti teikiamos šeimos ginčų mediacijos, turinčios smurtinio elgesio požymių, paslaugų kokybę, ištiriant tokio pobūdžio mediacijoje dalyvavusias ginčo šalis ir išsiaiškinti jų nuomonę dėl teikiamos mediacijos paslaugų kokybės ir jos gerinimo.

LITERATŪRA

Monografijos, moksliniai straipsniai, straipsniai iš knygų:

1. Allen, Rob. „On probation: models of good prastice for alternatives to prison.“ *Promoting fair effective criminal justice* (2016). https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2016/12/Probation-model-report-final-2016.pdf.
2. Babachinaitė, Genovaitė. „Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje“. *Jurispundencija* 1, 103 (2008): 17.
3. Dunningan, Alana. „Restoring Power to the Powerless: The Need to Reform Californias Mandatory Mediation for Victims of Domestic Violence.“ *University of San Francisco Law Review* 37, 4 (2003): 1041-1042.
4. Drost, Lisanne, Birgitt Haller, Veronika Hofinger, Tinka van der Kooij, Katinka Lünnemann, ir Annemieke Wolthuis. „Restorative Justice in Cases Domestic Violence: Best practice examples between increasing mutual understanding and awareness of specific protection needs.” *Criminal Justice 2013 with the financial support of the European Commision*: 2015 January. https://www.irks.at/assets/irks/Publikationen/Forschungsbericht/RJ_Comparative_Report.pdf.
5. Epsten, Joe, ir Susan Epsten. „Co-mediation“. *The Colorado Lawyer*, 35, 6 (2006). https://crs-adr.com/wp-content/uploads/06JuneADRf.pdf.
6. Giedrytė – Mačiulienė, Renata ir Judita Venckevičienė. „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnyboje Lietuvoje.“ *Teisės problemos* 2 (92) (2016). https://teise.org/wp-content/uploads/2017/02/Giedryt%C4%97-Ma%C4%8Diulien%C4%97-Venckevi%C4%8Dien%C4%97-2016-2.pdf .
7. Kaminskienė, Natalija, Daiva Račelytė, Agnė Tvaronavičienė, Renata Mienkowska-Norkienė, eglė Atutienė, Gerda Štaraitė-Barsulienė, Ieva Saudargaitė, Rokas Uscila, Aurimas Banys, Egidijus Langys, Vidas Pečkys, Edvardas Špokas, Gražina Čiuladienė, ir Gintaras Aleknonis. *Mediacija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
8. Kaminskienė, Natalija, Jolanta Sondaitė, Agnė Tvaronavičienė, Daiva Račelytė, Egidijus Langys, ir Odeta Intė. *Mediatoriaus vadovas.* Vilnius: Lietuvos Teisingumo ministerija, 2019.

9. Klasinskaitė, Arneta, ir Gražina Čiuladienė. „Artimoje aplinkoje įvykusių smurtinių konfliktų mediacija: mediatorių patirtys.“ *Socialinis darbas* 18, 1 (2020): 81. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16506/5414-12297-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
10. Lünnemann, Katinka, Annemieke Wolthuis ir Verwey-Jonker Institute, Utrecht. „Restorative Justice in Cases of Domestic Violence: Victim Offender Mediation: Needs of victms and offenders of Intimate Partner Violence 2nd Comparative report, Interview and Focus Groups.“ *Criminal Justice 2013 with the financial support of the European Commision*: 2015 November. https://www.ikf.ac.at/pdf/RJ_Comparative_Report_2.pdf.
11. Lappi-Seppälä, Tapio, ir Anette Storgaard. „Nordic Mediation – Comparing Denmarkand Finland“ *Neue Kriminal politik* 27, 2 (2015): 6. https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/0934-9200-2015-2-136.pdf?download_full_pdf=1.
12. Michailovič, Ilona. „Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai.“ *Teisė,* (2012): 36.
13. Michailovič, Ilona, Skirmantas Bikelis, Algimantas Čepas, Magarita Dobrynina, Darius Šneideris, Laura Ūselė, ir Judita Venckevičienė. *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje: monografija*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014.
14. Michailovič, Ilona, ir Mantas Liesis. „Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje“. Iš *Kriminologijos studijos*, Annette Kuhlmann, Helmut Kury, Vincenzo Ruggiero, Alfredas Laurinavičius, Ilona Laurinaitytė, Laura Ustinavičiūtė, Virginija Klimukienė, Vaida Kalpokienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017. https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/article/view/11931/10537.
15. Michailovič, Ilona. „Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje.“ Iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje,* Gintautas Sakalauskas Vilnius: Žara, 2017. https://teise.org/wp-content/uploads/2017/11/Bausmiu-tendencijos-ir-perspektyvos-2017.pdf.
16. Morris, Allison, ir Gabrielle Maxwell. *Restorative Justice for Juveniles: Conferencing, Mediation and Circles.* Oxford: Portland Oregon, 2001.
17. Murphy, Jane C., ir Robert Rubinson. „Domestic Violence and Mediation: Responding to the Challenge of Crafting Effective Screens”. *Family Law Quarterly* 39, 1 (2005). https://scholarworks.law.ubalt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=all_fac&httpsredir=1&referer.
18. Office of Dispute Resolution, State Court Administrative Office ir Michigan Supreme Court. *Domestic Violence Screening protocol formediators of domestic relations conflitc*.

Michigan: 2014. https://higherlogicdownload.s3.amazonaws.com/MICHBAR/2b10c098-e406-4777-a199-33b9d3e7c568/UploadedImages/pdfs/Domestic-Violence-Screening-Protocol.pdf.

19. Pelikan, Christa. „On the Efficacy of Victim – Offender – Mediation in Cses of Parthner ship Violence in Austria, or: Men Don't Get Better, But women Get Stronger: Is it Still True?". *Eur J Crim Policy Res*, (2010). http://www.antoniocasella.eu/restorative/Pelikan_2010.pdf.
20. Pelikan, Christa, ir Veronika Hofinger. „An interactional approach to dsesistance: expanding desistance theory based on the Austrian mediation practice in cases of partnership." *Restorative Justice* 4, 3 (2016): 2.
21. Parosanu, Andrea. „A Review of European Standards on Restorative Justice and Domestic Violence." *Victoria University of Welington* (2016): 8. https://www.restorativecommunity.org.nz/uploads/1/2/0/1/120126684/european_standards.pdf.
22. Raines, Susan, ir Vittorio Indovina. „How does domestic violence influence the like lihood of settlement in mediation? New data answer sold question". *Conflict RESOLIUTION QUARTERLY*,37, 3 (2020): 196. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/crq.21274.
23. Sitarz, Olga, Dominika Bek, ir Anna Jaworska – Wieloch. „Mediation and Domestic Violence: Theoretical Reflection on the Polish Background". *International Journal of Criminal Justice Sciences International Journal of Criminal Justice Sciences* 13, 2 (2018): 356.
24. Tvaronavičienė, Agnė, ir Natalija Kaminskienė. „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose". *Lietuvos teisė, (*2019): 57.
25. Uscila, Rokas. „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai". *Jurisprundencija* 20, 12 (2001).
26. Uscila, Rokas, Neringa Grigutytė, ir Evaldas Karmaza. *Metodinės rekomendacijos policijos pareigūnams, sprendžiantiems konfliktų šeimoje atvejus.* Vilnius: Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, 2008.
27. Uscila, Rokas. „Mediacijos taikymas baudžiamojoje justicijoje," *Kriminalistika ir ekspertologija: mokslas, studijos, praktika. I dalis* (2017).
28. Umbreit, Mark, ir Jean Greenwood. *Guidelines Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Trough Dialogue.* Washington: OVC, 2000. https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/reports/restorative_justice/restorative_justice_ascii_pdf/ncj176346.pdf.

29. United Nations Departament of Economiec and Social Affairs Division. *Handbook for legistation on violence against women.* New York: United Nations, 2010. https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf.
30. Vázquez-Portomeñe Seijas, Fernando. Violence against women: restorative justice solution in international perpective“. *Justice and Reconciliation,* 2012. http://restorativejustice.org/rj-library/violence-against-women-restorative-justice-solutions-in-international-perspective/11473/#sthash.6RDpxChC.dpbs.
31. Vestal, Anita. „Domestic Violence and Mediation: Concerns and Recommendations *Mediate everything mediation.* 2007: 7. https://www.mediate.com/pdf/Domestic%20Violence%20and%20Mediation_%20Concerns%20and%20Recommendations.pdf.
32. Wellikoff, Illysa, „Victim – Offender Mediation and Violent Crimes: On the Way to Justice“, *Journal of Conflict Resolution* Volume 5.1, (2002), https://cardozojcr.com/issues/volume-5-1/note-1/.
33. Wynne, Jean. „Victim-Offender Mediation in Practice.“ Iš *Mediation in Context,* Marian Liebmann, Marian Stevenson, Elizabeth Lawrence, Mark Bitel, Grabam Waddington, Deborah Boersma Zondewan, Gug Masters, Ann Warner Roberts, Francis Noonan, Carl Reyrolds, Paul Newman, Marian Wells, Yvonne Craig ir Adam Curle, 126. London and Philadelphia: Jessica Kingsley publishers, 2011. http://www.8-926-145-87-01.ru/wpcontent/uploads/2014/07/Marian_Liebmann_Sue_Bowers_Mark_Bitel_MediatioBookZZ.org_.pdf.

Teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas.“ LRS. žiūrėta 2021 m. sausio 15 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334/asr.
2. „Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/67b3bf22199711e9bd28d9a28a9e9ad9.
3. „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 21 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr.
4. „Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymas,“ LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 22 d. https://e-

seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/401375d011c811eaa1dda5669c1a32a1?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=baba5402-8cfe-4a6e-ba70-cde87a2c302e.

5. Acton Conciliation in Criminal and Certain Civil Cases. https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2005/en20051015_20051015.pdf.
6. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2021m. kovo 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/080e81b0dbed11e7910a89ac20768b0f.
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. direktyva Nr. 2012/29/ES. Žiūrėta 2021 m. kovo 10 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=LT.
8. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2018 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-459 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašas. LRS. Žiūrėta 2021 m. kovo 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/41905440d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=d87d1f9f-ace1-43f1-ac76-8add998f7fe1.
9. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymu Nr. V-532 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklės. INFOLEX. Žiūrėta 2021 m. kovo 11 d. http://www.infolex.lt/ta/440526.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-137-378/2018. https://eteismai.lt/byla/208660822679570/3K-3-137-378/2018.
2. Kauno apylinkės teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-7926-214/2016. https://eteismai.lt/byla/66657761532800/2-7926-214/2016.
3. Panevėžio apygardos teismo 2019 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-192-198/2019. https://eteismai.lt/byla/8341345794694/2A-192-198/2019.

Kiti šaltiniai

1. Lietuvos statistikos departamentas. Žiūrėta 2021 m. kovo 16 d. https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/.
2. Lietuvos Respublikos oficialios statistikos portalas. Žiūrėta 2021 m. vasario 16 d. https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8be2fb73-57c2-464d-8737-17e5f85aaa56#/.
3. Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika 1/view_item_datasource?id=8169&datasource=40889, žiūrėta 2021 m. kovo 16 d.
4. United Nations Human Rights Commitee. „Consluding observation on the fourth periodic report of Lithuania 26 July 2018“. Žiūrėta 2021 m. sausio 21 d. https://digitallibrary.un.org/record/1639825.
5. United Nations Commitete on the Elimination of Discrimination against Women. „Consluding observation on the fourth periodic report of Lithuania 24 July 2014.” Žiūrėta 2021 m. sausio 22 d. docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsvxlfhYepfIYmW0eRMA3oVtFpVnhvVGN%2Fu2GT3aQrqeUj5G1U2sZHvrIBvKKM%2FQOdsL%2BHyQ2QCyRnp9wezXUpvseY8zNL3rA3ePUVpPkOeNL.
6. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. „General recommendation No. 35 on gender-based violance against women, updating general recommendation No. 19.“ Žiūrėta 2021 m. sausio 22 d. https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf.
7. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Žiūrėta 2021 m. sausio 22 d. https://rm.coe.int/168008482e.
8. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos 2020 m. gruodžio 31 d., „Ataskaita „Dėl pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims užtikrinimo srityje kylančių esminių žmogaus teisių problemų Nr. NŽTI-2020/1-1“. Žiūrėta 2021 m. sausio 22 d.
9. Sondaitė, Jolanta. „Mediacijos galimybės smurto artimoje aplinkoje.“ Pranešimas Seimo mokslinėje praktinėje konferencijoje Privaloma mediacija – iššūkiai ir galimybės,

Vilnius, 2020 m. vasario 6 d.). https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=16492, https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.

10. Pelikan, Christa. „Victim-Offender Mediationin Domestic Violence – A Research Report.“ Pranešimas buvo pristatytas Jungtinių Tautų nusikalstamumo kongrese, susitikime „Atkuriamojo teisingumo įgyvendinimas tarptautiniame kontekste“, Austria, 2010 m. balandžio 10-17 d.) http://www.justiciarestaurativa.org/www.restorativejustice.org/articlesdb/articles/1666.
11. National Association for Victim-Offender Mediatio., „STANDARDS for Victim-Offender Mediation.“ *Servic ebureau for Victim-Offender Mediation and Conflict Settlement- aninstitutionof DBH e.V. – Association for Social Work, Criminal Law and Crime Policy, Cologne* (2016). https://www.toa-servicebuero.de/sites/default/files/bibliothek/12-11-14_toa-standards_englisch_-_6._auflage.pdf.
12. Formand, Gregory, ir Karen Klichstein – Forman. „The Benefits of Co-Mediation in Family Court“. Pranešimas Čarlstono tarpininkavimo ir susitikimų centro konferencijoje, 2014 m. spalio 2d.), https://www.gregoryforman.com/blog/2014/10/the-benefits-of-co-mediation-in-family-court/.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistriniame darbe „Mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktuose“ tiriamas smurtinio pobūdžio konfliktų mediacijos taikymas ne tik baudžiamojoje justicijoje, bet ir šeimos ginčuose, kuriose neretai ginčo šalis saisto ar praeityje saistė smurtinio pobūdžio konfliktai, smurtiniai santykiai. Siekiant ištirti ir atskleisti mediacijos įgyvendinimo, kai yra smurtinio elgesio apraiškų, privalomumus ir trūkumus bei siekiant pateikti siūlymus dėl tokio pobūdžio konfliktų mediacijos plėtojimo Lietuvoje buvo atliktas kokybinis tyrimas, kuriame dalyvavo ekspertai, kurie jau kurį laiką dirba su smurtinio pobūdžio konfliktais.

Atliekant mokslinės literatūros analizę ir atliekant empirinį tyrimą, pasitvirtino magistro baigiamajame darbe iškelti du ginamieji teiginiai:

1. Mediacija smurtinio pobūdžio konfliktuose galima, tačiau susiduriama su tam tikrais rizikos veiksniais, todėl mediatoriai tokio pobūdžio konfliktų atvejais turi prisiimti atsakomybę, įsivertinti ne tik savo asmeninius gebėjimus ir turimas profesines žinias, bet įvertinti ir galimus rizikos veiksnius, ir naudojantis konkrečiomis strategijomis, technikomis, vykdyti saugų tarpininkavimo procesą.
2. Siekiant plėtoti mediacijos taikymą smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais ir gerinti tokios mediacijos paslaugų kokybę, būtinas tolimesnis tokios paslaugos plėtojimas bei specializuotų mediatorių ruošimas.

Reikšminiai žodžiai: *mediacija, kaltininkas ir auka, šeimos ginčai, smurtiniai santykiai, smurtinio elgesio apraiškos.*

The Master's thesis Application of Mediation in Violent Conflicts investigates the application of mediation of violent conflicts not only in criminal justice, but also in family disputes, where the party to the dispute is often bound or has been bound by violent conflicts in the past.In order to investigate and reveal the obligations and shortcomings of the implementation of mediation when there are manifestations of violent behavior and to make suggestions for the development of this type of conflict mediation in Lithuania, a qualitative study was conducted with experts who have been working with violent conflicts for some time.

During the analysis of the scientific literature and the empirical research, the two defensive statements raised in the master's thesis were confirmed:

1. Mediation in violent conflicts is possible, but there are certain risk factors, therefore mediators in such conflicts have to take responsibility, assess not only their personal

abilities and available professional knowledge, but also assess potential risk factors and using specific strategies, techniques, to carry out a secure mediation process.

2. In order to develop the application of mediation in cases of violent conflicts and to improve the quality of such mediation services, it is necessary to further develop such a service and train specialized mediators.

Keywords: *mediation, offender and victim, family conflicts, violent relationships, manifestations of violent behavior.*

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema – Mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktuose.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti mediacijos proceso plėtojimo ir taikymo galimybes bei ypatumus, sprendžiant smurtinio pobūdžio konfliktus.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, keturi skyriai – teorinės ir tiriamosios dalys, pabaigoje pateikiamos išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas bei priedai.

Baigiamajame darbe naudojami šie metodai: teorinis, lyginamasis, sisteminis, istorinis, loginis - analitinis ir empirinis (ekspertu interviu žodžiu).

Baigiamajame darbe pateikiama mediacijos samprata smurtinių konfliktų kontekste, atskleidžiamos kokios yra mediacijos taikymo galimybės, kai tarp ginčo šalių vyrauja smurtinio pobūdžio konfliktas, išskiriant „už“ ir „prieš“ teorijas, apžvelgiama ir užsienio valstybių praktika taikant smurtinio pobūdžio mediacijas, nagrinėjami tokio pobūdžio mediacijos proceso ypatumai ir atliekamas kokybinis tyrimas. Kokybinio tyrimo respondentai – šeimos ginčų mediatoriai, kurie savo praktikoje yra susidūrę su šeimos ginčais, turinčiais smurto apraiškų, ir toliau praktikuoja tokio pobūdžio ginčų mediaciją.

Apžvelgus mokslinę literatūrą ir atliktus kokybinio tyrimo rezultatų analizę, nustatyta, jog Lietuva, nors ir neturi dar tokios didžiulės praktinės patirties, kaip kitos užsienio šalys, tokios kaip Austrija, Vokietija ar Suomija, mediacijos taikyme smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais, tačiau tokio pobūdžio mediacija yra taikoma ir plėtojame mūsų šalyje. Atlikto kokybinio tyrimo rezultatai parodė, jog siekiant sėkmingai taikyti šeimos ginčų mediaciją, turinčią smurtinio elgesio apraiškų ir ją plėtoti, reikalinga steigti mediatoriaus specializaciją, kad tokiems specializuotiems ginčams būtų ruošiami kvalifikuoti ir gebantys su tokio pobūdžio ginčais dirbti specialistai. Taip pat būtina skatinti mediatorių ir institucijų, specialistų, teikiančių pagalbą smurtą patyrusioms aukoms ir smurtaujantiems asmenims, tarpusavio bendradarbiavimą. Toks specialistų tarpusavio bendradarbiavimas ne tik ginčo šalims padėtų jaustųsi saugesnėmis, emociškai stabilesnėmis, bet galimai sumažintų ir visuomenės priešiškumą smurtinio pobūdžių konfliktų mediacijos atžvilgiu. Reikalingas ir išsamūs išaiškinimai, rekomendacijos, susijusios su smurtinio pobūdžio konfliktų ypatumais, tiems mediatoriams, kurie jau dirba su smurtinio pobūdžio konfliktais.

Atliekant mokslinės literatūros analizę ir atliekant empirinį tyrimą, pasitvirtino magistro baigiamajame darbe iškelti du ginamieji teiginiai:

1. Mediacija smurtinio pobūdžio konfliktuose galima, tačiau susiduriama su tam tikrais rizikos veiksniais, todėl mediatoriai tokio pobūdžio konfliktų atvejais turi prisiimti

atsakomybę, įsivertinti ne tik savo asmeninius gebėjimus ir turimas profesines žinias, bet įvertinti ir galimus rizikos veiksnius, ir naudojantis konkrečiomis strategijomis, technikomis, vykdyti saugų tarpininkavimo procesą.

2. Siekiant plėtoti mediacijos taikymą smurtinio pobūdžio konfliktų atvejais ir gerinti tokios mediacijos paslaugų kokybę, būtinas tolimesnis tokios paslaugos plėtojimas bei specializuotų mediatorių ruošimas.

SUMMARY

The topic of the Master degree thesis is the Application of Mediation in Violent Conflicts.

The aim of the research is to toanalyze and evaluate the possibilities and peculiarities of the development and application of the mediation process in resolving violent conflicts.

The master's thesis consists of an introduction, four chapters - theoretical and research parts, at the end there are conclusions, suggestions, references and appendices.

The following methods are used in the final work: theoretical, comparative, systemic, historical, logical - analytical and empirical (oral interview with experts).

The final work presents the features of mediation in the context of violent conflicts, reveals the possibilities of applying mediation when violent conflict prevails between the parties to the dispute, distinguishing between "for" and "against" theories, reviews foreign practice in using violent mediation, examines such mediation process peculiarities and qualitative research is performed. The respondents to the qualitative study are family dispute mediators, who in their practice have encountered family disputes with manifestations of violence and continue to practice this type of dispute mediation.

A review of the scientific literature and analysis of the results of qualitative research has shown that Lithuania, although it does not yet have as much practical experience as other foreign countries, such as Austria, Germany or Finland, in the application of mediation in violent conflicts, and developing in our country.The results of the conducted qualitative research showed that in order to successfully apply and develop family dispute mediation with manifestations of violent behavior, it is necessary to establish a mediator specialization in order to train qualified and capable specialists to deal with such disputes.There is also a need to promote co-operation between mediators and institutions, professionals providing assistance to victims of violence and perpetrators.There is also a need for detailed explanations, recommendations related to the peculiarities of violent conflicts, for those mediators who are already working with violent conflicts.

During the analysis of the scientific literature and the empirical research, the two defensive statements raised in the master's thesis were confirmed:

1. Mediation in violent conflicts is possible, but there are certain risk factors, therefore mediators in such conflicts have to take responsibility, assess not only their personal abilities and available professional knowledge, but also assess potential risk factors and using specific strategies, techniques, to carry out a secure mediation process.

2. In order to develop the application of mediation in cases of violent conflicts and to improve the quality of such mediation services, it is necessary to further develop such a service and train specialized mediators.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

INTERVIU KLAUSIMAI MEDIATORIAMS

Empirinio tyrimo atlikimui iškeltas uždavinys:

Ištirti ir atskleisti mediacijos įgyvendinimo, kai yra smurtinio elgesio apraiškų, privalumus ir trūkumus bei pateikti siūlymus dėl tokio pobūdžio konfliktų mediacijos plėtojimo Lietuvoje.

Mykolo Romerio universiteto mediacijos magistro ištęstinių studijų programos studentės Neimantės Nicienės magistro baigiamojo darbo „Mediacijos taikymas smurtinio pobūdžio konfliktuose“ tyrimo interviu mediatoriams klausimai:

1. Koks jūsų išsilavinimas, specialybė?
2. Koks Jūsų kaip mediatoriaus darbo stažas tarpininkaujant šeimos ginčuose?
3. Kiek vidutiniškai per metus turite šeimos ginčų mediacijų, kurios turi smurtinio elgesio apraiškų?
4. Kokius kvalifikacinius kursus, mokymus, susijusius su smurtinio elgesio apraiškomis, požymiais, dinamika bei mediacijos vykdymu, esant tokiems požymiams, esate baigęs?
5. Kaip dažnai keliate savo kaip mediatoriaus specializaciją, dalyvaujate mokymuose, supervizijose, susijusiuose būtent su smurtinio pobūdžių konfliktais?
6. Ar tarp Jūsų ginčo šalių yra buvę fizinio smurto požymių? Tai atpažinote pats ar tai išsakė pati smurto auka (šalys)?
7. Ar tarp Jūsų ginčo šalių buvo psichologinio smurto požymių (auka savo partnerio galimai buvo bauginama, persekiojama, kontroliuojama, manipuliuojama ir pan.)? Jei taip, papasakokite plačiau kaip tarp Jūsų ginčo šalių pasireiškė šios smurto formos apraiškos.
8. Ar tarp Jūsų ginčo šalių buvo ekonominio smurto požymių (auka galimai buvo finansiškai priklausoma nuo buvusio partnerio, kuris auką finansiškai kontroliavo ir pan.)? Jei taip, papasakokite plačiau kaip tarp Jūsų ginčo šalių pasireiškė šios smurto formos apraiškos.

9. Kokių saugumo priemonių (pavyzdžiui: priešmediaciniai susitikimai su ginčo šalimis, šaudyklinė mediacija, smurto patikros protokolai ir pan.) imatės atpažinęs galimai naudojamą smurtą? Kaip toliau vykdote mediacijos procesą?
10. Kokią mediacijos formą dažniausiai praktikuojate šeimos ginčų mediacijoje, turinčioje smurto apraiškų: tiesioginę ar netiesioginę? Kodėl?
11. Ar Jums yra tekę nutraukti šeimos mediacijos procesą, kuris turėjo smurto apraiškų? Dėl kokių priežasčių tai įvyko?
12. Ar bendradarbiaujate su kitomis institucijomis, įstaigomis tarpininkaujant šeimos ginčą, turintį smurto apraiškų? Jei taip, tai su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate ir kaip?
13. Ar Lietuvoje reikalinga steigti ir plėtoti mediatoriaus specializacijos institutą, sprendžiant šeimos konfliktus, turinčius smurto apraiškų?
14. Su kokiais sunkumais, iššūkiais Jums kaip mediatoriui, dažniausiai tenka susidurti vykdant šeimos ginčo mediaciją, turinčią smurto apraiškų?
15. Išskirkite šeimos ginčų, turinčių smurto apraiškų, mediacijos įgyvendinimo privalumus ir trūkumus.
16. Jūsų siūlymai / komentarai.

2 PRIEDAS

LIETUVOS PROBACIJOS TARNYBA

Biudžetinė įstaiga, L. Sapiegos g. 1, LT-10312 Vilnius, tel. (8 602) 11 222, el. p. probacija@probacija.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 304834984

DĖL TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO (MEDIACIJOS) PLĖTOJIMO

1. 2020-11-03 Lietuvos probacijos tarnyboje dirbo 7 mediatoriai.
2. Iki 2020-11-03 Lietuvos probacijos tarnyboje dirbantys mediatoriai gavo 771 atvejį mediacijos vykdymui, 9 atvejai gauti iš laisvės atėmimo vietų įstaigų.
3. Iki 2020-11-03 Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai įgyvendino 412 mediacijos atvejus, iš jų 3gauti iš laisvės atėmimo vietų įstaigų.
4. Iki 2020-11-03 Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai parengė 328mediacijos abiejų šalių susitarimą, iš jų 2susitarimai pasirašyti su šalimis, kurios atlieka laisvės atėmimo bausmes pataisos įstaigose.
5. 5. Kauno regiono skyrius: Viktorija Stančikaitė-Grėbliauskienė, tel. +37068383518, el. p. viktorija.grebliauskiene@probacija.lt., veikla vykdoma Kauno, Jonavos, Kaišiadorių, Kėdainių savivaldybėse. Jurga Vaišnienė, tel, +37067123253, el. p. jurga.vaisniene@probacija.lt., veikla vykdoma Prienų, Alytaus m. ir r, Lazdijų, Druskininkų, Varėnos savivaldybėje. Sandra Pečiulionė (dirbanti Marijampolėje)-vaiko priežiūros atostogose, esant poreikiui pavaduoja Viktorija Stančikaitė-Grėbliauskienė.

Klaipėdos regiono skyrius: Linas Andronovas,tel.+37067757941, el. p. linas.andronovas@probacija.lt.

Vilniaus regiono skyrius: Valdemaras Čėsna, tel.+37067294071, el. p. valdemaras.cesn@probacija.lt, Roberta Petkevičiūtė, tel. +37067284473, el. p. roberta.petkeviciute@probacija.lt.

Šiaulių regiono skyrius: ElitaGogytė, tel. +37068383523, el. p. elita.gogyte@probacija.lt

Panevėžio regiono skyriuje šiuo metu nėra mediatoriaus.

6. Užbaigus mediacijos atvejį, galima per DVS sistemą pateikti mediacijos ataskaitą pataisos įstaigoms.

7. Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai pataisos įstaigose rengia mediacijos pristatymus, linkę bendradarbiauti, tačiau bendradarbiavimas vyksta ne pilna apimtimi. Pataisos įstaigos nepateikia poreikio dėl dalyvavimo mediacijos procese, minėtose įstaigose dažnai keičiasi atsakingi asmenys už mediacijos procesą bei nėra tinkamų sąlygų vykdyti mediacijos procesą kai kuriose pataisos įstaigose.

L. e. direktoriaus pavaduotojo pareigas, atliekanti direktoriaus funkcijas — Gintarė Burokienė

Tikime laisve
1990 KOVO 11

Virginija Raslanienė, tel. (8 5) 2719059, el. p. virginija.raslaniene@probacija.lt

3 PRIEDAS

LIETUVOS PROBACIJOS TARNYBA

Biudžetinė įstaiga, L. Sapiegos g. 1, LT-10312 Vilnius, tel. (8 602) 11 222, el. p. probacija@probacija.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 304834984

DĖL TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO (MEDIACIJOS)INSTITUTO TAIKYMO LIETUVOS PROBACIJOS TARNYBOJE

Pateikiame informaciją dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) instituto taikymo Lietuvos probacijos tarnyboje:

1. 2020-02-24 Lietuvos probacijos tarnyboje dirbo 8 mediatoriai.
2. Per 2019 metus Lietuvos probacijos tarnyboje dirbantys mediatoriai gavo 1021 atvejį mediacijos vykdymui, 8 atvejai gauti iš laisvės atėmimo vietų įstaigų.
3. Per 2019 metus Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai iš gautų atvejų atrinko 979 atvejus, tinkamus mediacijos vykdymui, iš jų 6 tinkami atvejai gauti iš laisvės atėmimo vietų įstaigų.
4. Per 2019 metus Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai įgyvendino 554 mediacijos atvejus, iš jų 2 gauti iš laisvės atėmimo vietų įstaigų.
5. Per 2019 metus Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai parengė 391 mediacijos abiejų šalių susitarimą, iš jų 2 susitarimai pasirašyti su šalimis, kurios atlieka laisvės atėmimo bausmes pataisos įstaigose.
6. Pagrindinė mediacijos instituto veiklos Lietuvos probacijos tarnyboje kliūtis yra tinkamo teisinio reglamentavimo nebuvimas. Dažnai teismai nepripažįsta probacijos tarnyboje šalių pasirašytų mediacijos susitarimų (arba nelaiko jų svariais).
7. Per 2019 metusLietuvos probacijos tarnybos mediatorių sėkmingas bendradarbiavimas vyko su Alytaus pataiso namais ir Panevėžio pataisos namais, iš kitų pataisos įstaigų nebuvo gautų atvejų mediacijai, nors pataisos įstaigos ir Lietuvos probacijos tarnybos mediatoriai žino apie bendradarbiavimo galimybes taikyti atkuriamąjį teisingumą.
8. Siūlymas glaudžiau bendradarbiauti su policijos, prokuratūros, teismų darbuotojais dėl mediaciajai tinkamų atvejų perdavimo. Svarbu nuolat kelti mediatorių kvalifikaciją, tikslingi specializuoti mokymai apie mediacijos instituto ypatumus smurto artimoje aplinkoje atvejais, darbo su nepilnamečiais atvejais, svarbi ekspertų pagalba. Spręsti galimybę dėl mediacijos instituto integravimo ir reglamentavimo nustatymo į baudžiamąją teisę.

Virginija Raslanienė, tel. (8 5) 2719059, el. p. virginija.raslaniene@probacija.lt

Tikime laisve
1990 KOVO 11